

Η ΜΕΛΕΤΗ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1907

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ὨΦΕΛΙΜΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

42-ΟΔΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ-42

Η ΜΕΛΕΤΗ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἡ πρόγνωσις τοῦ καιροῦ ὑπὸ Α. Αἰγυπίου	Σελ. 449
Ἀπομνημονεύματα Ἀνδρέου Συγγροῦ (συνέχεια)	462
Διαφοητικὴ ἐργασία κατ' ὕμνον ὑπὸ Ἀριστ. Κουρτίδου	476
Ἡ τέχνη τῆς συνδιαλέξεως (μετάφρασις ὑπὸ Χ.)	» 484
Τὰ Λάχανα (κατὰ τὸ ἀγγλικὸν ὑπὸ Β.)	» 490
Ἡ φυγὴ τοῦ Γαριβάλδου (κατὰ τὴν Ριχάρδαν Χούχ ὑπὸ Σ*)	» 494
Χρονιά	» 506
Ἀναγνωστήριον : Ἐξέτα περιοδικά—Νέα βιβλία	» 508

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ὉΦΕΛΙΜΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

42—ΟΔΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ—42

ΤΙΜΗ ΕΚΑΣΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ 1 ΔΡΑΧΜΗ

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ

ΩΦΕΛΙΜΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

Πρόεδρος Α. ΒΙΚΕΛΑΣ, Α. ΑΙΓΙΝΗΤΗΣ Αντιπρόεδρος, Μ. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ
Γ. ΠΑΣΠΑΤΗΣ, ΑΡ. ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ, Π. Ε. ΠΡΩΤΟΠΑΠΑΔΑΚΗΣ, Α. ΜΑΤΕΙΣ
Ε. ΡΩΜΑΝΟΣ, Γ. Σ. ΣΤΡΕΪΤ, Γραμματεὺς Γ. ΔΡΟΣΙΝΗΣ

Η ΜΕΛΕΤΗ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ ΠΡΟΠΗΡΟΤΕΑ

Διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κρήτην δραχ. 10
Διὰ τὰς λοιπὰς χώρας φράγκα χρυσᾶ 12

Ἐκαστὸν τεύχος χωριστὰ πωλεῖται δρ. 1 εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Κρήτην — φρ. χρ. 1,20 εἰς τὰς λοιπὰς χώρας.

Ἡ "ΜΕΛΕΤΗ", ἐκδίδεται κατὰ μῆνα εἰς τεύχη ἐκ σελίδων 64, κατὰ δὲ τοὺς θερινοὺς μῆνας Ἰούλιον—Ἰούλιον καὶ Αὐγουάτον—Σεπτέμβριον ἐκδίδεται ἀνὰ ἓν τεύχος, ὥστε ἑκαστος ἐτήσιος τόμος ἀποτελεῖται ἐκ δέκα τευχῶν, ἤτοι 640 σελίδων.

Αἱ συνδρομαὶ τῆς "ΜΕΛΕΤΗΣ", καταβάλλονται εἰς τὰ Γραφεῖα τοῦ Συλλόγου ἢ ἀποστέλλονται ἐπ' ὄνοματι αὐτοῦ διὰ συστημάτων ἐπιστολῶν, ταχυδρομικῶν ἢ τραπεζικῶν ἀπειταγῶν καὶ χαρτονομισμάτων Γαλλίας, Ἀγγλίας, Γερμανίας, Αὐστρίας, Ἰταλίας, Ρωσίας, Ἀμερικῆς.

ΤΑ ΩΦΕΛΙΜΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ἀπὸ τοῦ 1907 ἐκδίδονται 3 βιβλία ἀτησίως. Συνδρομὴ αὐτῶν διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κρήτην δρ. 2 — διὰ τὰς λοιπὰς χώρας φρ. χρ. 3.

Οἱ συνδρομηταὶ τῆς "ΜΕΛΕΤΗΣ", λαμβάνουν δωρεάν τὰ ἐξ Ὁφελίμα Βιβλία τοῦ 1907.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ ΤΗΣ "ΜΕΛΕΤΗΣ,"

Ἀριθ. 929. Εἰς τὸ πρῶτον ἐρώτημά σας ἀδυνατοῦμεν ν' ἀπαντήσωμεν.— Μικρὸν μέρος τοῦ Καταλόγου ἐξεδόθη.— Ἐὰς κρίσιν τῶν ποιητικῶν διαγωνισμῶν δύνασθε νὰ εἰσρετε εἰς περιοδικὰ καὶ εἰς ἰδιαιτέρως τεύχη ἐκδοθείσας, ἂν ζητήσετε εἰς παλαιότητα.— Καὶ ὡς εἰς τὸ τελευταῖον ἐρώτημά σας δὲν δυνάμεθα δυστυχῶς ν' ἀπαντήσωμεν.— Ν. Χ. Πάπας. Ἐὸ βάρόμετρον, δύναται νὰ σταλῆ ἀσφαλῶς διὰ ταχυδρ. δέματος. Ἡ κανονισθῆ ἑνταῦθα σύμφωνα μὲ τὸ ὄψος τῶν Πατρῶν.

Η ΠΡΟΓΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΚΑΙΡΟΥ

ΑΙ ΙΔΕΑΙ ΤΟΥ ΑΡΑΓΩ

Ἐὰν ὁ καιρὸς εἶναι ὁ μέγας καὶ φιλόανθρωπος εὐεργέτης, ὁ παρέχων εὐκόλως Πέριμα ἑμιλίας καὶ ἐξάγων προχείρως τῆς δυσχεροῦς συνήθους ἀμηχανίας τοὺς στερουμένους ἀλλῆς τινὸς κοινοτοπίας εἰς τὰς συναναστρεφάς, οἱ ἀστρονόμοι ὅμως καὶ οἱ μετεωρολόγοι ὑπὴρξαν ἀνέκαθεν τὰ Πήματα αὐτοῦ. Ἴσθαι σπάνιον, ἂν ὄχι ἀδύνατον, νὰ συναντήσῃ τις, εἴτε ἐπιστήμιον, εἴτε ἀξέστος ἀγρότης εἶναι, ἀστρονόμιον ἢ μετεωρολόγον εἰς τὸ Ἰστεροσκοπεῖον ἢ εἰς τὸν ἠρόμιον, εἰς ἐκκλησίαν ἢ εἰς θέατρον, εἰς αἴθουσαν ἢ εἰς ἀγρὸν, πανταχοῦ τέλος καὶ πάντοτε, χωρὶς νὰ τὸν ὑποβάλλῃ εἰς τὴν ὀχληροτέραν τὴν ἀνακρίσεων περὶ τοῦ μέλλοντος καιροῦ: Ἐὶ καιρὸν ἢ ἔχωμεν ἐφέτος; ἢ εἶναι ὁ χειμὼν βαρῆς, τὸ Πέρος Περμὼν; ἢ ἔχωμεν βροχάς, χιόνιας, παγετούς; ἢ ἔχωμεν θελλάς, καταγίδας, λαλλαπας, τρικυμίας; ἢ ἀλλάξῃ ὁ καιρὸς μὲ τὴν νέαν Σελήνην; ἢ ἀεξακολουθήσῃ ἀκόμη ὁ καιρὸς αὐτός; κτλ. κτλ.

Αἱ ἀτελεύτηται ἐρωτήσεις διαδέχονται ἀλλήλας μετ' ἀστραπιαίας ταχύτητος, ὡς βλήματα μυδραλιοβόλου, ἐνῶ ὁ δυστυχῆς ἀστρονόμος, πρὸ τοῦ πικροῦ αὐτοῦ βομβαρδισμοῦ, τὰ χάνει καὶ μένει κεχηγῶς, ἐμύρροντης, ἀγνοῶν εἰς τί πρῶτον καὶ ἰδίως τί καὶ πῶς ν' ἀπαντήσῃ. Συχνότατα μάλιστα αἱ ἐρωτήσεις συνοδεύονται καὶ ὑπὸ τῶν σοφῶν προσωπικῶν γνωμῶν τοῦ ἐρωτῶντος, ἐπιφελομένου τῆς εὐκαιρίας νὰ ἐπιβελέξῃ, ὅτι ἀνέγνωσε καὶ αὐτὸς εἰδικὰ ἄρθρα, ὅτι παρακολουθεῖ τὴν ἐπιστημονικὴν κίνησιν, ὅτι παρατηρεῖ τὴν Φύσιν καὶ ἠξεύρει τί τοῦ γίνεται. «Ἐγὼ φρονῶ, λέγει, ὅτι, ἐπειδὴ ἡ Σελήνη ἢ ἀλλάξῃ φάσιν, ἢ ἀλλάξῃ καὶ ὁ καιρὸς καὶ ἢ ἔλον τὸ τέταρτον αὐτὸ ἢ ἔχωμεν ἀντίθετον καιρὸν αὐτὸ εἶναι παρατηρημένον, δὲν ἔχει οὕτω;» Αὐτὸς φρονεῖ, ὅτι ράβδος ἐν γωνίᾳ, ἄρα... ἢ ἀβρέξῃ.

Ἄλλοτε ὁ δυστυχῆς ἐπιστήμιον ἀφελεῖ οὐ μόνον ν' ἀπαντήσῃ

εις τὸ σμῆνος αὐτὸ τῶν ἐρωτήσεων, τὰς ὁποίας ὁ ἀνηλεὴς καὶ περιεργὸς συνομιλητὴς του ἀπευθύνει πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ καὶ συνήθως νὰ ἀναιρέσῃ ἐσφαλμένας γνώμας, δημιώδεις προλήψεις, ἔρριζωμένας δεισιδαιμονίας καὶ ἀδυσίμους προγνώσεις.

Τὸ δεινὸν ὅμως καὶ αἰώνιον αὐτὸ μαρτύριον ὑφίστανται οἱ ἀστρονόμοι ἀγογγύστως· δὲν παραξενεύονται διὰ τὸ περὶ τοῦ καιροῦ ζωηρὸν ἐνδιαφέρον ὅλου τοῦ κόσμου· διότι τὸ θεωροῦσι καὶ εἶναι πράγματι δεδικαιολογημένον καὶ φυσικόν. (1) γεωργὸς δικαίως ἐνδιαφέρεται περὶ τῶν μεταβολῶν τῆς ἀτμοσφαιρας, ἐκ τῶν ἰδιοτροπιῶν τῆς ὁποίας ἐξαρτᾶται σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου ἡ ἐπιτυχία τῶν προϊόντων του· ὁ κηπουρὸς ἀναμένει τὸ πᾶν ἐκ τῆς βροχῆς, τῆς θερμοκρασίας καὶ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων· μὴ καὶ μόνη παγετώδης νύξ δύναται νὰ καταστρέψῃ τὴν πλουσιωτέραν ἐσοδείαν καὶ ὅλας τὰς ἐλπίδας τοῦ καλλιεργητοῦ· ἐνῶ λεπτὴ βροχὴ σφίξει πολλάκις τοὺς καρποὺς τῶν μόχθων καὶ τῶν ἀγώνων χιλιάδων πτωχῶν γεωργῶν. (2) ναυτικὸς ζητεῖ δικαίως νὰ μάθῃ τί τὸν περιμένει, ὅταν ἢ ἀξέλιθῃ τοῦ λιμένος, ὁποίας τρικυμιώδεις θυέλλας ἢ συναντήσῃ, θυέλλας μεταβαλλούσας συχνάκις τὸ ὑγρὸν στοιχεῖον εἰς μαινόμενον θηριον, καταδροχθίζον καὶ τὸ πλοῖόν του καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον· ὁ σταφιδοκτῆμων φοβεῖται μὴ βραχὴ καὶ καταστραφῇ ὁ πολύτιμος καρπός, τὸν ὁποῖον ἐκθέτει καὶ ἐμπιστεύεται εἰς τοῦ καιροῦ τὰς ἰδιοτροπίας· ὁ ἔμπορος, ὁ βιομήχανος, ὁ ποιμὴν, ὁ ἐργάτης, ὁ ταξειδιώτης, ὁ ἐπιστήμων, ὁ ἄεργος τῶν αἰθουσῶν θαμιῶν, ὁ ἀνθρωπος τέλος ἐν γένει, ζῶν διὰ τοῦ ἀέρος, πανταχόθεν περιβαλλόμενος καὶ παντοιοτρόπως ἐπηρεαζόμενος ὑπὸ τῆς ἀτμοσφαιρας, ἐξ ἀνάγκης, ἐκὼν ἄκων, ἐνδιαφέρεται περὶ τῶν μεταβολῶν καὶ τῶν φαινομένων αὐτῆς.

Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται τὸ περὶ τοῦ καιροῦ γενικὸν ἐνδιαφέρον πανταχοῦ τῆς ὑψηλοῦ καὶ ἰδιαιτέρως ἐν τοῖς τόποις, ἐνθα, ὡς ἐν Ἑλλάδι, ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι σήμερον, ἐνεκα τοῦ κλίματος καὶ ἐξ ἰδιοσυγκρασίας, οἱ ἄνθρωποι ζῶσι πολὺ ἐν ὑπαίθρῳ.

Διὰ τοῦτο, δὲν εἶναι σπάνιοι, μεταξὺ τῶν ἐπισκεπτομένων τὰ Ἀστεροσκοπεῖα, οἱ μεταβαίνοντες ἐκεῖ μὲ τὴν πρόφασιν μὲν νὰ ἴδωσι τὰ ἐν αὐτοῖς ὄργανα καὶ θαυμάσωσι τὸν ἔξοχον μηχανισμόν των, πράγματι ὅμως μὲ τὴν ὑστεροβουλίαν, ὅπως

ἐπωφεληθῶσι τῆς εὐκαιρίας καὶ μάθωσι τι περὶ τοῦ καιροῦ, πῶς προβλέπεται καὶ ὁποῖος ἢ εἶναι μετὰ ἕνα, δύο καὶ πλέον μῆνας. Ἐνθυμιούμεθα μεταξὺ τῶν ἐπισκεπτῶν τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου Ἀθηνῶν τινα, ὅστις, ἀφοῦ ἐπεσκέφθη τὰ διάφορα τμήματα αὐτοῦ καὶ ἐξήτασε λεπτομερῶς τὰ ἐν αὐτοῖς ὄργανα καὶ τὴν λειτουργίαν των, παρεκάλεσε θερμῶς τὸν συνοδεύοντα αὐτὸν ὑπάλληλον νὰ ἴδῃ, εἰ δυνατόν, καὶ τὸ ὄργανον, δι' οὗ προβλέπεται ὁ καιρὸς καὶ νὰ τὸν πληροφορήσῃ συγχρόνως, ὁποῖος καιρὸς ἢ εἴη κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος, ὅτε ἐπρόκειτο νὰ ταξειδεύσῃ· ἔμεινε δὲ ἐκπληκτος διὰ τὴν πενιχρότητα τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου, ὅταν ἤκουσεν, ὅτι στερούμεθα τοιούτου θαυμαστοῦ ὄντως ὄργανου!

*

Τὰ τοιαῦτα ὅμως δὲν συμβαίνουν μόνον παρ' ἡμῶν, ἀλλὰ πανταχοῦ τοῦ κόσμου, ὅπου ὑπάρχουσιν Ἀστεροσκοπεῖα. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ μεγάλου Ἀραγῶ, οἱ ἐπισκέπται τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου τῶν Παρισίων, συχνάκις, ἐνῶ παρετήρουν πλανήτην τινὰ καὶ ἤκουον τὰς σοφὰς περὶ αὐτοῦ διμιλίας τοῦ διασήμεου ἀστρονόμου, ἄφρονον αἰφνης τὸ τηλεσκόπιον, διέκοπτον τὸν εὐφραδῆ ἀκαδημαϊκὸν καὶ ἠρώτων μετὰ σοβαρᾶς περιεργείας: «Θὰ ἔχωμεν ὄρμητὸν χειμῶνα ἐφέτος, κύριε Ἀραγῶ;» Αἱ ἐπισκέψεις διεδέχοντο ἀλλήλας καὶ μετ' αὐτῶν αἱ αὐταὶ ἐρωτήσεις, πρὸς μεγάλην ἀπελπισίαν τοῦ σοφοῦ Διευθυντοῦ τοῦ μεγάλου Ἀστεροσκοπεῖου. Ἐντεῦθεν ὁ Ἀραγῶ συχνότατα ἠκούσθη λέγων μετὰ τινος πικρίας: «Ἄ! καὶ αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι τοῦ κόσμου! τοῖς διμλεῖτε περὶ Ἀστρονομίας καὶ ἐκεῖνοι σὰς ἐρωτῶσι περὶ Μετεωρολογίας!» Πρὸς ἀποφυγὴν δὲ τῶν τοιούτων ὀχληρῶν περὶ τοῦ καιροῦ ἐρωτήσεων, ὁ Ἀραγῶ ἠναγκάσθη νὰ δημοσιεύσῃ εἰς τὸ *Moniteur* (1846), χωρὶς νὰ ἐλπίζῃ, ὡς ἔγραφεν, ὅτι ἢ ἀπηλλάσσεται αὐτῶν, τὰ ἐξῆς: «Ὁδέποτε, αἰαδιήποτε καὶ ἂν ᾔσαν αἱ πρόοδοι τῶν ἐπιστημῶν, οἱ καλῆς πίστεως καὶ μερμηῶντες περὶ τῆς ὑπολήψεως αὐτῶν ἐπιστήμονες θὰ ρωποκωδυνεύσωσι νὰ προείπωσι τὸν καιρὸν». «Ἐν τούτοις, προσέθετε κατωτέρω, μεθ' ὅλην τὴν δυσπιστίαν μου πρὸς τὰς προρρήσεις, προλέγω μετὰ βεβαιότητος, ὅτι καὶ πάλιν θὰ καταδικωθῶ δι' ἐρωτήσεων τοιαύτης φύσεως».

Ἄλλ' ὁ Ἀραγὼ δὲν εἶχε μόνον αὐτὰς τὰς ἐκ τοῦ καιροῦ ἀφορμὰς δυσαρρεσκείας· σχεδὸν κατ' ἔτος ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐκτὸς αὐτῆς, ἀνθρώποι ἀρεσκόμενοι εἰς τὰς τερατολογίας, διέδιδον προγνώσεις δῆθεν τοῦ σοφοῦ ἀστρονόμου περὶ μελλουσῶν καταστρεπτικῶν Ουελλῶν ἢ ἐξαιρετικῶν εὐδιῶν. Τοῦτο ἠνάγκασε τὸν Ἀραγὼ, ἐν εἰδικῇ περὶ τοῦ καιροῦ πραγματείᾳ, νὰ γράψῃ μετ' ἀγανακτήσεως τὰ ἑξῆς: «Ἡθέλησα νὰ ἐπιωφεληθῶ τῆς εὐκαιρίας ταύτης, ἵνα διαμαρτυρηθῶ μεγαλοφώνως κατὰ τῶν προγνώσεων, τὰς ὁποίας μοὶ ἀποδίδουν κατ' ἔτος εἴτε ἐν Γαλλίᾳ, εἴτε ἐν τῇ ἐξωτερικῇ. Οὐδέποτε μίᾳ λέξει ἐξεληθοῦσα τοῦ στόματός μου, οὔτε ἰδιαιτέρως οὔτε εἰς τὰ μαθήματα, τὰ ὁποῖα ἐδίδαξα ἐπὶ τεσσαρακονταεταίαν καὶ πλέον, οὐδέποτε μίᾳ γραμμῇ, δημοσιευθεῖσα τῇ συναινέσει μου, ἐπέτρεψαν εἰς οὐδένα νὰ μοὶ ἀποδώσῃ τὴν σκέψιν, ὅτι εἶναι δυνατόν, ἐν τῇ παρούσῃ καταστάσει τῶν γνώσεων ἡμῶν, νὰ ἀναγγεῖλωμεν, μετὰ βεβαιότητός τινος, τὸν καιρὸν, ὅστις θὰ ἐπικρατήσῃ ἐπὶ ἐν ἔτος, ἐπὶ ἓνα μῆνα, ἐπὶ μίαν ἑβδομάδα . . .»

Ἄλλ' ἐὰν οἱ ἀστρονόμοι καὶ οἱ μετεωρολόγοι ἐθεώρουν ἀδύνατον ἄλλοτε καὶ δυσκολεύονται πάντοτε μέχρι τοῦδε νὰ ἀποφανθῶσι μετὰ βεβαιότητος περὶ τοῦ μέλλοντος καιροῦ, ἀπλῶς καὶ μόνον μετὰ πιθανότητος προλέγοντες ἤδη τὸν τῆς ἐπομένης ἢ καὶ τῆς μεθεπομένης τὸ πολὺ ἡμέρας, δὲν συμβαίνει τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τὸν πολὺν κόσμον, τοὺς γεωργούς, τοὺς ποιμένας, τοὺς ἐμπειρικοὺς μετεωρολόγους καὶ τοὺς λοιποὺς ἀλανθιάστους τοῦ καιροῦ προφήτας· ἐνῆ οἱ μετεωρολόγοι ὁμολογοῦσι τὴν τελείαν ἀδυναμίαν αὐτῶν νὰ προῖδωσι τὰς μετὰ μίαν ἑβδομάδα, διστάζοντες καὶ δι' αὐτὰς τὰς μέχρι τῶν 48 ὡρῶν πολυλάκις ἀτμοσφαιρικὰς μεταβολὰς, οὔτοι δὲν δυσκολεύονται νὰ προφητεύωσι, μετὰ βεβαιότητος καὶ λεπτομερῶς μάλιστα, τὸν καιρὸν μετὰ τρεῖς καὶ ἕξ μῆνας ἀκόμη καιρὸν! Ἰσκει, ἐνθα ἡ Ἐπιστήμη γνωρίζει μόνον νὰ σιγᾷ, ἀδυνατοῦσα, ἐπὶ τοῦ παρόντος τοῦλάχιστον, νὰ εἴπῃ τι θετικὸν καὶ βέβαιον, περιοριζομένη εἰς ἐπιμόνους καὶ σοβαρὰς ἐρεῦνας, οἱ ἐμπειρικοὶ οὔτοι σοφοὶ λαμβάνουν προθύμως τὸν λόγον καὶ ἀποφαινόμενοι μετὰ καταπληκτικῆς αὐθεντίας!

Τὸ τοιοῦτον πανταχοῦ καὶ πάντοτε, δυστυχῶς, ἀπαντῶμενον θάρρος τῆς ἀγνοίας, ἐνθυμίζει ἡμῖν ἐπεισόδιον τῆς αὐτῆς φύσεως, συμβάν ἐν τῇ Γαλλικῇ Βουλῇ, ἔταν ὁ πολὺς Ἀραγὼ ἦτο μέλος αὐτῆς (διότι ὁ διάσημος ἀστρονόμος, φύσει ἐκτάκτου δραστηριότητος, δὲν περιωρίζετο εἰς τὴν ἀνακάλυψιν καὶ μελέτην τῶν αἰωνίων φυσικῶν νόμων, ἀλλ' ἐλάμβανεν ἐνεργὸν μέρος καὶ εἰς τὴν σύνταξιν καὶ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν κοινωνικῶν τοιούτων). ἦτο βουλευτὴς καὶ, ἐπὶ τινὰ χρόνον, Ἰπουργὸς τῶν Ναυτικῶν, ὡς ὁ ἕξοχος διάδοχός του, ὁ Λεβερριέ, ἦτο συγχρόνως Διευθυντὴς τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου τῶν Παρισίων καὶ πανίσχυρος γερουσιαστὴς ἐπὶ Ναπολέοντος I". Ἀμφότεροι ὅμως ἐπλήρωσαν ἀκριβᾶ τὴν ἐκτὸς τοῦ εἰδικοῦ κύκλου των, περὶ ἀλλότρια, ἀνάμειξιν των· ὁ μὲν Λεβερριέ ἀπηλλάγη, ἐπὶ τινὰ καιρὸν, τῆς διευθύνσεως τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου τῶν Παρισίων, διότι, ἐν τῇ Γερουσίᾳ, ὠμίλησε κατὰ τοῦ Ἰπουργοῦ τῆς Παιδείας ἐπὶ ὑπερρειακοῦ ζητήματος, ἀφορῶντος εἰς τὸ Ἀστεροσκοπεῖον, ὡς Διευθυντῆς τοῦ ὅποιου ἐθεωρήθη ἀνευλαβῆς πρὸς τὸν Ἰπουργὸν του· ὁ δὲ Ἀραγὼ κατεδιώχθη λυσσιῶδως ὑπὸ τῶν πολιτικῶν ἀντιπάλων του, οὔτινες μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἀκόμη, μὴ συγχωροῦντες εἰς αὐτὸν τὰ πολιτικά του φρονήματα, ἠρνοῦντο, ἐν τῇ δημοτικῇ συμβουλίᾳ τῶν Παρισίων νὰ παραχωρήσωσιν ὀλίγον χώρον, ὅπως τοποθετηθῇ ὁ ἀνδριάς αὐτοῦ, ὁ ἀνδριάς δηλ. τοῦ ἀνδρός, ὅστις πολλαχῶς ἐδόξασε καὶ τὸ ὄνομα καὶ τὴν Ἐπιστήμην τῆς Γαλλίας!

Ἐν τῇ γαλλικῇ Βουλῇ λοιπὸν εἶχεν ὑποβληθῆ πρότασις, δι' ἧς ἐζητεῖτο νὰ ἐπιτραπῇ ἡ ὑλοτομία καὶ ἡ καλλιέργεια δασῶν τινῶν. Ἰννοσεῖται, ὅτι ἡ τοιαύτη αἰτησις ἔφερε πολλοὺς δασῶν τινῶν. Ἰννοσεῖται, ὅτι ἡ τοιαύτη αἰτησις ἔφερε πολλοὺς εἰς τὸ βῆμα· τινὲς ἐζήτησαν τὴν παραδοχὴν αὐτῆς δι' οἰκονομικοὺς λόγους, καὶ ἄλλοι τὴν ἀπόρριψιν τῆς διὰ κλιματολογικοὺς τοιούτους. (1) Ἰπουργὸς τοῦ Ἐμπορίου καὶ τῶν Δημοσίων Ἔργων Passy ἐγερθεὶς ἐζήτησε τὴν ἀναβολὴν, εἰπὼν μεταξύ ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἰλναι βέβαιον, ὅτι διὰ θερμὰ τινὰ κλίματα ἡ καταστροφή τῶν δασῶν μετέβαλε τὴν ἀτμοσφαιρικὴν κατάστασιν. Αἱ βροχαὶ ἠλαττώθησαν καὶ πολλὰ πηγαὶ ἐστείρευσαν. Ἐσχάτως ἐγένοντο πολλὰ θενοροφυτεῖαι ἐν Αἰγύπτῳ καὶ αἱ βροχαὶ ἐπανῆλθον ἐν τῇ τόπῳ ταύτῃ, ἐνῆ τοῦναντίον, εἰς τινὰς τῶν

Ἀντιλλῶν, ἡ καταστροφή μέρους τῶν δασῶν ἠλάττωσε τὸ ποσὸν τῆς βροχῆς καὶ τὴν ἀφθονίαν τῶν ὑδάτων τῶν ποταμῶν. Εἰς μίαν τῶν νήσων τούτων, εἰς τὸ Πορτορικο, Διάταγμα τοῦ Βασιλέως τῆς Ἰσπανίας διέτασεν, ὅτι δσάκις ἐκόπτετο ἐν δένδρον θὰ ἐφυτεύοντο τρία, ὃ δὲ τόπος οὗτος ἔμεινεν ἐξόχως γόνιμος· ἡ καλὴ ποιότης τοῦ ἐδάφους καὶ ἡ ἀφθονία τῶν ὑδάτων ἀφῆκαν τὰς γαίας παραγωγικωτέρας τῶν τῶν γειτόνων νήσων. Εἰς αὐτὴν τὴν Ἰσπανίαν τὸ ὄροπέδιον τῆς Καστιλλίας, συνεπελά γνώμης τῶν κατοίκων αὐτῆς, φρονούντων, ὅτι τὰ δάση φέρουσι τὰς καταιγίδας, ἀπεγυμνώθη ἐντελῶς τῶν δασῶν αὐτοῦ καὶ οὕτως αἱ γαίαι ἔχασαν ἐκεῖ μέρος τῆς γονιμότητος αὐτῶν».

Ὅθεν τὸ ζήτημα ἦτο καθαρθῶς ἐπιστημονικὸν καὶ ὁ Ἀραγῶ, ὁ ἀρμοδιώτερος, ὅπως ἀποφανθῆ ἐπ' αὐτοῦ. Πράγματι, ὁ διακεκριμένος ἀστρονόμος ἠγέρθη καὶ ὑπεστήριξε τὴν ἀναβολήν, προτείνας τὴν σύστασιν ἐπιτροπῆς πρὸς βασιλείαν μελέτην τοῦ ζητήματος, λόγῳ ὅτι ἡ Ἐπιστήμη δὲν ἠδύνατο εἰσέτι ν' ἀποφανθῆ ὀριστικῶς ποία ἦτο ἡ ὀρθότερα λύσις· ἐνῆ, τοῦναντίον, πολλοὶ τῶν συναδέλφων του, καίπερ ὅλιως ἀναρμόδιοι, δὲν ἐδίσταζον νὰ ἐκφράσωσι γνώμην καὶ νὰ ζητήσωσι τὴν ἄμεσον λύσιν αὐτοῦ.

Παρῆλθεν ἔτος καὶ πλέον ἀπὸ τῆς συνεδριάσεως ἐκείνης, καὶ ἐνῆ ἀνεμένετο ἡ ὀριστικὴ γνώμη τῆς συσταθείσης ἐπιτροπῆς, καὶ ἰδίᾳ ἡ τοῦ Ἀραγῶ, ὅστις ἦτο βεβαίως τὸ σπουδαιότερον αὐτῆς μέλος, οὗτος παρουσιάσθη καὶ ἐζήτησε νέαν ἀναβολήν, ὅπως ἐξετασθῆ ἀκριβέστερον ἔτι τὸ ζήτημα, διότι ἐδίσταζεν εἰσέτι ν' ἀποφανθῆ μετὰ πεποιθήσεως. Ἐλέπων δὲ τὴν ἐκπληξιν, ἣν παρῆγεν ἡ ὁμολογία τῆς ἀγνοίας αὐτοῦ τοῦ μεγάλου σοφοῦ, ἐνῆ τόσοι ἄλλοι μὴ εἰδικοί δὲν ἐδυσκολεύοντο ν' ἀποφαίνωνται ἐκ τοῦ προχείρου, προσέθηκε τὰ ἐξῆς: «Περὶ τὰ μέσα τοῦ τελευταίου αἰῶνος, αὐλικὸς τις, ἀπευθυνόμενος εἰς τινὰ τῶν προκατόχων μου ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ, τὸν ἠρώτησε μετὰ τῆς σκαιᾶς ἐκείνης περιεργείας, ἣτις ἦτο τότε τοῦ συρμοῦ: Ἴ' εἶναι αἱ ἠλιακαὶ κηλίδες; Ἄγνωσθ, ἀπεκρίθη ὁ Μαίραι. Ἴ' σημαίνουν αἱ ζῶναι τοῦ Διός; Ἄγνωσθ. Ἴ' εἶναι τὰ ζῳδιακὰ φῶς; Ἄγνωσθ. Ἄ! Κύριε! εἰς τί χρησιμεύει λοιπὸν νὰ εἶναι τις ἀκαδημαϊκός; Χρησιμεύει εἰς τὸ νὰ λέγῃ, ὅταν πρέπη, ἄγνωσθ».

Καὶ οἱ σημερινοὶ ἀστρονόμοι ἢ μετεωρολόγοι, ἐρωτώμενοι

περὶ τοῦ μετὰ δύο μῆνας ἢ ἐβδομάδας ἢ καὶ ἡμέρας μόνον καιροῦ, δὲν δύνανται οὔτε περισσότερον οὔτε εὐστοχώτερον τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Μαίραι ν' ἀπαντήσωσιν.

ΤΟΠΙΚΑ ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

Ἡ πρόγνωσις τοῦ καιροῦ μετὰ πιθανότητος, στηριζομένης ἐπὶ θετικῶν ἐπιστημονικῶν στοιχείων, δὲν εἶναι βεβαίως ἤδη ἀδύνατος· κατορθώθη, ὡς θὰ ἴδωμεν ἀκολούθως, νὰ ἐπιτευχθῆ σήμερον, ἀλλὰ μόνον ἐν ταῖς Μετεωροσκοπεῖσι. Ἐν αὐταῖς ἡ μελέτη τῆς καταστάσεως καὶ τῶν μεταβολῶν τοῦ καιροῦ γίνεται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τηλεγραφικῶς καὶ ἐκάστην λαμβανόμενων μετεωρολογικῶν παρατηρήσεων πολυαριθμῶν Σταθμῶν καὶ τῇ βοήθειᾳ τῶν ἰδίων μετεωρολογικῶν ὀργάνων αὐτῶν· ἐκ τῶν στοιχείων τούτων συνάγεται ἡ πιθανὴ πρόγνωσις τοῦ καιροῦ δι' ὀλόκληρον τὸ Κράτος.

Ἄλλ' οἱ ὑπὸ τῶν Μετεωροσκοπεῖων συντασσόμενοι οὕτω χάρται τῆς γενικῆς ἀτμοσφαιρικῆς καταστάσεως μετὰ τῶν πιθανῶν μεταβολῶν αὐτῆς δὲν εἶναι πανταχοῦ καὶ πάντοτε οὐδ' ἐγκαίρως προσιτοὶ εἰς ἄλλους· διὸ εἶναι πολλάκις ἀναγκαῖον νὰ γνωρίζωμεν τοὺς κανόνας τῶν τοπικῶν προγνώσεων, αἵτινες δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν, ἄνευ οὐδενὸς μετεωρολογικοῦ χάρτου, πρὸς πρόγνωσιν τοῦ καιροῦ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον πιθανήν, τῇ βοήθειᾳ μόνον ἐνδὲς βαρομέτρου καὶ ἐνδὲς θερμομέτρου τὸ πολὺ.

Ὡς θὰ ἴδωμεν κατόπιν, ἡ κατάστασις τῆς ἀτμοσφαιρας καὶ, συνεπῶς, ὁ καιρὸς, ἐν τινι τόπῳ εἶναι ὅλιως διάφορος καὶ ἔσον αὕτη εὐρίσκεται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν κυκλῶντος (ὀφέσεως), ἢ ἀντικυκλῶντος· ἀποτέλεσμα τοῦ δευτέρου συνήθως εἶναι ὥρατος καὶ σταθερὸς καιρὸς, ἐνῆ ὁ πρῶτος συνοδεύεται ὑπὸ ἀνέμων, βροχῶν καὶ ἐν γένει ἀτμοσφαιρικῶν ἀνωμαλιῶν.

Κατὰ τὸν χειμῶνα, ἐν Ἰουρῶπῃ παρατηροῦνται συχνάκις μεγάλοι ἀντικυκλῶνες, καλύπτοντες αὐτὴν σχεδὸν ὀλόκληρον, ἐπὶ τινὰς ἡμέρας ἢ καὶ ἐπὶ ἐβδομάδας ἐνίοτε· ἡ βαρομετρικὴ πίεσις ἐν αὐταῖς εἶναι ὑψηλὴ, ὁ ἀῆρ ἡρεμῖος ἐν τῇ κεντρικῇ τμηματι αὐτῶν καὶ ὁ καιρὸς ἐν γένει ὥρατος. (1) ὁ ἄῆρ, ὅστις κατέρ-

χεται ἐντὸς τῶν ἀντικυκλιῶνων βραδέως, χάνει δι' ἀκτινοβολίας μέγα μέρος τῆς θερμότητος, τὴν ὅποιαν κερδίζει συνεπεία τῆς ἐκ τῆς καθόδου συστολῆς του, καὶ φθάνει εἰς τὸ ἔδαφος ὑπὸ θερμοκρασίαν οὐχὶ διάφορον τῆς κανονικῆς· ἡ ἀτμόσφαιρα εἶναι διαυγῆς καὶ ὁ οὐρανὸς πολὺ αἴθριος, ὡς συμβαίνει εἰς ὅλα τὰ καθοδικὰ ρεύματα τοῦ ἀέρος, τὰ ὅποια, ἀναγκαίως εἶναι ξηρά. Ὁ ἥλιος δὲ ἐντὸς οὐρανοῦ ἀνεφέλου, φέροντος πολλάκις ὥρασαν πορτοκαλόχρουν χροιάν· αἱ νύκτες εἶναι ψυχραὶ καὶ δροσοσταγεῖς· αἱ δὲ ἀστέρες λάμπουσι ζωηρῶς εἰς τὸν ὀρίζοντα. Τὴν πρωΐαν, συνεπεία τῆς ζωηρᾶς ἀκτινοβολίας τῆς νυκτός, ἡ συμπύκνωσις τῆς ὑγρασίας, τὴν ὅποιαν ἡ ἐξάτμισις ἀνανεώνει διαρκῶς, παράγει πυκνὴν κατωτέρην ὀμίχλην, καλύπτουσαν τὸ ἔδαφος· ἐντὶ αἱ κορυφαὶ τῶν ὄρεων καὶ τῶν λόφων ἀκόμη ἐξεχουσίαν ὑπὸ οὐρανὸν ἀπολύτως διαυγῆ. Ἐὰν ὅμως ἡ θερμοκρασία τοῦ ἀέρος εἶναι πολὺ χαμηλὴ, ἡ ὑγρασία αὐτοῦ εἶναι πολὺ μικρὰ καὶ ἡ παραγωγὴ τῆς ὀμίχλης ταύτης ἀδύνατος· ὁ οὐρανός, ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, εἶναι ὅλως αἴθριος καὶ ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἔδαφους φύχεται τὰ μέγιστα δι' ἀκτινοβολίας, συνεπεία τῆς διαυγείας καὶ τῆς ξηρότητος τοῦ ἀέρος. Ἡ μέση θερμοκρασία κατέρχεται τότε πολὺ ὑπὸ τὴν κίνουρικὴν τιμὴν τῆς· καὶ ἐπειδὴ ἡ ἡμερησία θερμομετρικὴ κύμωσις εἶναι πολὺ εὐρεία, ὅταν ὁ οὐρανὸς εἶναι ἀνέφελος, ἡ θερμοκρασία κατέρχεται πολὺ χαμηλὰ τὴν νύκτα.

Προσεγγίζοντος τοῦ τέλους τῆς ἀντικυκλιῶνικῆς ταύτης καταστάσεως, ὁ ἀήρ χάνει βαρμηθὸν τὴν διαύγειαν αὐτοῦ, ἡ νυκτερινὴ ἀκτινοβολία δὲν εἶναι πλέον τόσοσιν ζωηρὰ, ἡ θερμοκρασία δὲν κατέρχεται πολὺ χαμηλὰ τὴν νύκτα καὶ ἐπομένως ἡ δρόσος εἶναι ἥττον ἀφθονος· τότε δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ὁ καιρὸς πρόκειται νὰ ἀλλάξῃ· καὶ ὄντως δὲ ταχέως διακρίνονται νέα ἀτμοσφαιρικὰ συμπτώματα.

Ἡ μεταβολὴ τοῦ καιροῦ τελεῖται κατ' ἀρχὰς εἰς τὰ ἀνώτερα στρώματα τῆς ἀτμοσφαιρας καὶ βαρμηθὸν φθάνει μέχρι τῶν κατωτέρων στιβάδων αὐτῆς· ὅθεν ἡ μετάδασις ἀπὸ τοῦ ἀντικυκλιῶνος εἰς τὸν κυκλιῶνα ἢ τὴν ἕφεσιν δὲν συμβαίνει ὅλως ἀποτόμως. Διαρκούσης τῆς ἀντικυκλιῶνικῆς καταστάσεως πρέπει νὰ ἔχωμεν προσεκτικῶς ἐστραμμένα τὰ βλέμματα πρὸς τὰ ὑψηλὰ

στρώματα τῆς ἀτμοσφαιρας καὶ ἐπὶ τοῦ βαρομέτρου, εἰάν θέλωμεν νὰ λάβωμεν γνῶσιν τῶν ἐπερχομένων ἀτμοσφαιρικῶν μεταβολῶν. Ἐκ τῶν πρώτων συμπτωμάτων αὐτῶν εἶναι ἡ ἐμφάνισις τῶν θυσάνων (cirrus), τῶν γνωστῶν λευκῶν, λεπτῶν, διαφανῶν νεφῶν, τὰ ὅποια αἰωροῦνται εἰς τὰ ὑψηλότερα στρώματα τῆς ἀτμοσφαιρας· πολλάκις ἠμοιάζουσι πρὸς πτερὰ καὶ ἐκτείνονται κατὰ μακρὰς ταινίας εἰς μέγα μήκος. Ἐὰν λεπτὰ ταῦτα νέφη δεικνύουσι συνήθως τὴν διεύθυνσιν, τὴν ὅποιαν θὰ λάβῃ μετ' ὀλίγον ὁ ἀνεμὸς κάτω· πράγματι δὲ παρατηρήθη, ὅτι ὁ ἀνεμὸς δείκτης στρέφεται πρὸς τὸ μέρος, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐνεφανίσθησαν κατ' ἀρχὰς οἱ θύσανοι. Ἐπίστετε τὰ νέφη ταῦτα φαίνονται ὑψόμενα ἀνωθεν τοῦ ὀρίζοντος, ὡς οἱ ἀποκλίνοντες κλάδοι δένδρου· ὅθεν ἐπικρατεῖ ἡ ἰδέα, ὅτι ὁ ἀνεμὸς θὰ πνεύσῃ ἐκ τοῦ σημείου τοῦ ὀρίζοντος, ἐξ οὗ ἐξέρχεται τὸ νεφελοῦδες ταῦτο δένδρον.

Ἐφ' ὅσον ὅμως τὰ νέφη ταῦτα εἶναι ἐλαφρὰ καὶ τὰ νήματα αὐτῶν εὐκρινῆ καὶ κεχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων, τὸ δὲ βαρόμετρον μένει στάσιμον, οὐδεὶς ἀκόμη κίνδυνος μεταβολῆς τοῦ καιροῦ ὑφίσταται· συνήθως τότε συνοδεύουσι ταῦτα ὥρασον καὶ διαρκῆ καιρὸν. Ἀλλ' εἰάν ἐνωθῶσι καὶ ἀποτελέσωσι λευκὸν πέπλον, ἐκτεινόμενον ἐφ' ὅλου τοῦ οὐρανοῦ, καὶ, συνεπῶς, ὁ οὐρανὸς καταστῆ λευκός, τὸ δὲ βαρόμετρον παρουσιάξῃ ἀνωμάλους κινήσεις, εἶναι σημεῖον προσεγγίσεως ἰσχυροῦς ἢ καταιγίδος· αὕτη βεβαίως εὐρίσκεται εἰσέτι μακρὰν, ἀλλὰ τὰ ἀποτελέσματα τῆς δὲν θὰ βραδύνωσι νὰ ἐμφανισθῶσιν. Ἐότε τὰ ἀστρα φαίνονται ἀμυδρὰ καὶ ὀχρὰ εἰς τὸν ὀρίζοντα καὶ ἐγγύτερον ἢ συνήθως πρὸς ἡμᾶς· ἡ Σελήνη εἶναι ἀλαμπής ἢ ὀχρὰ καὶ μετὰ γάλη κατὰ τὴν ἀνατολήν καὶ τὴν δύσιν τῆς· αἱ νύκτες δὲν εἶναι πλέον διαυγεῖς· οἱ ἀστέρες φαίνονται ἥττον λαμπροί, ἡ δρόσος εἶναι ἥττον ἀφθονος καὶ τὸ βαρόμετρον παύει ἀνερχόμενον. Σημεῖα ὑγρασίας γίνονται αἰσθητὰ κατόπιν· τὸ ὕδωρ ὑγραίνεται καὶ οἱ λίθοι καλύπτονται ὑπὸ ἰδρωτός. Ἐὰν ἔχοντα σχῆμα ὄρεων γονδρὰ καὶ λευκὰ νέφη (οἱ αἰρηῖται), τὰ ὅποια σχηματίζονται ὅπως τὸ θέρος, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας, καὶ διαλύονται ἢ ἐλαττοῦνται συνήθως περὶ τὸ ἑσπέραν, καλλίστανται παχύτερα τότε περὶ τὴν ὥραν ταύτην, καὶ φαίνονται ἐκτεινόμενα ὑπὸ μορφὴν στρώματος.

Ἡ μελέτη τῶν ὑφέσεων δεικνύει, ὅτι ἐμπροσθεν αὐτῶν οἱ ἄνεμοι συγκλίνουν κάτω καὶ ἀποκλίνουν ἄνω· πρὸς τούτοις τὰ ἀποκλίνοντα ταῦτα ἀέρια ρεύματα φέρουσι μετ' ἑαυτῶν λεπτὸν νεφελώδη πέπλον, θυμαροστιβίδα (cirro-stratus), ἣτις προέρχεται ἐκ τῆς συμπυκνώσεως τῶν ὑδρατμῶν, ἢ ὅποια παράγεται ἐν τῇ ἀνοδικῇ ρεύματι τῶν κεντρικῶν μερῶν τῆς ὑφέσεως. Ὅθεν ἡ ἐμφάνις τοιοῦτου πέπλου, προχωροῦντος κατὰ διεύθυνσιν λίαν διάφορον τοῦ κατωτέρου ἀνέμου, δεικνύει πολλάκις, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, καὶ πρὸ πάσης πτώσεως τοῦ βαρομέτρου, τὴν προσέγγισιν ὑφέσεως καὶ τὴν διεύθυνσιν, πρὸς τὴν ὅποιαν εὐρίσχεται τὸ κέντρον τῆς. Διὰ μέσου τοῦ νεφελώδους τούτου πέπλου, ὁ δίσκος τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς Σελήνης φαίνεται θολὸς καὶ περιβάλλεται πολλάκις ὑπὸ ἄλλω ἢ ἄλλων τοιούτων ὀπτικῶν φαινομένων.

Ὁ προσεκτικὸς παρατηρητὴς δὲν δύναται γὰρ μὴ διακρίνειν ὅλα τὰ σημεῖα ταῦτα καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα· διότι ἡ περὶ ἡμᾶς Φύσις ἐν γένει αἰσθάνεται τὴν μεταβολήν, ἣτις παρασκευάζεται ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ. Αὐτὰ τὰ ζῆα αἰσθάνονται ζωηρῶς τὰς ἀτμοσφαιρικὰς μεταβολὰς, καὶ παρέχουσι δείγματα αὐτῶν· αἱ μέλισσαι δὲν ἀπομακρύνονται τῶν κυψελῶν των, οἱ μύρμηκες ἐπιβραδύνουσι τὰ ἔργα των, αἱ χελιδόνες ἔπτανται πλησίον τοῦ ἐδάφους κτλ. Ἀλλὰ δὲν πρέπει γὰρ νομιζώμεν, ὅτι τὰ ζῆα εἶναι ἀλάθητα· ἐὰν ἡ ὑφesis, τῆς ὅποιας ἠσθάνθησαν τὴν προάγγελον ἐπίδρασιν, ἔπαυσε προχωροῦσα πρὸς ἡμᾶς, ἢ ἀπατηθῶσι καὶ αὐτὰ, ὡς καὶ ὁ ἄνθρωπος· τούναντι δὲ, ἐὰν ἡ ἀτμοσφαιρική διατάραξις, ὡς καὶ αἱ τοπικαὶ καταιγίδες, ἐνσκήψωσιν ἀποτόμως, προσβάλλονται ὑπ' αὐτῆς ὅπως ἀπροσδοκῆτως.

Ἄλλ' οὐδὲν σημεῖον καιροῦ εἶναι ἀπολύτως ἀσφαλές· τὰ τοιαῦτα προγνωστικὰ σημεῖα πρέπει γὰρ συμπληρῶνται καὶ ἐπιβεβαιῶνται ἀμοιβαίως· τότε ἡ πρόγνωσις, ἣν ἐξ αὐτῶν συναγει ὁ παρατηρητὴς εἶναι πιθανωτέρα. Ἴδὲν τὸ σύνολον τῶν διαφορῶν τούτων σημείων διδάσκει, ὅτι τὰ ὑψηλότερα στρώματα τῆς ἀτμοσφαιρῆς ταρασσονται, ὅτι ἡ ὑγρασία ἀρχεται αὐξάνουσα, ὅτι ἡ ἀτμοσφαιρική πίεσις ἐλαττοῦται, τότε ὁ παρατηρητὴς πρέπει γὰρ θεωρήσῃ ὡς βέβαιον, ὅτι ἡ ὑφesis πλησεγγίζει αἱ μεταβολαὶ δὲ τοῦ καιροῦ, αἱ ὅποια συνοδεύουσιν αὐτήν, δὲν

βραδύνουσι τότε γὰρ ἐμφανισθῶσιν. Αἱ μεταβολαὶ αὗται εἶναι λίαν πολύπλοκοι· ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς γεωγραφικῆς θέσεως τοῦ τόπου, ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ σχετικῶς πρὸς τὴν τροχίαν τῆς ὑφέσεως, ἐκ τῆς ὥρας τοῦ ἔτους, ἐκ τῶν प्राγενεστέριον ἀτμοσφαιρικῶν ἔρων κτλ. κτλ.

Ὅπισθεν τῶν ὑφέσεων τὰ μαύρα καὶ βροχερὰ νέφη, οἱ μελανία, ἀντικαθίστανται ὑπὸ σιροίτων, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον κεχωρισμένων ἀπ' ἀλλήλων, καὶ μεταξὺ τῶν ὁποίων φαίνεται τὸ κυανοῦν χρῶμα τοῦ οὐρανοῦ· ὅθεν ἡ ἐμφάνις μικροῦ κυανοῦ τμήματος τοῦ οὐρανοῦ, καὶ μάλιστα ἐν συμπίπτῃ μετὰ τοῦ τέλους τῆς πτώσεως ἢ τῆς ἀρχῆς τῆς ὑψώσεως τοῦ βαρομέτρου, εἶναι σημεῖον, ὅτι ἡ ὑφesis ἀπομακρύνεται καὶ ὁ καιρὸς βελτιοῦται.

Αἱ ὑφσεις συνοδεύονται πολλάκις ὑπὸ κυκλωνικῶν καταιγίδων· αἱ καταιγίδες εἶναι κακοκαιρίαι μετ' ἀστρατῶν καὶ βροντῶν. Ἀλλὰ πλὴν τούτων, κατὰ τὴν περὶ τὴν περίοδον τοῦ ἔτους, παρατηροῦνται παρ' ἡμῶν καὶ τοιαῖα καταιγίδες θεομότητος· αἱ καταιγίδες αὗται παράγονται ὡς ἑξῆς: Ἴδὲν ὁ οὐρανὸς εἶναι αἰθριὸς καὶ ὁ ἀῆρ ἡρεμῶς, γεννῶνται, συνεπεία τῆς ὑψηλῆς θερμότητος τοῦ ἐδάφους, ἀνοδικὰ ἀέρια ρεύματα, τὰ ὅποια κινουσι τὰ φύλλα τῶν δένδρων, ἐν καὶ φαίνεται ὅτι ὑπάρχει νηγεμία· μὴ ὑπάρχοντος ἀνέμου, ἡ ἐξάτμισις τοῦ σώματος σταματᾷ, καὶ ἡ θερμότης τοῦ ἀέρος, ἣτις καθίσταται πνιγηρὰ, φαίνεται ὑπερθολική, σχετικῶς μάλιστα πρὸς τὰς ἐνδείξεις τοῦ θερμομέτρου. Συμπυκνωσθέντων τῶν ἀτμῶν τῶν ἀνοδικῶν ρευμάτων, ἀρχονται σχηματιζόμενα τὰ νέφη, ὑπὸ μορφῆν λευκῶν ὀρέων (σιροίτων)· κάτωθεν αὐτῶν σχηματίζονται μικρὰ νέφη φαῖα ἢ σχεδὸν μαύρα. Ἴδὲν τὰ νέφη ἐκτείνωνται καὶ καλύψωσι τὸν Ἡλίον, ὁ ἀῆρ ψύχεται καὶ τὸ βαρομετρῶν παρουσιάζει μικρὰν ὑψώσιν· ἐὰν δὲ ἡ πτώσις τῆς θερμότητος καὶ ἡ αὐξήσις τῆς βαρομετρικῆς πίεσεως εἶναι ἀπότομος, ἡ καταιγὶς εἶναι ἀναπόφευκτος. Ἦότε ἡ βροχὴ, ἢ ἀστραπή καὶ ὁ κεραυνὸς ἐξέρχονται ἐκ τῶν νεφῶν· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον, ἐὰν ἡ καταιγὶς εἶναι ἐντελῶς τοπική, ὁ καιρὸς καθίσταται καὶ πάλιν ὥρατος.

Συμβαίνει κατὰ τὸ πέραν ἐν Ἰγγλάδῃ, ἰδίως κατ' ὅς ἐποχὰς δὲν πνέουσιν ἑτησίαι, γὰρ ἐνσκήπτῃ καταιγίς ἐπὶ πολλάς κατὰ σειράν

ἡμέρας, κατὰ τὴν αὐτὴν σχεδὸν ὥραν· ἐνίοτε δὲ τὸ φαινόμενον ἐμφανίζεται ἀπλῶς, χωρὶς νὰ καταλήξῃ εἰς πτώσιν βραχῆς ἢ ἐκρηξίν καταγιῆδος. Αἱ καταγιῆδες θερμότητος παρατηροῦνται πολλάκις κατὰ τὸ θέρος, καὶ ὡς ἡμέρας πνέει ἡ θαλασσα αὔρα (ὁ μπάτης)· τὸναντίον δὲ οἱ ἔτησαι οὐδέποτε ἢ σπανιώτατα συνοδεύονται ὑπὸ καταγιῆδος.

Ἡ παρατήρησις τῶν ἀνωτέρω προγνωστικῶν σημείων, συνδυαζομένη μετὰ τῆς τοῦ βαρομέτρου, δύναται νὰ παράσχη μεγάλας ὑπηρεσίας ἐν τῇ τοπικῇ προγνώσει τοῦ καιροῦ· τὸ ὄργανον τοῦτο, ἔπερ ἤδη κατέστη τόσον κοινὸν καὶ εὐωνόν¹, εἶναι τὸ χρησιμώτερον πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου. Ἀλλ' ἀντιθέτως πρὸς τὴν κρατοῦσαν κοινὴν γνώμην, αἱ ὑψηλαὶ ἢ αἱ χαμηλαὶ βαρομετρικαὶ ἐνδείξεις δὲν ἀποτελοῦσι, καὶ ἑαυτὰς, σημεῖα καλοῦ ἢ κακοῦ καιροῦ· ὅθεν καὶ αἱ ἐπὶ τῶν βαρομέτρων ἐγγεγραμμένοι συνήθως λέξεις: εὐδία, ἄσπιτος, βροχὴ κτλ. δὲν ἔχουσι πραγματικὴν ἀξίαν. Βεβαίως αἱ ἐνδείξεις αὗται δὲν εἶναι πάντοτε ἀνακριβεῖς· σημειοῦνται, κατὰ συνήθειαν ἐπικρατήσασαν ἀπὸ παλαιότερας ἐποχῆς, ὅτε παρατηρήθη, ὅτι ὁ ὠραῖος καιρὸς συνοδεύεται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὑπὸ ὑψηλοῦ βαρομέτρου καὶ ὁ κακὸς ὑπὸ χαμηλοῦ· ἀλλὰ συμβαίνει πολλάκις νὰ ἔχωμεν εὐδίαν ὑπὸ χαμηλὴν πίεσιν καὶ τὰνἀπαλιν.

Ὅθεν ἐν τῇ προγνώσει τοῦ καιροῦ ἀξιὸν παρατηρήσεως κυρίως, ἔχον καὶ πραγματικὴν σημασίαν, εἶναι οὐχὶ τόσον ἡ ἀπόλυτος τιμὴ τοῦ ὕψους τοῦ βαρομέτρου, ὅσον αἱ μεταβολαὶ αὐτῆς· τὰς μεταβολὰς ταύτας δεικνύουσιν εὐκόλως καὶ ἀκριβῶς τὰ μεταλλικὰ καὶ μάλιστα τὰ αὐτογραφικὰ βιωόμετρα.

Ὅταν, ὁ ὠραῖος καιρὸς ἐξακολουθῇ ἀπὸ τινῶν ἡμερῶν, καὶ πρόκειται νὰ ἐξακολουθήσῃ ἀκόμη, αἱ κινήσεις τῆς βελόνης τοῦ βαρομέτρου εἶναι σχεδὸν ἀνεπαίσθηται. Ἴδιον δὲ τότε τὸ βαρομετρον ἀρχίσῃ νὰ κατέρχεται βραδέως καὶ ὀμαλῶς, ἢ ἀλλαγὴ τοῦ καιροῦ εἶναι πιθανή· ἀλλ' ἡ ἀλλαγὴ αὕτη δυνατὸν νὰ μὴ γείνη αἰσθητὴ ἐν τῇ τόπῃ τῆς παρατηρήσεως. Ἴδιον ὅμως ἢ πτώσεις, καίπερ βραδεῖα, εἶναι ἰσχυρὰ (10^{ου} π. χ.), δεικνύει τὴν

προσέγγισιν ἀποτόμου κακοκαιρίας, θυέλλης, ραγδαίας βροχῆς κτλ.

Ἡ βαρομετρικὴ πτώσις εἶναι συνήθως προάγγελος κακοκαιρίας· ἀλλ' ὅταν ἀρχηται μετὰ τὸν καλὸν καιρὸν, παύει συνήθως, τοῦ βαρομέτρου ὕψουμένου, κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ μεγίστου βαθμοῦ τῆς κακοκαιρίας ταύτης. Ἴδιον δὲ παρατηρῆται σειρά κακοκαιριῶν, αἱ μεταβολαὶ τοῦ βαρομέτρου ἀκολουθοῦσι τὰς τοῦ καιροῦ· ἢ πτώσις συμβαίνει συνήθως μετὰ τὸν καλὸν καιρὸν, ἢ δὲ ὑψώσεις ἀρχεται μετὰ τὸν κακόν, προαγγέλλουσα τὴν νέαν εὐδίαν.

Ἐν γένει αἱ ταχεῖαι κινήσεις τῆς βαρομετρικῆς βελόνης, εἴτε ἀνω, εἴτε κάτω, δεικνύουσι τεταραγμένην ἀτμοσφαιρικὴν κατάστασιν καὶ καιρὸν ἀστατον· ἐνῆ, τὸναντίον, βαρομετρον στάσιμον, δεικνύον μάλιστα εὐκρινῶς τὴν ἡμερησίαν μεταβολὴν τῆς πίεσεως, σημαίνει ἤρεμον κατάστασιν καὶ ἐξακολουθήσιν αὐτῆς μετὰ τῶν αὐτῶν χαρακτήρων.

Ἡ βαρομετρικὴ ὑψώσεις εἶναι συνήθως σημεῖον ἐπανόδου τῆς εὐδίας, ἣτις δύναται νὰ εἶναι μακρὰ ἢ βραχεῖα καθ' ὅσον αὕτη εἶναι βραδεῖα ἢ ἀπότομος. Καὶ ἐν γένει ὁ πρόδρομος σταθερᾶς καὶ μακρᾶς εὐδίας εἶναι ὑψώσεις βραδεῖα, συνεχῆς καὶ μεγάλη τοῦ βαρομέτρου.

¹Ἐπετα συνέχεια

Δ. ΑΙΓΙΝΗΤΗΣ

¹ Ὁ Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων κατασκεύασεν ἐξαιρετὸν βαρομετρον μετ' ἐπιγραφῶν ἐλληνικῶν τιμώμενον ὁρ. 25.

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ

ΑΝΔΡΕΟΥ ΣΥΓΓΡΟΥ¹

ΚΑ'

Ἐν τούτοις αἱ κοινωνικαὶ αὐταὶ σχέσεις καὶ ἡ παράστασις κατὰ τὰς Κυριακὰς εἰς τὴν ἔξοδον ἀπὸ τὴν λειτουργίαν τοῦ Sant Antonio καὶ ὅπως δῆποτε αἱ σχέσεις μου πάντοτε μετ' ἀνθρώπων ἀνεξαρτήτων καὶ πολὺ ἀνωτέρων μου τὴν ἡλικίαν προεκάλουν δαπάναις καὶ τὴν ἀνάγκην ἱματισμοῦ κομψοτέρου τοῦ συριανοῦ, μεθ' οὗ ὁ πατήρ μου ἀφθόνη με εἶχεν ἐφοδιάσει. Ἦν 100 φλωρία, τὰ ὅποια μοι εἶχε δῶση κατὰ τὴν ἀναχώρησίν μου, ἔβαινον πρὸς τὴν ἐξάμισιν, ἐγὼ δὲ δὲν εὕρισκον εὐλογον πρόφασιν νὰ δικαιολογήσω αἰτησὶν νέας ἀποστολῆς χρημάτων.

Ἐτυχε νὰ διέλθῃ τότε τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἄνδριός τις πλοίαρχος, εἰς οὗ τὸ πλοῖον ὁ πατήρ μου κατὰ τὴν τότε συνήθειαν ἦτο συμμετοχός, καὶ μετέδῃ εἰς συνάντησίν μου ὅπως μεταδώσῃ εἰδήσεις μου εἰς τοὺς γονεῖς μου. Ἦν ἡρώτησα ἂν κρατῆ χρήματα ἀνήκοντα εἰς τὸ μερίδιον τοῦ πατρός μου καὶ ἂν οὗτος δύναται νὰ μοι δῶσῃ 50 φλωρία (πάντοτε τῶν 20 γροσίων), νὰ τὰ καταλογίσῃ δὲ εἰς βάρος τοῦ πατρός μου κατὰ τὸν κανονισμόν τοῦ μεταξὺ των λογαριασμοῦ.

Προθύμως μοι τὰ ἔδωσεν, ἐγὼ δὲ ἔγραψα περὶ τούτου εἰς τὴν μητέρα μου ἐξηγῶν τοὺς λόγους τῆς ἀπολύτου ἀνάγκης, ἣν εἶχον αὐτῶν τῶν χρημάτων, καὶ τὴν παρεκάλουν νὰ με «βολέψῃ» παρὰ τῆ πατρὶ μου. Ἡ ἀπάντησις αὐτῆς ἦτο λίαν ἀποθαρρυντικὴ δι' ἐμὲ λέγουσα ὅτι τὴν τοιαύτην ἀσυγχώρητον διαγωγὴν μου καὶ αὐτὴ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιδοκιμάσῃ, ἀλλ' ὅτι ὁ πατήρ μου με ὅλα τὰ μέσα, ἃ παρ' αὐτῆ μετεχειρίσθη ὅπως κάπως με δικαιολογήσῃ, ὑπῆρξεν ἀμετάπειστος καὶ ὅτι παύει

πᾶσαν μετ' ἐμοῦ περαιτέρω ἀλληλογραφίαν μέχρις ὅτου ὑπὸ τῶν πραγμάτων πεισθῆ ὅτι πράγματι θεωρηθῆται καὶ τέλος ὅτι θέλει γράψῃ εἰς τὸν Δαμιανὸν τὸ συμβεβηκὸς καὶ ἀφήσῃ εἰς αὐτὸν τὴν ἀπόφασιν τῶν περὶ ἐμοῦ ληπτέων μέτρων. Τοῦτο καὶ ἔπραξεν.

Ὁ Δαμιανὸς μ' ἐκάλεσεν ἀμέσως εἰς τὸ ἰδιαιτερόν του γραφεῖον καὶ ἤρχισε νὰ μοι ἀπαγγέλλῃ κατηγορίαν με τὰς φράσεις:

— Ἔτοια ἐπερίμενα ἐγὼ ἀπὸ σέ; Ἦντὸς ἡ μηνῶν κατεσπατάλησες 3000 γρόσια χωρὶς νὰ ἔχῃς οὐδὲν ἄλλο ἔξοδον εὐλογον νὰ κάμῃς εἰμὴ περὶ τὰ 200 γρόσια μηνιαίως δι' ἐνοίκιον, τὸ μεσημερινὸν λιτὸν πρόγειμα καὶ τὰ λοιπὰ μικρότατα ἔξοδα σχετικῶς πρὸς παιδί φρόνιμον, ὅπολον σὲ ἐνόμιζα.

Εἶχον ἐτοίμους τὰς δικαιολογίας τοῦ ἱματισμοῦ καὶ ὑποδήσεως καὶ παρετήρησα ὅτι τὸν ἐλύγισαν, ἡς ἔμαθον ὅμως μετὰ ταῦτα ἀπὸ τὴν σύζυγόν του, ἐνέκρινεν, ἀφοῦ ἐδόθη ἀφορμὴ, νὰ μ' ἐκφοβίσῃ ἀμέσως, θεωρήσας τὴν πράξίν μου τοῦ νὰ ζητήσω καὶ λάβω χρήματα ἄνευ προλαβούσης ἀδείας πολὺ κακὴν ἀρχὴν καὶ νὰ κόψῃ τὸ κακὸν ἀπὸ τῆς βίβης.

Μοι προσέβηκε δὲ:

— Ἀπὸ τοῦδε Πέλεις λαμβάνῃ ἀπὸ τὸ ταμεῖον γρ. 350 κατὰ μῆνα καὶ δι' αὐτῶν Πέλεις ἐπαρκῆ εἰς ὅλα τὰ ἔξοδα τροφῆς καὶ κατοικίας καὶ ἐν γένει συντηρήσεώς σου ἐκτὸς ἱματισμοῦ καὶ υποδέσεως, τῶν ὁποίων τοὺς λογαριασμοὺς ἰδιαιτέρως Πέλιω πληρώνῃ ἢ μᾶλλον Πέλιω διατάξῃ τὸν βόπτῃν καὶ ὑποδηματοποιὸν ἐμοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας μου νὰ σοὶ χορηγοῦν τὰ εὐλόγως κατ' ἐμὲ ἀναγκαιοῦντα καὶ Πά παρακάλλῃσαι εἰς τὴν τράπεζάν μου τὰς ἑορτασίμους ἡμέρας καὶ ὁσάκις σὲ προσκαλῶ πᾶσα παράδοσις τῶν ἀνωτέρω συνεπάγεται καὶ τὴν ἀποπομπὴν σου καὶ ἐπιστροφὴν σου εἰς Σύρον πλησίον τῶν γονέων σου. Λυποῦμαι, διότι πολλὰς εἶχον στηρίξῃ ἐλπίδας περὶ τῆς χρησιμότητός σου ἐν τῇ μέλλοντι καὶ ὁ Θεὸς νὰ σὲ φωτίσῃ νὰ μὴ τὰς ματαιώσῃς.

Ἦνθα κρυφὴ ἤκουσα ὅλας τὰς ἀποφάσεις τοῦ Δαμιανοῦ καὶ πάλιν τῇ εἶπον, ὅτι ἂν καὶ δὲν εὕρισκω τὴν σπουδαίαν τὴν ἐνοχὴν μου, Πέλιω ὑπεταχθῆ εἰς τοὺς ἄρτους του καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν.

¹ Συνέχεια ἐκ σελ. 403.

Ἦν ἐσπέραν εἶδον τὸν Ξύδην, διηγήθη εἰς αὐτὸν τὰ διατρέξαντα καὶ ἐζήτησα τὰς συμβουλὰς του.

— «Πολὺ στενὰ θὰ τὰ φέρῃς, μοι εἶπεν, ὅπως εἶσαι συνηθισμένος νὰ ζῆς.

Ἐν πρώτοις ἔπρεπε νὰ ὀρίσω τὰ ἔξοδα τῆς κατοικίας καὶ τροφῆς διὰ νὰ γνωρίζω τί ἐκ τῶν 350 γροσίων θὰ μοι ἔμενε διὰ τὰ μὴ ἀπολύτως ἀναγκαῖα. Ἐσυμφώνησα μὲ τὴν σπιτονοικοκυράν μου Ροζίναν δι' ἐνοίκιον, ὑπηρεσίαν, πρωϊνὸν καφὲν καὶ ἔσπερινὸν γεῦμα 270 γρ. κατὰ μῆνα, μοι ἀπέμενον οὕτως 80 γρ. διὰ τὸ μεσημερινὸν πρόγευμα, ἔξοδα κινήσεως καὶ διασκέδασιν, μ' ὄλην δὲ τὴν εὐθηνίαν τῶν τότε χρόνων ὁμολογῶ, ὅτι πολὺ στενὰ τὰ εἶχον κατὰ τὸ διάστημα δύο ἐτῶν καὶ πλέον, ἀλλ' ἐτήρησα ἀπαραβάτως τὴν ὑπόσχεσίν μου καὶ δὲν ἤξεύρω πως, ἀλλὰ δὲν ἔστερούμην οὐδενός, οὔτε ἤμην πολὺ δυστυχής.

Ὁ πατήρ μου ἐτήρησε τὴν ἀπέναντί μου σιωπὴν ἐπὶ ἱκανοὺς μῆνας, μόνον δὲ κατὰ τὴν ἑορτὴν μου, νομίζω, τοῦ Ἀγίου Ἀνδρέου, μοι ἔγραψε, χωρὶς ὅμως οὐδαμῶς νὰ θίξῃ τὸ οἰκονομικὸν μου ζήτημα οὔτε τότε οὔτε ἐν τῇ μέλλοντι.

Ἐἶχον κάμει ἀπαράβατον ἀπόφασιν νὰ πεινάσω, νὰ γυμνητεύσω, ἀλλ' οὐδέποτε πλέον νὰ καταφύγω εἰς τὸ ταμεῖόν του. Τὸ σκληρὸν ἐκεῖνο συμβεβηκὸς κατέστη ὁ νόμος τῆς περαιτέρω ζωῆς μου: Νὰ μὴ ἐξοδεύω εἰμὴ ἕσα ἔχω ἰδικά μου καὶ νὰ μὴ χρεωστῶ ποτὲ εἰς οὐδένα τὸ ἐλάχιστον οὔτε ἠθικῶς ἀκόμη. Νὰ καθίσταμαι δὲ ἐκάστοτε ἀναγκαῖος καὶ κατὰ συνέπειαν ἐπιβαλλόμενος, οὐδέποτε προσλιπαρῶν ἢ δεχόμενός τι κατὰ χάριν.

Ἐπειδὴ ὡς τρίτος γραμματικὸς τότε δὲν ἔλαβον τὸ πρῶτον ἔτος μισθὸν ἐτήσιον εἰμὴ μόνον γρόσια 1500, δὲν ἀφῆκα τὸ ὑπόλοιπον πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἀπολήψεών μου, ὡς ἀνωτέρω εἶπον, νὰ ζητηθῇ ἀπὸ τοῦ πατρός, ἀλλ' εἶπον τῇ Δαμιανῇ νὰ διατάξῃ ν' ἀφεθῇ ἢ μερὶς μου χρεωμένη καὶ μόνον ὅταν ἢ περαιτέρω ὑπηρεσία μου, εἴτε παρ' αὐτῇ εἴτε παρ' ἄλλῃ, δὲν δυνηθῇ νὰ καλύψῃ τὸ χρέος μου, τότε νὰ τὸ ζητήσῃ.

Ἀρίστην ἐντύπωσιν τῇ ἐπροξένησεν ἢ ἀπόφασίς μου αὕτη. Νομίζω ὅτι καὶ ἡ φράσις μου ὅτι δυνατὸν νὰ ὑπηρετήσω καὶ παρ' ἄλλῳ ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν του, διότι, ὡς κατόπιον ἐπεισθῆν, πολλὰ περὶ ἑμοῦ ἐμελέτα, καὶ οὐδαμῶς ἐπεθύμει ν' ἀπο-

μακρυνθῶ αὐτοῦ· παρετήρησα μάλιστα ὅτι ἀπὸ ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐπανελήφθησαν αἱ πρὸς ἐμὲ οἰκιακαὶ περιποιήσεις καὶ ἢ αἱ τῆς συζύγου τοῦ Δαμιανοῦ.

Περὶ αὐτῆς ἡδὴ δοθείσης περιστάσεως, σημειῶ ὅτι ἦτο ἐκ τῆς διαπρεποῦς Χιακῆς οἰκογενείας τῶν Βλαστῶν, ἔχουσα πολλοὺς ἀδελφούς, ἐξ ἧν ἐνθουσιῶμαι τὸν Πέτρον Βλαστόν, διαμένοντα τότε ἐν Μασσαλίᾳ καὶ διατελοῦντα εἰς διηγεκείας καὶ σπουδαίας ἐμπορικὰς σχέσεις μετὰ τοῦ καταστήματος τοῦ Δαμιανοῦ. Ἐκ θηλέων δὲ ἀδελφῶν συνεδέετο μετὰ τῶν τὰ πρῶτα τότε φερουσῶν οἰκογενειῶν Χίων καὶ ἰδίᾳ μετὰ τοῦ τότε πρώτῃν θέσιν κατέχοντος ἐν τῇ ἐμπορικῇ κόσμῳ Τομαζῇ Ράλλῃ, ἐνὸς τῶν πρώτων ἰδρυτῶν τοῦ διαπρεποῦς καὶ ἀξιοθαυμάστου καθ' ὅλα ἐμπορικῶ οἴκου τῶν ἀδελφῶν Ράλλῃ, τοῦ μόνου σχεδὸν σήμερον ἐκπροσωποῦντος τὸ Ἑλληνικὸν ἐμπόριον ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ, ὑπερέχοντος καὶ Ἀγγλικῶν ἀκόμη ἐμπορικῶν οἴκων, διότι οὗτος ἐνέμεινεν εἰς τὸ καλλαρῶς ἐμπόριον, συμμορφωθεὶς μὲ τὸ νέον σύστημα τοῦ ἐμπορεύεσθαι καὶ θεωρήσας, ὡς ἀλλαχοῦ εἶπον, ὅτι ἐν οἰκισθῆναι ἐπαγγέλματι δύναται τις νὰ διακριθῇ καὶ νὰ τιμηθῇ, ἀρκεῖ νὰ τὸ ἀγαπᾷ καὶ νὰ τὸ ἐξασκῇ μετ' ἐπιμονῆς καὶ ζήλου.

Ἡ σύζυγος τοῦ Δαμιανοῦ ὠνομάζετο Λοξάνδρα, ἦτο πρότυπον ἀγαθότητος καὶ ἀρετῆς. Σύζυγος ἀμιεμπτος, μήτηρ φιλοστοργωτάτη, ἀνευ ἔχρους κομπορημοσύνης ἐπὶ τῇ καταγωγῇ αὐτῆς, ἀνευ τῆς ἐλαχίστης ἀπαιτήσεως ἐπιδείξεως τοῦ σήμερον κακῶς ἐγνωσμένου πνεύματος.

Ἡ πρὸς ἐμὲ συμπεριφορὰ τῆς ὑπῆρξε καθ' ὅλα συγγενική, εὔρισκε δὲ τὸ μέσον καὶ τὰς συμβουλὰς τῆς αὐτὰς νὰ μοι ἀποτείνῃ εἰς τρόπον ὥστε νὰ φαίνεται ὅτι ἀπορρέουσιν ἐξ ἀνωτέρας διαταγῆς, τῆς τοῦ συζύγου τῆς.

— Ξεύρεις, Ἀνδρικό μου, μοι ἔλεγε κάποτε, αὐτὸ δὲν ἀρέσει εἰς τὸν Νικολῆν, ἐγὼ τὸν φοβᾶμαι πολὺ περισσότερον σοῦ.

Ὅσάκις ἐπρόκειτο νὰ μεταβῶν εἰς τὸ θέατρον (Ἰταλικὸν Μελόδραμα πάντοτε), παρετήρουν ὅτι, ἀφ' οὗ ἐψιθύριζε κάτι εἰς τὸν Δαμιανόν, μοι ἔλεγε:

— Σὺ ἀγαπᾷς τὸ θέατρον καὶ μάλιστα τὸ Ἰταλικόν· ποῦ θὰ πᾶς ἀπόψε καλλίτερα; ἔλα μαζί μας.

Τὴν πρώτην τοῦ ἔτους μεταξὺ τῶν διὰ τὰ τέκνα τῆς δώρων ἐπρόβλεπε καὶ περὶ ἐμοῦ καὶ πάντοτε ἢ ἐκλογὴ αὐτῆς ἦτο ἐπιτυχεστάτη.

Ὅσακις ἀναπολῶ αὐτὴν εἰς τὴν μνήμην μου, καίπερ πρὸ ἱκανῶν ἐτῶν ἀποδιύσασαν, αἰσθάνομαι ζωηρὸν τὸ αἰσθημα τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ λυποῦμαι διότι σχετικῶς δὲν ἀντημείφθη διὰ τῆς εὐτυχίας τῶν τέκνων τῆς, ἀφ' οὗ καὶ εἰς νεαρὰν ἡλικίαν ἐχήμευσεν.

ΚΒ'

Κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1847 λαβὼν με κατ' ἴδιαν ὁ Ρουκάνης μοὶ ἀνεκοίνωσεν ὅτι ἐβαρύνθη περιμένων τὴν προαγωγὴν, ἣν ὁ Δαμιανὸς τῇ ὑπεσχέθη πολλάκις ὡς ἀμοιβὴν τῆς πολυετοῦς παρ' αὐτῇ ὑπηρεσίας του, καὶ ὅτι προετίθετο νὰ ζητήσῃ τὴν αὐξήσιν τοῦ μισθοῦ του ἀπὸ γροσίων 12,000 ἐτησίως εἰς 15,000 τοῦλάχιστον, ἐπειδὴ ἄλλος τις σιτέμπορος τοῦ Παλατᾶ προσέφερεν εἰς αὐτὸν 18,000 γρόσια.

Ἐν παρόδῳ ἀναφέρω ὅτι τῇ 1847 μεγάλη σιτοδεία ἐπεκράτησεν ἐν Γαλλίᾳ καὶ τῶν δημητριακῶν αἱ τιμαὶ ὑψώθησαν ὑπερβαλλόντως, οἱ δὲ σιτέμποροι, καὶ ἰδίως οἱ πλείστοι τῶν αἰφνης πλουτησάντων, ἀγνοοῦντες τὴν κατάλληλον ὥραν τῆς ἀποχωρήσεως καὶ νομίσαντες ὅτι ἡ ὑψωσις θέλει ἐξακολουθήσει ἐπ' ἀπειρον, ἐνήργησαν ἀγορὰς σιτηρῶν ἐν ταῖς μεγάλαις τούτων πηγαῖς τοῦ Δουνάβειος, Ἀνατολικῆς Τουρκίας καὶ ἰδίως τῆς Ρωσίας εἰς τιμὰς ὑπερόγκους, φορτώσαντες ὄλοι ὁμοῦ διὰ ναύλων ἐπίσης ὑπερόγκων. (Αἱ σήμερον παραγωγικαὶ σιτηρῶν χῶραι τῆς Βορείου καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς ὡς καὶ αἱ τῶν Ἰνδιῶν δὲν ἦσαν ἐν ἐκμεταλλεύσει ἀκόμη).

Οὕτω κατὰ τὸν Ἀπρίλιον ἐπλημμύρισαν διὰ μιᾶς τὰς ἀγορὰς τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, τοῦτο δὲ ἐπέφερε, πλησιαζούσης μάλιστα καὶ τῆς νέας ἐσοδείας τῶν σιτηρῶν τῆς Ἰσπερίας, ἣτις προεμηνύετο ἀφθονωτάτη, καταστρεπτικὸν ἐκπεσμὸν, εἰς τρόπον ὥστε εὐτυχεῖς ἐθεωρήθησαν οἱ ἀπολέσαντες τὰ κέρδη τοῦ παρελθόντος ἔτους, κατεστράφησαν δὲ πλείστοι νεοφώτιστοι εἰς τὸ ἐμπόριον τῶν σιτηρῶν.

Μεταξὺ τῶν νεοπλούτων τοῦ 1847 ἦτο καὶ ὁ ποιήσας τὴν

ἀνωτέρω προσφορὰν εἰς τὸν Ρουκάνην. Δέον νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἐγὼ μ' ὄλην τὴν μικρὰν πείραν καὶ τὸ κατὰ συνέπειαν ἄτοπον νὰ ζητῆ παρ' ἐμοῦ γνώμην ἐπὶ τοιούτου σπουδαίου δι' αὐτὸν ζητήματος ἐξ ἐμφύτου φαίνεται διορατικοῦ τῶν περὶ τὸ ἐμπόριον διέγνωσα, ὅτι δὲν σκέπτεται οὗτος ὀρθῶς πρὸς τὸ ἀληθὲς αὐτοῦ συμφέρον νὰ παραιτηθῇ τῶν δικαιωμάτων ἀρχαίας ὑπηρεσίας, πρότιμῶν μείζονα προσφερόμενον μισθὸν ὑπὸ νεοπλοῦτου, τοῦ ὁποῦ ἢ διάρκεια τῆς ἐπιτυχίας ἦτο προβληματικὴ, ἀλλ' ἐκ τῆς ὀλίγης πεποιθήσεως, ἣν εἶχον τότε εἰς τὴν γνώμην μου, δὲν τὸν ἀπέτρεψα εἰς τὸ νὰ προβάλλῃ τῇ Δαμιανῇ τὰς ἀπαιτήσεις του, ὕπερ καὶ ἐγένετο. Οὗτος ὅμως παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν τοσοῦτον ἐθυμώθη, ὥστε ὄχι μόνον δὲν ἐνέδωσεν, ἀλλὰ τῇ ἐδήλωσε τὴν ἀμεσον ἀπαλλαγὴν του τῆς ὑπηρεσίας.

Ὁ Ρουκάνης μοὶ μετέδωκε τὰ γενόμενα καὶ μοὶ ἀνέφερε τὴν μετάνοιάν του καὶ τὴν ἐπιθυμίαν του νὰ ἐξακολουθήσῃ ὑπηρετῶν ὡς μέχρι τοῦδε, ἀλλ' ὁ Δαμιανὸς ἔμεινεν ἀκαμπτος.

— Δὲν θέλω, εἶπε, νὰ παρεμποδίσω τὴν τύχην τῶν ὑπαλλήλων μου, ὅταν εὐρίσκωσιν ἀλλαχόθι τὸ συμφέρον αὐτῶν, ἀλλ' οὐδέποτε ἀνέχομαι οὔτε θέλω ἀνεχθῆν ἐπιβολὴν ὄρων ἐκ μέρους τῶν, οὔτε ἢ μετάνοια μὲ κάμπτει. Ἀφ' οὗ ἀπαξ ὑπάλληλος ἐσκέφθη ὅτι ἐν ἰσρα. δεδομένην δύναται νὰ μοὶ ἐπιβληθῇ, φοβοῦμαι τὴν ὑποτροπίαν.

Οὕτως ὁ Ρουκάνης ἀπεσύρθη τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Δαμιανοῦ καὶ προσῆλθεν εἰς τὴν τοῦ σιτεμπόρου Χ... , ὅστις ὅμως δυστυχῶς τῇ 1848 ἐντελῶς κατεστράφη καὶ διέλυσε τὸ γραφεῖον καὶ ἀπέλυσεν ὑπαλλήλους καὶ τέλος μετήρχετο τὸν μεσίτην σιτηρῶν καὶ ὡς τοιοῦτον τὸν μετεχειριζόμενον καὶ ἐγώ, ὁπόταν μετ' οὐ πολὺ ἐγενόμην διευθυντής.

Ὁ Ρουκάνης, εὐρεθείς ἄνευ θέσεως, προσελήφθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ συγγενοῦς του οἴκου Ζαφειροπούλου καὶ Ζαρλίφη, τοῦ τοσοῦτον μετὰ ταῦτα διαπρέψαντος καὶ πλουτίσαντος σχεδὸν πάντας τοὺς παρ' αὐτῇ. Ἀλλὰ δὲν ἠξέυρω πως ὁ Ρουκάνης καὶ ἐκεῖθεν ἀπεσύρθη εὐχαριστηθεὶς μὲ τὴν θέσιν ταμίου παρὰ τινὶ Τραπεζῇ, ἐν ἣ καὶ μέχρις ἐσχάτων παρέμενε.

Τῇ ἐπιούσῃ τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ Ρουκάνη ἔλιωσεν παρὰ προσ-

δοκίαν ὁ Δαμιανὸς μ' ἐκάλεσεν εἰς τὸ ἰδιαιτέρον αὐτοῦ γραφεῖον καὶ μοῦ εἶπε :

— Τί λές, Ἀνδρῖκο, καταπιάνεσαι νὰ κρατήσης τὰ βιβλία ὅπως τὰ ἐκράτει ὁ Γουκάνης ;

Ἐγὼ δὲν ἔχασα εὐτυχῶς τὴν ψυχραιμίαν μου καὶ μετριοφρόνως τῇ εἶπον :

— Δὲν τολμῶ νὰ ὑποσχεθῶ, ἀλλὰ καὶ δὲν βλέπω καὶ τί θὰ χάσετε ἂν μὲ ἀφήσετε νὰ δοκιμάσω· δὲν ὑπάρχει κίνδυνος νὰ τὰ ἐμπερδεύσω, ἂν ἔχετε τὴν καλωσύνην ἐπὶ τινα καιρὸν νὰ ἐπιθεωρήτε τὴν prima nota (ἢ κλεῖς ὄλων τῶν ἐγγραφῶν κατὰ τὸ διπλογραφικὸν σύστημα).

— Μάλιστα, μάλιστα, μοὶ ἀπήντησε καὶ ἐπρόσθεσεν· Εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ τὰ καταφέρῃς, ἀρκεῖ νὰ ἐπιμεληθῆς.

— Ἐπιμέλεια δὲν θὰ μοῦ λείψῃ· περὶ τούτου μὴ ἀμφιδάλλετε, ἀπήντησα, καὶ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἔχασα τὴν ψυχραιμίαν μου καὶ ἀνελύθην ἐνώπιόν του εἰς δάκρυα χαρᾶς.

Ἦρχιζεν ἡ προαγωγή εἰς τὸ στάδιόν μου, ἡμῆν ἤδη πρῶτος γραμματικῶς. Ἐὰ ὄνειρά μου ἤρχισαν νὰ πραγματοποιῶνται... Καυμένοι χρόνοι τῆς πρώτης νεότητος· πόσον μικραὶ αἱ ἀπαιτήσεις των! πόσον φαιδραὶ αἱ ἀπόψεις τοῦ μέλλοντος! πόσον γόητρον ἔχει τότε ἐν γένει ἡ ζωὴ!

Δὲν ἤρκει ὁμῶς νὰ ὀνομασθῶ πρῶτος γραμματικῶς· ὤφειλον νὰ ἐπαρκέσω καὶ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆν χρεῖν αὐτοῦ, διὰ τὰ ὁποῖα δὲν ἤμην τελείως κατηρτισμένος. Ἰπέλήφθην τοῦ ἔργου, ἀπορῶν εἰς ἕκαστον βῆμα, καὶ διὰ τὴν λύσιν πάσης ἀπορίας δὲν κατεδεχόμην νὰ ἐρωτήσω τὸν Δαμιανόν, ἀλλὰ κατέφευγον εἰς προλαβούσας ἐγγραφάς· αὐτὰς ἐμελέτην καὶ ταύτας ἀπεμιμούμην. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἐργασία αὕτη μοὶ ἀφήρει καιρὸν πολλαπλάσιον ἐκείνου, ὃν ἤθελε καταναλώσῃ ὁ πεπειραμένος· ἐργαζόμην διηγεκῶς σχεδὸν ἀπὸ τῆς 8^{ης} τῆς πρώτης μέχρι τῆς 6^{ης} ἢ 7^{ης} μ. μ. Ἀλλὰ τὰ «κατάφερα».

Ὁ Δαμιανὸς κατὰ τὴν ἐπιθεώρησιν τῆς prima nota ἐλαχίστας εὔρε τὰς ἐλλείψεις εἰς τρόπον ὅστε μετὰ τρεῖς μῆνας ἀπὸ τοῦ διορισμοῦ μου μὲ ἐχειραφέτησεν οὕτως εἰπεῖν εἰς τὴν ἐργασίαν μου εἰπὼν :

— Πλησιάζει ἡ ἐποχὴ τοῦ ἐτησίου ἰσολογισμοῦ, ἐδῶ θὰ ἴδω πῶς θὰ τὰ καταφέρῃς.

Καὶ εἶχε δίκαιον. Ὁ ἰσολογισμὸς τοιαύτου ἐμπορικοῦ καταστήματος, ἔχοντας τόσους κλάδους ἐν τῇ ἐξωτερικῇ, ὡν τὸ κέντρον ἦτο ἡ Κωνσταντινούπολις, δὲν ἦτο ἔργον εὐχερές. Ἐξέλεγξις ἀποθηκῶν, ὁμοία παντοίων χρεωστῶν καὶ ἀγορῶν ἐμπορευμάτων, ἐκτιμήσεις καὶ λοιπά, ὅλα ἦσαν ἔργα ἐπίπονα καὶ ἐχρηζον πείρας καὶ γνώσεων εἰδικῶν.

Ἐζήτησα διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τούτων τὰς συμβουλὰς τοῦ προϊσταμένου μου καὶ τῶν ἀρμοδίων ὑπαλλήλων καὶ ἐνόμισα ὅτι ἔφθασα εἰς τὸ πολυπόθητον τέλος, ἀλλὰ δὲν εἶχον ἀκόμη φθάσῃ. Μετὰ τὴν μεταγραφὴν τῶν μερῶν τῆς Μεγαδίστου (maestro ἐκαλεῖτο τότε) περιέπεσα εἰς λάθος ὅ ἑκατοστῶν! καὶ ὁ ἰσολογισμὸς δὲν ἐκλείεν. Ἰπὲρ δώδεκα ἡμέρας ἐβασανίσθην ἀναψηλαφῶν ἐγγραφάς καὶ μερίδας καὶ ἀθροίζων ἀριθμοὺς κατὰ στήλην ἔφθασα εἰς ἀπελπισίαν, ὅτι δηλ. «καταπιάσθηκα» ἔργον ὑπὲρ τὰς δυνάμεις μου καὶ τὴν ἐνδεκάτην μάλιστα ἡμέραν εἶπον τῇ Δαμιανῇ τί μοὶ συμβαίνει καὶ τῇ ἐξέφρασα τὴν ἀποθάρρυνσίν μου. Ἀλλ' ἐκεῖνος μειδιῶν μοὶ εἶπε :

— Δὲν ἀξίζει ν' ἀποθαρρυνθῆς δι' αὐτὸ τὸ ζήτημα, εἶναι τυπικόν· συνέθῃ καὶ εἰς ἐμὲ ἄλλοτε νὰ τυραννηθῶ, ὅταν ἐκράτου βιβλία τρεῖς ἐβδομάδας διὰ τὸν αὐτὸν περίπου λόγον. Ἄρχισε τὸ βλῶν τῶν ἐξισήσεων ἀπὸ τὴν ἀρχὴν χωρὶς νὰ ἔχῃς ὑπ' ὄψιν τοὺς ἀριθμοὺς τῶν ἤδη γενομένων καὶ θὰ εὕρῃς τὸ λάθος.

Οὕτως ἔπραξα καὶ τὸ εὔρον καὶ ἐνόμισα ἐμαυτὸν τὸν εὐτυχέστερον τῶν Ἰννητῶν. Ἦμην τότε δεκαεπταετής.

Ἐν παρόδῳ, διὰ τὸ ἔτος 1847 μοὶ ἴρρισθη μισθὸς ἐτήσιος 6.000 γροσίων, αὐτῶν δὲ ἐκαλύπτοντο αἱ ἀπολήψεις μου καὶ μοὶ ἔμενε καὶ ἐλάχιστον περίσσειμα, ἤρχιζα δηλ. νὰ ἔχω περισουσίαν... γλυκυτάτη ἰδέα διὰ τὸν ἔχοντα τὴν ἐπιθυμίαν καὶ θέλησιν καὶ ἐπιμονὴν νὰ κάμῃ περιουσίαν, νὰ καταστῇ ἀνεξάρτητος. «Ἄρχῃ δὲ τὸ ἡμῶν παντός» ἀμέσως τότε ἐσυλλογίσθην.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ ἔτους 1848 ὁ Δαμιανὸς μοὶ ἀνήγγειλεν ὅτι τὸ κατάστημα αὐτοῦ ὡς καὶ οἱ κλάδοι του συγχωνεύονται μετ' ἄλλου γνωστοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Εὐστράτιος Μ. Βοῦρος καὶ Σ^α» καὶ ὅτι θὰ ἔχῃ τὸ νέον κατά-

στημα κλάδους ἐν Μασσαλίᾳ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ζωρζῆ Πετροκοκκίνου τῆς οἰκογενείας τῶν Πετροκοκκίνων τῶν ἐπιλεγομένων «Σαράφηδων» πρὸς διαστολὴν ἄλλων ὀμωνύμων τῶν «Κατζαρῶν».

Ὁ Ζωρζῆς Πετροκόκκινος ἦτο γαμβρὸς ἐπ' ἀδελφῇ τοῦ Ν. Δαμιανοῦ καὶ συνέταιρος ἕως τότε τοῦ Εὐστρατίου Βούρου, οὗ ἦτο καὶ θεῖος πρὸς μητρός. Συνεργάτης δὲ εἰς τὴν διεύθυνσιν ἐν Μασσαλίᾳ εἶχεν ὀρισθῆναι ὁ ἐν Τεργέστη ἕως τότε διευθυντὴς τοῦ ἐκεῖ κλάδου τῆς ἐταιρίας Δαμιανοῦ, διαλυομένου τοῦ εἰρημένου κλάδου.

Εἰς τὸ Λονδίνον ἐπίσης συνιστάτο κλάδος ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἀντωνίου Πετροκοκκίνου τῆς οἰκογενείας, νομιζῶ, τῶν ἐπιλεγομένων «Ἀμαρτωλῶν», τοῦ ἕως τότε συνεργάτου τοῦ Εὐστρ. Βούρου ἐν Κωνσταντινουπόλει, οὗ ἦτο καὶ γυναικάδελφος.

Εἰς Μάντζεστερ παρέμεινε διευθυντὴς τοῦ κλάδου ὁ Ἐμμ. Δόντιας, εἰς Γαλάτζι ὁ Δ. Κελήμης καὶ εἰς Βουκουρέστιον, πρὸς διεύθυνσιν τοῦ ἐκεῖ νέου ἰδρυομένου κλάδου, μετέβαινε ὁ Μιχαήλ Παρέμπλης. Ἀμφότεροι οἱ κλάδοι οὗτοι τῆς Μολδοβλαχίας ἐλάμβανον τὴν ἐπωνυμίαν «Παρέμπλης καὶ Κελήμης», τὸ δὲ τῆς Κωνσταντινουπόλεως «Βοῦρος, Δαμιανὸς καὶ Συντροφία» κεντρικὸν δὲ ὄλων κατὰστημα ὠρίζετο τὸ τῆς Μασσαλίας. Τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει κλάδων τοῦ μὲν ἐν Γαλατᾷ θὰ προΐστατο ὁ Δαμιανός, ὅπου καὶ θὰ ἐτήρουντο αἱ γενικαὶ ἐγγραφαί, τοῦ δὲ Σταμποῦλ ὁ Εὐστράτιος Βοῦρος, βοηθούμενος ὑπὸ δύο ἀδελφῶν αὐτοῦ τοῦ Ἰωάννου καὶ τοῦ Ζαννῆ. (Καὶ τοῦτο χιακὴ συνήθεια νὰ δίδηται τὸ αὐτὸ ὄνομα εἰς δύο ἀδελφοὺς μετατροπομένου τοῦ ἑνὸς ἀπὸ Ἰωάννου εἰς Ζαννῆν).

Κ Γ'

Δὲν θεωρῶ περιττὴν τὴν ἀναγραφὴν τῶν ὄντων καὶ ἐπομένων λεπτομερειῶν, προκειμένου νὰ δώσω σύντομον καὶ ἀμυδρὰν ἰδέαν τοῦ τότε συστήματος τοῦ ἐμπορευέσθαι, τῶν συνεταρισμῶν καὶ τῶν καθόλου τότε ἐπικρατούντων ἐμπορικῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων καὶ ἰδίᾳ παρὰ τοῖς Χίοις, οἵτινες ἀνέκαθεν ἦσαν

πρότυπα ἐμπόρων, ἀπανταχοῦ τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Ἑσπερίας, ὅπου εἶχον ἐγκατασταθῆ Ἕλληνες.

Οἱ κλάδοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετήρχοντο τὴν ἐμπορίαν παντὸς εἴδους εἰσαγωγῆς ἐν Τουρκίᾳ καὶ Περσίᾳ ἀκόμη καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας τοῦ Καυκάσου διὰ μετακομίσεως καὶ ἐξαγωγῆς προϊόντων.

Εἶδη κύρια τῆς εἰσαγωγῆς ἀναφέρω τὰ βαμβακερὰ καὶ μάλλινα ὑφάσματα τῆς Ἀγγλίας καὶ τὰ μεταξωτὰ τῆς Γαλλίας, τῶν ὁποίων ἢ κατανάλωσις ἦτο ἀπίστευτος εἰς μέγιστα ποσά, ἀγοραζομένων διὰ Περσίαν, Ἀρμενίαν καὶ τὰς Ρωσικὰς ἐπαρχίας τοῦ Καυκάσου, εἰς ὅλην τὴν Εὐρωπαϊκὴν καὶ Ἀσιατικὴν Τουρκίαν ἀπὸ Βουλγαρίας μέχρι Θράκης καὶ Μακεδονοθρακίας καὶ ἀπὸ τῶν παραλίων τοῦ Εὐξείνου πόντου μέχρι τῆς Ἀγκύρας καὶ τοῦ Ἰκονίου.

Μετὰ τὰ ὑφάσματα ἦρχοντο τὰ ἀποικιακά, τὰ ὅποια ἐπίσης εἰς κατανάλωσιν ἢ διαμετακόμισιν ἐπέμποντο εἰς ὅσα σχεδὸν καὶ τὰ ὑφάσματα μέρη, ἦσαν δὲ ταῦτα ζάκχαρις, καφές, ὄλα τὰ προϊόντα τῶν Ἰνδιῶν, σιδηρὸς ἀκατέργαστος εἰς λάμας καὶ κατεργασμένος εἰς παντὸς εἴδους καὶ μεγέθους καρφία, δέρματα ἀκατέργαστα, τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς τὰ πλείστα καὶ κατεργασμένα Γαλλίας κ.λ.π. κ.λ.π. Ἀφίνω πλείστα ἄλλα εἶδη σημειῶν μόνον τὰ τῆς κολοσσιαίας καταναλώσεως, ἐξ ἧν συνεχῶς ἐφθانون εἰς παραλαβὴν ὑφ' ἑνὸς μόνου καταστήματος ὀλοκληρὰ φορτία πλοίων καὶ μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ἰδικόν μας (οὕτως εἶχον ἀρχίσῃ νὰ ἐκφράζωμαι).

Ὡς εἶδη ἐξαγωγῆς εἰς Γαλίαν καὶ Ἀγγλίαν σημειῶ τὰ σιτηρὰ τὰ ἐκ Τουρκίας (τῶν τοῦ Δουνάβειος μενόντων ὡς ἔργον τῶν ἐν τοῖς Παραδουναβίαις κλάδων) καὶ ἐκ Ρωσίας δι' ἀνταποκριτῶν, ἰδίᾳ τοῦ ἐν Βερδιάνσκα Παρέμπλη ἀδελφοῦ τοῦ Δαμιανοῦ, μὴ ἀποδεχθέντος ὀμόρρουθμον συμμετοχὴν εἰς τὴν Ἑταιρίαν, ἀλλὰ διατελοῦντος διαρκῶς εἰς σχέσεις μετ' αὐτῆς καὶ συνεχέστατα ἐργαζομένου ἐκεῖ κατὰ τὴν ἐμπορικὴν ἐκφρασίν «διὰ συντροφικῶν λογαριασμῶν».

Μετὰ τὰ σιτηρὰ ἦρχοντο οἱ ἐλαιόσποροι Ρωσίας καὶ Τουρκίας, λιναρόσποροι, σιγάμα, μαλλια Εὐρωπαϊκῆς καὶ Ἀσιατικῆς Τουρκίας καὶ δὴ φιλικία Ἀγκύρας, μετάξια Θράκης,

Θεσσαλίας, Μικρᾶς Ἀσίας, Περσίας κ.λ.π. Βασιδάνια Καυκάσου και Καραμανίας.

Παραλείπω πολλά ἐπουσιώδη, ὡς ροδέλαιον Βουλγαρίας, διαφόρους σπόρους τῆς Μικρᾶς Ἀσίας βαφικούς κ.λ.π. κ.λ.π. Ὅλων τούτων τῶν εἰδῶν γνώσιν και πείραν ἔπρεπε νὰ ἔχη ὁ τότε ἔμπορος ἐν Κωνσταντινουπόλει και περὶ πάντων νὰ εἶναι ἐνήμερος, δηλ. περὶ τῆς ἐσοδείας και τῆς θέσεως τῶν τιμῶν αὐτῶν ἐν τῇ χώρᾳ τῆς παραγωγῆς και ἐν τῇ τῆς καταναλώσεως, μόνην ἐλάφρυνσιν ἔχων τὸ μέτριον τότε τοῦ συναγωνισμοῦ ὄχι ὅμως και τὴν ἔλλειψιν αὐτοῦ ἐν παντί.

Ἐκτὸς τῶν μεριμνῶν δὲ τοῦ ἰδίου κλάδου, και ἰδίᾳ τοῦ πολυμόχθου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἠφείλεν ἕκαστος διευθυντῆς νὰ παρακολουθῇ τὴν ἐργασίαν ἕκαστου κλάδου εἰς τὰς ἄλλας πόλεις, νὰ ἐπιφέρῃ τὰς κρίσεις του πρὸς τε τὸ κεντρικὸν κατάστημα και πρὸς αὐτοὺς τοὺς διευθυντὰς τῶν κλάδων ἀπ' εὐθείας, νὰ ὑπάρχη δὲ ἀλληλοβοήθεια πρὸ πάντων χρηματικῇ, διότι φυσικῶς τοιαύτης ἐκτάσεως ἐμπορία ἦτο ἀδύνατον νὰ ὑπηρετηθῇ διὰ μόνων τῶν κεφαλαίων τῆς Ἰταίρας (δὲν ἦσαν ἄλλως σχετικῶς μεγάλα). Ἰσχυριάζετο ἡ χρῆσις τοῦ μεγίστου τῶν κεφαλαίων τῆς πίστεως και ἡ καλὴ αὐτῆς χρῆσις, ἐπειδὴ δὲ ὅλοι οἱ διευθύνοντες δὲν εἶχον τὴν εἰδικότητα τῆς χρήσεως τῆς πίστεως, ἦτο χρεῖα οἱ πρὸς τοῦτο ἱκανώτεροι και ἐν ἀρμοδίαις ἀγοραῖς ἐδρεύοντες νὰ ἀγρυπνῶσι και ἐνεργῶσι δραστηρίως, ὥστε νὰ μὴ ἀφίνωσι τὴν περίστασιν ἠφελίμου ἐπιχειρήσεως νὰ παρέλθῃ ἐλλείψει πόριον, ἐκεῖ ἰδίως ὅπου ἡ ἐλαχίστη ἔνδειξις χρηματικῆς στενοχωρίας κατέστρεφε τὴν ὑπόληψιν τοῦ καταστήματος.

Συμπεραίνεται ἐκ τῶν εἰρημμένων ὅτι ὁ τότε ἔμπορος συμμέτοχος τοιούτων τραπεζικῶν ἐταιριῶν ἑκὼν ἄκων ἔδει νὰ γυμνασθῇ εἰς τραπεζικὰς πράξεις, και μάλιστα τὰς δυσκολωτέρας, δηλ. τοῦ διαρκῶς δανειζεσθαι χρήματα, οὐδέποτε δὲ δανείζειν και καθόλου εἰς τὰς συναλλαγματικὰς πράξεις, ὑφ' ὧς ἐκρύπτετο τὸ δανειζεσθαι. Οἱ τυχόν ἀναγινώσκοντες τὰς γραμμὰς ταύτας, ἂν τύχωσιν ὄντες μεμυημένοι εἰς τὰ ἐμποροτραπεζικὰ, εὐκόλως θέλουσιν ἐννοήσῃ τὸν μηχανισμόν, περὶ οὗ ἀνωτέρω ἀναφέρω, ἂν ὄχι, ἔσονται ξένοι τοῦ περὶ οὗ πρόκειται ἐπαγγέλ-

ματος και κατὰ συνέπειαν ἀδιάφοροι πρὸς τὰς τοιαύτας ἐπιλέπτους λεπτομερείας.

Ἡ ἀγορὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τότε εἶχε και ἄλλην αἰτίαν δυσχερείων διὰ τὸν ἐκεῖ ἐμπορευόμενον, τὴν νομισματικὴν κατάστασιν. Εἶς τὴν ἀγορὰν ἐκείνην ἐκυκλοφόρουν νομίσματα χρυσᾶ και ἀργυρᾶ, και ὑπὸ τινῶν τῶν Κυβερνήσεων αὐτῶν νοθευμένα, μὴ ἔχοντα κατὰ συνέπειαν τὴν πραγματικὴν αὐτῶν ἀξίαν, ὡς τὰ ἀμιγῆ χρυσᾶ και ἀργυρᾶ νομίσματα. Ἰκυκλοφόρουν Τουρκικὰ και ἄλλα φέροντα ἡλικίαν ἀπὸ ἐνὸς αἰῶνος ἕως τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Εἶχον Περσιστῆ και τετῆ εἰς κυκλοφορίαν ἦδη αἱ νῦν κυκλοφοροῦσαι λίραι ὀθωμανικαὶ τῶν 100 γροσίων και τάλληρα ἀργυρᾶ τῶν 20 γροσίων ἐκ μετάλλου ἀμφοτέρα γνησίου, ἀλλὰ δὲν εἶχεν ἐμποδιστῆ ἢ κυκλοφορία τῶν νοθευμένων πενταρίων, ἑξαρίων, γροσίων και 1/2 γροσίου ἀκόμη και τῶν φιλῶν παράδων. Ἰκυκλοφόρουν αἱ χρυσαὶ μαχμουτιέδες, οἱ ρουμπιέδες, οἱ μαντουχιέδες, ὅλα ἀτέχνως κατέσκευασμένα ἀνέκαθεν και θιζόντα λαθρῶν εἰς ψαλίδισμα τῆς περιφέρειας («κούρευμα», ἐξ οὗ ἄλλη πληγὴ και ἄλλη δυσχέρεια). Ἰκυκλοφόρουν εἰς μέγαν ἀριθμὸν ἀνευ τοῦλάχιστον ἐπιστήμιου διατιμῆσεως τὰ χρυσᾶ ρωσικὰ Πολιμπεριάλε, ἐπίσης τὰ δουκάτα τῆς Βενετίας και τὰ ἰσότημα αὐτῶν μεταγενέστερα αὐστριακὰ (ὅλα Κρεμίτσαι καλούμενα), προσέτι γαλλικὰ εἰκοσάφραγκα και λίραι στερλίνας κ.λ.π. Ἰπίσης ἐκυκλοφόρουν ἀφθονιώτατα τὰ ρωσικὰ ἀργυρᾶ τάλληρα (καρμπόβονα), τὰ ἰσπανικὰ, τὰ ἀμερικανικὰ, τὰ αὐστριακὰ (Μαρίας Ἡηρεσίας), τὰ γαλλικὰ κ.λ.π. και σὺν αὐτοῖς αἱ ὑποδιαίρέσεις αὐτῶν και συνάμα αἱ ἡμίνοβοι σφόντζικαι. Ὡςτις ὥστε ἡ ὀθωμανικὴ λίρα και τὸ μετζῆτιον, ἀμφοτέρα ἄλλως εἰς ὀλίγιστον ἀριθμὸν τότε ἐκδεδομένα, καθίσταντο ἐμπόρευμα διατιμώμενον κατὰ τὸ συμφέρον ἕκαστου, ἂν ἐπρόκειτο νὰ τὸ ἀγοράσῃ ἢ νὰ τὸ πωλήσῃ.

Τὸ παραδοξότερον πάντων ἦτο ὅτι βάσις νομισματος συναλλακτικοῦ ἐπίσημος ἦτο ἡ τῶν νοθευμένων γροσίων. Εἶς πᾶσαν δυσκοληψίαν ὁ πωλητῆς ἔπρεπε νὰ ἐρωτήσῃ τὸν ἀγοραστὴν εἰς ποῖον νόμισμα και τιμὴν ἐννοεῖ νὰ πληρώσῃ τὸ τίμημα τοῦ ὑπὸ διαπραγματεύσειν ἐμπορευματοῦ και ἀναλόγως νὰ ὀρίσῃ τὴν τιμὴν. Ἄν δὲ μεταξὺ τῶν προτεινομένων εἰς πληρωμὴν

νομισμάτων περιείχοντο ὡς συνήθως καὶ φαλιδισμένα κατὰ μέρος ἢ φιλοὶ παράδες (ἄλλη πληγή), τὰ ὅποια ἔπρεπε νὰ ἐκποιηθοῦν εἰς τὸν σαράφην, ὅφειλε καὶ τὴν ἐκ τούτων ζημίαν νὰ ὑπολογίσῃ ὁ πραγματευόμενος καὶ οὕτως ὀρίσῃ τιμὴν καὶ κλείσῃ συμφωνίαν.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι δι' ἕκαστον κλάδον τῆς ἐργασίας ὑπῆρχον εἰδικοί ὑπάλληλοι, ἄλλος π. χ. ἦτο ἐπιφορτισμένος τὰς πωλήσεις τῶν εἰδῶν εἰσαγωγῆς τοῦ Γαλατᾶ, ἄλλος τῶν τοῦ Σταμπούλ δηλ. τῶν ὑφασμάτων, ἄλλος ἀποκλειστικῶς διὰ τὸν τελωνισμόν τῶν ἐμπορευμάτων (ἄνθρωπος τοῦ κουμερκιού), ἄλλοι καὶ ὄχι εὐάριθμοι εἰσπράκτορες εἰς Γαλατᾶν καὶ Σταμπούλ (Γαξιλιτάριδες), ἀλλ' ἐπὶ ἑλίων αὐτῶν ἀπητεῖτο διηνεκῆς προσοχὴ τοῦ προϊσταμένου, καὶ εἰς ἕκαστον αὐτῶν ἰορισμένα ὁδηγία ἔπρεπε νὰ δίδωνται καθ' ἡμέραν καὶ νὰ ἐξετάζῃ λεπτομερῶς τὰ πραχθέντα καὶ νὰ λαμβάνῃ γραπτὰς σημειώσεις διὰ τὴν περαιτέρω τάξιν τῶν ἐν τοῖς βιβλίοις ἐγγραφῶν.

Τοιοῦτου ἐν συνόψει ἐμπορικοῦ οἴκου καὶ ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ἐμπορίου ἐκλήθη διευθυντῆς, ὡς εἶπω, τοῦ λογιστηρίου ὡς λέγουσιν ἐν Ἀθήναις, πρῶτος γραμματικῶς δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Συνεργάτης ἐν Γαλατᾷ προσωρινὸς τοῦ Δαμιανοῦ ἦτο ὁ προρρηθεὶς Ἀντώνιος Πετροκοκκίνος, ὅστις ἦτο ἠρραδωνισμένος μετὰ μᾶς τῶν ἑξ ὀυγατέρων τοῦ ἐν Μασσαλίᾳ Ζωρζῆ Πετροκοκκίνου, τῆς Εὐθαλίας, ἔμελλε δὲ νὰ μεταβῇ μετ' ὀλίγους μῆνας ἐκεῖ καὶ μετὰ τοὺς γάμους τοῦ θὰ ἐγκαθίστατο εἰς Λονδίνον.

Ὁ ἀνὴρ ἦτο ἐξόχου ἀντιληπτικοῦ καὶ ἀπαραδειγματίστου ταχύτητος περὶ τὴν ἐκτέλεσιν πάσης ἐργασίας λογιστικῆς, γραφικῆς ἀκόμη καὶ διαχειριστικῆς ταμείου, εἶχον δὲ ἀνατεθῆ εἰς αὐτὸν ἡ ἀλληλογραφία καὶ τὰ τοῦ ταμείου, ὅπως ὁ Δαμιανὸς ἔχῃ τὸν καιρὸν νὰ ἐνασχολῆται εἰς τὰ τοῦ ἐμπορίου ἐξαγωγῆς, εἰς ὃ κυρίως εἶχεν εἰδικότητα ἑκτακτον.

Ἐγὼ εἶχον τὴν ἀνάγκην τῆς διδασκαλίας του, καθ' ὃ μάλλον πρωτόπειρος κυρίως εἰς τὰς νέας ἐργασίας, αἵτινες προσετίθεντο ταῖς τοῦ Δαμιανοῦ ὡς ἐκ τῆς εὐρύνσεως τοῦ κύκλου τῶν ἐπιχειρήσεων διὰ τοῦ νέου ὀργανισμοῦ.

Ὁλιγόλογος καὶ ἐξωτερικοῦ ἔχει λίαν προσηνοῦς, ὅποιοι ἄλλως τε φαίνονται ὅλοι οἱ βέκται ἄνδρες, ἦτο κατὰ βάλος ἀγαθὸς καὶ λίαν πρόθυμος ἐν ὀλιγολογία καὶ σοβαρότητι νὰ καθοδηγῇ τὸν χρεῖαν ἔχοντα τῶν γνώσεών του, καίτοι μόλις ἦτο τριακονταετής.

Μόνον ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ μῆνας διετέλεσεν οὕτω συνεργάτης τῆς διευθύνσεως καὶ οὕτως εἶπεν προγυμναστής μου καὶ τὰ μέγιστα ἐχρησίμειυσεν ἐν τῇ μέλλοντι διὰ τῆς διδασκαλίας του, προετοιμάσας με εἰς ἀντικατάστασίν του κατὰ μικρὸν μὲν ἀμέσως μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του καὶ καθόλου ἐν τῇ μέλλοντι, ὀργάνωσας δὲ τὸν νέον κλάδον τοῦ Λονδίνου μετέπειτα λίαν ἐπιτυχῶς, εἰς τρόπον ἵσπε μετὰ τὸν πρόωρον θάνατόν του (μόλις τρία ἔτη μετὰ τὸν γάμον του συμβάντα) ὁ ἀντικαταστάτης του εὖρε τὸ ἔδαφος ὀριαλόν.

Ὁ Εὐστράτιος Βοῦρος ἦτο ἀγαθώτατος ἀνὴρ, ἀλλὰ δυστυχῶς πολὺ ὀλίγον πεπαιδευμένος καὶ ἐν συνόλῳ ὀλίγιστα βέκτης καὶ ἔτι δυστυχέστερον οἱ ἀδελφοὶ του ἦσαν τελείας ἀνικανότητος καὶ πραγματικῶν βάρους τοῦ καταστήματος. Ἰβλε καὶ τὴν ἀτυχίαν ἀμέσως σχεδὸν μετὰ τὴν σύστασιν τοῦ καταστήματος «Βοῦρος, Δαμιανὸς καὶ Σα.» ν' ἀπολέσῃ τὴν σύζυγόν του ἐξ ὀφείας νόσου, σύζυγον τὴν ὅποίαν ὑπερβαλλόντως ἠγάπα, καὶ ὁ θάνατος αὐτῆς κυριολεκτικῶς ἀπερρόφησε μέγα μέρος τῆς διανοίας του.

Ὁ Δαμιανὸς πολλάκις μοι ἐπεδείκνυε ποιάν τινα δυσἀρέσκειαν ἐπὶ τῇ ἀποτυχίᾳ εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ συνεργάτου του καὶ κατὰ συνέπειαν τὴν κακὴν διοίκησιν τοῦ κλάδου τούτου τοῦ Σταμπούλ, προέβλεπε δὲ μεγάλας ἀνισημαλίας εἰς τὴν περαιτέρω διοίκησιν καὶ μάλιστα μετὰ τὴν προσεχῆ ἀναχώρησιν τοῦ Ἀντωνίου Πετροκοκκίνου καὶ μοι προσέθετε:

— Εἶσαι καὶ σὺ τὸσον μικρὸς.

Ἐγὼ δὲ κατὰ ἤθελον νὰ τῇ ἀποκριθῶ . . . ἀλλὰ δὲν ἐτόλμων, τὸν ἔβλεπον μόνον ἀσκαρδαμυκτὴν, ἀφύπνιν αὐτὸν νὰ ἐννοήσῃ τὴν πεποθῆσίν μου ἐπ' ἐμαυτὸν καίτοι μικρὸν.

Ἔπεται συνέχεια

ΔΙΑΝΟΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΘ' ΥΠΝΟΝ

Πρό τινων ἐτῶν εἶχα κάμη σειράν διαλέξεων περὶ ὀνείρων εἰς τὸν Σύλλογον «Παρνασσόν», τῶν ὁποίων ἡ ἡχὴ εἶχε φθάσῃ μέχρι τῶν ἀπωτάτων συνοικιῶν τῶν Ἀθηναίων. Ἐπὶ τῶν κομφῶν δρυῖνων ἑδρῶν τοῦ Συλλόγου μετὰ τὴν γλυπτὴν γλαυκα ἐνεφανίσθησαν, πλὴν τῆς συνήθους φιλομούσου πελατείας, τσεμπέρια, φέσια, βράκαι καὶ φουστανέλλα. Ἡ δὲ ψα τοῦ ἀγγώστου, ὁ πόθος διερευνήσεως τοῦ μυστηριώδους, ἡ ἐλπίς ν' ἀκούσωμεν ἀπόκρισιν εἰς σκοτεινὴν, ἀπὸ τὸ βάθος τῆς ψυχῆς ἀνερχομένην ἐρώτησιν, κινεῖ καὶ τὰ ἀφελῆ πνεύματα, τὰ εἰς τὰ χθαμαλὰ συρόμενα, καὶ τὰ ὑψηλότερα, τὰ περιθλέποντα περίξ δρίζοντα εὐρύν. Ἴνα τῆς αὐτῆς ἀνάγκης ἀνοίγουν τὰ παράθυρά των πρὸς τὴν αὐγὴν, πρὸς τὸ φῶς, καὶ τὰ ἰσόγεια πτωχόσπιτα καὶ τὰ ὑψηλὰ μέγαρα.

Ἡ ἐπιτυχία, σπεύδω νὰ τὸ δηλώσω, ἠφειλετο εἰς τὸ θέμα ὄχι εἰς τὸν ὀμιλητὴν. Ἐὸ ἀτομὸν μου ἐξηφανίζετο ὀπισθεν τοῦ ἐνδιαφέροντος τοῦ ἀντικειμένου, ὅπως ὁ ἀρχαῖος θαδοῦχος φωτίζων περίξ ἔμενε ὀπισθεν τοῦ φωτός τῆς θαδός, ἀφανῆς εἰς τὸ σκότος. Ἰλλάμβανα ἐπιστολάς, διὰ τῶν ὁποίων σοβαρῶς μου ἐξωμολογοῦντο πολὺπλοκα ὀνεῖρα καὶ μου ἐζήτουν τὴν ἐξήγησιν των. Ἄν μετέβαινα εἰς συναναστροφὴν, ἡ ἐμπάνσις μου ἔφερε τὸν λόγον εἰς τὰ ὀνεῖρα.

Καὶ τί δὲν ἡμπορεῖ τις νὰ εἴπη περὶ ὀνείρων; Ἴναί τὸσον περίπλοκον τὸ ζήτημα καὶ ἔχει τόσας ὀψεις! Ἡ σχέσις τῶν ὀνείρων πρὸς τὴν παραφροσύνην, ἡ ἀναλογία τῆς φαντασίας τοῦ ὀνειρευομένου πρὸς τὴν δημιουργικὴν φαντασίαν τῶν ποιητῶν, ὁ συσχετισμὸς τῶν ὀνείρων πρὸς τὴν τηλεπάθειαν, ἡ ἐπίδρασις τῶν ὀνείρων ἐπὶ τῆς ἰδέας τῆς ἀλλανασίας τῆς ψυχῆς, ἡ προφητικὴ διαίσθησις τῆς ψυχῆς ἐν ὀνείρῳ, οἱ νόμοι τῶν ὀνείρων καὶ τὰ φυσιολογικὰ καὶ ψυχολογικὰ αἰτιά των, ταῦτα καὶ ἄλλα σχετικὰ προβλήματα εἴλκυσαν ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους

χρόνους μέχρι σήμερον τὴν προσοχὴν φιλοσόφων, φυσιολόγων, ἱστορικῶν.

Λατῶν μεταναστεύσεις, κτίσεις πόλεων, ἐκστρατεῖαι καὶ κατακτήσεις, αἰτίαν ἔχουν πολλάκις ὀνεῖρα. Οἱ ἀρχαῖοι "Ἰλλήνες εἶχαν ἐπισήμους ἐξηγητὰς τῶν ὀνείρων, τοὺς ὀνειροπόλους, ὀνειροσκόπους, ὀνειρομάντις. Ὁ Ἀρτεμίδωρος, ὁ συγγραφεὺς τῶν ὀνειροκριτικῶν, ὁ ὁποῖος ἔτεσε πολλοὺς ὀμίλησεν ἐν Ἰλλάδι κατὰ πόλεις καὶ πανηγύρεις καὶ ἐν Ἀσίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ ὑπομένων ἀκούειν παλαιῶν ὀνείρων καὶ τούτων τὰς ἀποδόσεις», διακρίνει τὸ ἐνύπνιον ἀπὸ τὸ ὀνειρον καὶ τὸ μὲν ἐνύπνιον εἶναι «σημαντικὸν τῶν ὄντων, τὸ δὲ ὀνειρον τῶν μελλόντων»: τὰ ὀνεῖρα πάλιν εἶναι θεωρηματικὰ καὶ ἀλληγορικὰ: ταῦτα προδηλοῦν τὸ μέλλον συμβολικῶς: τὰ δὲ θεωρηματικὰ ἀναπαριστοῦν τὸ μέλλον, ὁποῖον μέλλει νὰ συμβῆ: «ποῖον πλέων τις ἔδοξε ναυαγεῖν καὶ διατελλεῖς ἔτυχεν οὕτως». Ἐπάρχουν ὀνεῖρα περιώνυμα εἰς τὴν ἱστορίαν. Ἐοῖοτο εἶναι τὸ θεωρηματικὸν ὀνειρον τῆς συζύγου τοῦ Καίσαρος, ἡ ὁποία ὀλόλυξεν εἰς τὸν ὕπνον τῆς βλέπουσα φονευόμενον τὸν Καίσαρα, ὡς καὶ ἔγεινε πράγματι τὴν ἐπαύριον. Ἐπίσης καὶ τὸ ὀνειρον τοῦ Περικλέους. Βαθῶς λυπημένος ἦτο ὁ μέγας ἀνὴρ καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ κοιμηθῆ, διότι ἀριστος ἐργάτης πεσσὶν ἀπὸ τὴν στέγην τῶν Προπυλαίων ἐτραυματίσθη θανασίμως. Ὅταν ἔκλεισε τέλος τοὺς ὀφθαλμοὺς, εἶδε τὴν Ἀθηναίαν εἰς τὸ ὀνειρόν του: ἡ θεὰ τὸν συνεβούλευσε νὰ θεραπεύσῃ τὸν τραυμασίαν διὰ χόρτου φουμένου ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, τοῦ παρθενίου. Ὁ Περικλῆς εἰς ἀνάμνησιν τῆς θαυματουργοῦ ἰάσεως ἔστησε χαλκὸν ἀγάλμα Ἀθηναίᾳ τῆ Ὑγιείᾳ. Ἐὸ βάθρον του, τὸ ὁποῖον ἀνεκαλύφθη κατὰ τὸ 1840, εὑρίσκειται δεξιὰ τοῦ διερχομένου διὰ τῆς ἀνατολικῆς στοᾶς τῶν Προπυλαίων, φέρον ἀκόμη τὴν ἐπιγραφήν.

Ἰζαν ἡμέραν εὑρισκόμεθα εἰς τὸ γραφεῖον μιᾶς τῶν ἀριστῶν ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων μερικὸι δημοσιογράφοι καὶ λόγιοι καὶ εἰς ἀξιωματικῶς. Ὁ λόγος ἦλθε καὶ πάλιν περὶ ὀνείρων, καὶ ἰδίως περὶ τῆς ἐργασίας, τὴν ὁποίαν ἐξακολουθεῖ ὁ νοῦς κατ' ὕπνον.

Πράγματι, ὅσαι ἰδέαι τὴν ἡμέραν ἀπησχόλησαν τὴν διά-

νοιάν μας, δὲν ἀποκοιμῶνται πάντοτε τὴν νύκτα μαζί με τὴν ἀναπαυομένην ἐπὶ τοῦ προσκεφαλαίου κεφαλῆν· κύτταρά τινα τοῦ ἐγκεφάλου μένουν ἄγρυπνα καὶ ἡ δημιουργικὴ ἐργασία ἐξακολουθεῖ ὑπὸ τὴν συνείδησιν, ὡς βυάκιον συνεχίζον ὑπὸ τὸ ἔδαφος τὸν ἐπὶ τῆς κοίτης ροὺν του.

Ὁ Γκαίτε διηγεῖται εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματά του διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ὅτε ἔγραφε τὸν «Ἱερομηθέα»: «Ὅ,τι ἐσκεπτόμην τὴν ἡμέραν ἔξυπνος, μετεβάλλετο πολλάκις τὴν νύκτα εἰς ὄνειρον, καὶ ὅταν ἤνοιγα τοὺς ὀφθαλμούς, εἴρισκα εἰς τὸ πνεῦμά μου ἢ νέον μέρος, ὅπως αὐτοτελές, ἢ συνέχειαν προγενεστέρου μέρους».

Ὁ Λαφονταίνος εἶχε προσκαλέσῃ δύο φίλους του εἰς δεῖπνον, ἀλλ' ἀφηρημένος, ὅπως ἦτο συνήθως, τὸ ἐλησιμόνησε καὶ κατεκλίθη. Ἡ σύζυγός του ἐδέχθη τοὺς δύο προσκεκλημένους, ἐδικαιολόγησεν ὅπως ἠμπόρεσε τὸν ποιητὴν καὶ τὸν ἀφῆκε κοιμώμενον. Ἐκάθισεν εἰς τὴν τράπεζαν καὶ ἐδείπνει μετὰ τοὺς προσκεκλημένους. Ἐξαφνα ὁ μυθολογὸς εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον μετὰ τὸ ὑποκάμισον καὶ τὸν νυκτικὸν σκοῦφον· οἱ ὀφθαλμοὶ του ἦσαν ἀνοιχτοί, ἀλλὰ δὲν ἔδλεπε. Διηυθύνθη εἰς τὸ γραφεῖόν του, ἐκλείσε τὴν θύραν, ἔμεινεν ἐκεῖ ἡμίσειαν ὥραν καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν κλίνην του τρίβων ἀπὸ εὐχαρίστησιν τὰς χεῖράς του. Οἱ προσκεκλημένοι, τῶν ὁποίων ἐξηγέρθη ἡ περιέργεια, εἰσῆλθαν εἰς τὸ γραφεῖόν του καὶ εὐρῆκαν ἐπὶ τῆς τραπέζης, γραμμένον μετὰ πρόσφατον μελάνην, μὴ ξηρανθεῖσαν ἔτι, τὸν ὄρατον μῦθον τῶν Δύο Περιστερῶν (Les deux pigeons).

Ὁ διάσημος Ἀμερικανὸς διηγηματογράφος καὶ ποιητὴς Ἐδγαρ Πότε συνέθετε καθ' ὕπνον τὰ φοβερά φανταστικά του διηγήματα. «Ἡ προσωπὴ τοῦ ἐρυθροῦ θανάτου» εἶναι ὀπτασία ὄνειρου, κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ γεγονότα ἀπεικονίσθησαν εἰς τὴν ψυχὴν του μετὰ καταπληκτικὴν παραστατικὴν καὶ ζωὴν.

Καὶ εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἀναφέρονται παραδείγματα καλλιτεχνικῆς κατεργασίας τῆς ἰδέας ἐν ὄνειρῳ. Ὁ Πλίνιος διὰ τὸν διάσημον Παρράσιον λέγει, ὅτι ἐξωγράφησε τὸν Ἱπρακλέα, ὅπως συχνάκις εἶδεν αὐτὸν καθ' ὕπνον. Ὁ δὲ Παισαύριος διηγεῖται, ὅτι ὁ γλύπτης Ὀνάτας τὸ ὑπὸ τῶν Φιγαλέων παραγγεληθὲν ἄγαλμα τῆς Δήμητρος κατεσκεύασεν «ὡς λέγεται κατὰ ὄνειράτων ὄψιν».

Ἀλλ' ὡς ἐπανέλθωμεν καὶ πάλιν εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους.

Ἐν ἀπὸ τὰ πρωτοτυπώτερα ἔργα τοῦ μουσικοῦ Γαρτίνη εἶναι τὸ γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Σονάτα τοῦ Διαβόλου». Κατὰ τὴν παράδοσιν, ἡ σονάτα αὕτη συνετέθη ὡς ἐξῆς: Ὁ διάσημος Ἱταλὸς μελοποιὸς εἶχε ἀποκοιμηθῆ, ἀφοῦ ματαίως ἠγωνίσθη νὰ συνθέσῃ μίαν μελωδίαν. Ἐἰς τὸν ὕπνον ἐξηκολούθησεν ἡ προσπάθεια· ἔξαφνα ἐμφανίζεται εἰς αὐτὸν ὁ διάβολος καὶ προτείνει νὰ συνθέσῃ αὐτὸς τὴν σονάταν, ἂν τῇ παραδίδῃ τὴν ψυχὴν του. Ὁ Γαρτίνη, ἀδυνατῶν ν' ἀντιστῆ, δέχεται τὴν συμφωνίαν. Τότε ὁ διάβολος ἐκτελεῖ ἐπὶ τοῦ βιολίου τὸ θαυμασιὸν μέλος, τὸ πλήρες παραδόξου καὶ ἀνεκφράστου κάλλους. Ὁ μελοποιὸς ἀφύπνιζεται ἔξαλλος, τρέχει εἰς τὸ γραφεῖόν του καὶ γράφει ἀμέσως τὴν σονάταν ἀπὸ μνήμης.

✱

Καὶ ἐπιστημονικαὶ ἔρευναι συνεχίζονται εἰς τὸ ὄνειρον. Ὅ,τι δὲν δύναται τὸ πνεῦμα νὰ ἐξηγήσῃ, νὰ λύσῃ ἢ νὰ ἐπινοήσῃ, ὅταν εἶναι εἰς ἐγρήγορσιν, τὸ πράττει ἐν ὄνειρῳ. Ὁ μαθηματικὸς Μαινιάν ἔλυεν εἰς τὸν ὕπνον τοὺς περίπλοκα προβλήματα. Ὁ φυσιολόγος Βουρδὰχ βεβαίως, ὅτι πλεῖστα ἰδέαι περὶ φυσιολογικῶν ζητημάτων ἐπεφοίτησαν εἰς αὐτὸν καθ' ὕπνους. Ὁ ἀνθρωπολόγος Πέρτυ ἀναφέρει φοιτητὴν Ἰλλανδόν, ὅστις, ἀφοῦ τρεῖς νύκτας ματαίως ἐμάχησε διὰ νὰ ἀνεύρῃ ἐν λάλλῳ εἰς δύσκολον ὑπολογισμὸν, τὴν πρωτῆν τῆς τετάρτης ἡμέρας εὔρεν ἐπὶ τῆς τραπέζης του ἰδιοχείρως γραμμένην τὴν λύσιν, καὶ μάλιστα κατὰ νέαν μέθοδον, ἄγνωστον καὶ εἰς αὐτὸν τὸν καθηγητὴν του.

— Κάτι ὅμοιον εἶδα κ' ἐγὼ μετὰ τὰ μάτια μου, εἶπεν ὁ ἀξιωματικὸς, ὅστις ἔως τότε ἠκροῦτο μετὰ προσοχὴν αἰσιπηλός.

— Ἦν πράγμα; εἶπαμεν ἕλοι στραφέντες πρὸς αὐτόν.

— Ἦμην εἰέλπισ εἰς τὴν Σχολὴν, κάτω εἰς τὸν Πειραιᾶ· δὲν εἶχεν ἀκόμη κτισθῆ ἡ Ἀθεοφείως εἰς τὸ Πεδίον τοῦ Ἀρεῖος. Ἦσαν παραμοναὶ ἐξετάσεων. Ὁ συμμαθητὴς μου Γ... ἀξιωματικὸς τῆρα τοῦ ἰδίου ἔπλου μ' ἐμέ, τὸν ὁποῖον οἱ περισσότεροι γνωρίζετε, ἔλην τὴν ἡμέραν ἐπαιδεύετο μετὰ μερικὰ δύσκολα προβλήματα. Ἦν πρὸ πάντων τὸν εἶχε βασανίσῃ, χωρὶς νὰ κατορθώσῃ νὰ τὸ λύσῃ. Ἰπλάγιασε κατακουρασμένος τὴν συνηθισμένην ὥραν. Ὅταν τὸ πρωτὶ ἐξύπνησε καὶ ἐπῆγεν εἰς τὸ τραπέζι του νὰ ἐργασθῆ, εὐρῆκε τὸ πρόβλημα λυμένον. Οἱ

ἀριθμοὶ ἦσαν γραμμμένοι μὲ τὸ χέρι του. Δὲν ἐπίστευε τὰ μάτια του. Μ' ἐφώναξε καὶ μοῦ ἔδειξε τὸ θαῦμα. Ἦτο βέβαιον ὅτι ἐσηκώθη τὴν νύκτα εἰς τὸν ὕπνον του καὶ ἔλυσε τὸ πρόβλημα. Πολὺς λόγος εἶχε γεῖνη τότε εἰς τὴν Σχολὴν δι' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα.

Ἐπῆλθε μικρὰ διακοπή.

— Ἦ λέγει ἡ ψυχολογία δι' αὐτά; ἠρώτησεν εἰς ἓκ τῶν νεωτέρων.

— Ἐὸ φαινόμενον τῆς διανοητικῆς ἐργασίας εἰς τὸν ὕπνον, εἶπα, ὡς καὶ τῆς συγγενοῦς πρὸς αὐτὸ ὑπνοβασίας, εἶχεν ἐλκύση ἤδη τὴν προσοχὴν τοῦ Ἀριστοτέλους. Εἰς τὸ «περὶ ὕπνου καὶ ἐγρηγόρσεως» λέγει κατὰ λέξιν «κινεῦνται δ' ἔνιοι καθεύδοντες καὶ ποιοῦσι πολλὰ ἐγρηγορικά, οὐ μὲντοι ἄνευ φαντάσματος καὶ αἰσθήσεώς τινος». Ἰσχυροτέρως, ἰδίως εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους, πολλοὶ ἐπεχείρησαν νὰ ἐξηγήσουν τὸ φαινόμενον τοῦτο. Ὁρμήθησαν δὲ εἰς τὴν ἔρευναν αὐτὴν ἀπὸ δύο ἀφετηρίας. Ἄλλοι ἐπραγματεύθησαν τὸ ζήτημα ὡς μέρος τοῦ μεγάλου προβλήματος τοῦ ὕπνου καὶ τῶν ὀνείρων· καὶ ἄλλοι πάλιν ὡς μέρος τοῦ ἐπίσης μεγάλου προβλήματος τοῦ ὑποσυνειδήτου ψυχικοῦ βίου. Διὰ νὰ ἐννοήσωμεν ὅπως δὴποτε τὸν ψυχικὸν αὐτοματισμὸν, ὅπως τινὲς ἀπὸ τοὺς συγχρόνους ἐπιστήμονας ὠνόμασαν τὴν ἐξακολούθησιν αὐτὴν τῆς ἐνεργείας τοῦ πνεύματος καὶ πέραν τῆς ἐγρηγόρσεως, ἀνάγκη νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν μας εἰς δύο τινά: Πρῶτον ὅτι ἡ διανοητικὴ ἐργασία εἰς τὸν ὕπνον μας δὲν εἶναι τίποτε αὐθαίρετον καὶ αἰφνίδιον, ἀλλὰ συνέχεια τῆς ἐν ἐγρηγόρσει ἐργασίας. Εἰς τὸ ὄνειρον δὲν μελοποιεῖ ὁ μαθηματικὸς ἀλλ' ὁ μελοποιός, οὐδὲ λύει προβλήματα ἢ θεωρήματα ὁ ποιητὴς ἢ ὁ γλύπτης ἀλλ' ὁ μαθηματικὸς. Δεύτερον ὅτι εἰς τὸν ὕπνον τὸ πνεῦμα καλλίσταται πολλάκις ὀξύτερον, αἱ ἰδέαι γίνονται διαυγέστεραι.

Ἄς ἀναλογισθῶμεν τῶρα πῶς σχηματίζεται τὸ φαινόμενον τοῦ ὕπνου. (1) Πέλωμεν νὰ κοιμηθῆ ζητεῖ τὸ σκότος, τὴν σιωπὴν, κλείει τοὺς ὀφθαλμούς, ἀπομακρύνει πᾶσαν ἐντύπωσιν τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῶν ὠτιῶν, ἐξαπλώνεται ἀνέτως, ὥστε νὰ ἐπέλθῃ πλήρης χαλάρωσις τῶν μυῶν, καλύπτεται καταλλήλως διὰ ν' ἀποφύγῃ τὴν ἐπίδρασιν τῆς θερμότητος ἢ τοῦ φύχου, τέλος προσπαθεῖ νὰ ἐκδιώξῃ ἀπὸ τὸν νοῦν του πᾶσαν ἰδέαν

ἐκινήσῃ νὰ τὸν ἀπασχολήσῃ. Ἦν ἐνὶ λόγῳ ἀπομονιώνεται ὅσον ἤμπορεῖ ἀπὸ ὅ,τι θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξεγείρῃ τὰς αἰσθήσεις του ἢ νὰ κινήσῃ εἰς ἐνέργειαν τὰς διανοητικὰς δυνάμεις του. Ἀλλὰ τοιοῦτοτρόπως ἀφίνει διαθέσιμον ἕλην τὴν προσοχὴν, τὴν ὅποian ἀπασχολοῦν ὅλα ἐκεῖνα τὰ αἰσθήματα, ὅλα αἱ κινήσεις, ὅλα αἱ ἰδέαι. Ἄν ἡ προσοχὴ αὕτη, ἡ ὅποια ἀφέλῃ ἐλευθέρως, συγκεντρωθῇ εἰς μίαν ἰδέαν, εἶναι φυσικὸν ὅτι ἡ ἰδέα αὕτη ὁ ἀποκτῆσῃ ἰδιάζουσαν ἔντασιν. Ἄν δὲ οἱ ἐξωτερικοὶ ἐρεθισμοὶ τῆς ἀφῆς, τῆς ἀκοῆς καὶ τῆς ὀράσεως δὲν ἔχουν πλέον τὴν δυνάμιν νὰ ἐνεργήσουν ἐπὶ τῶν σχετικῶν ἐγκεφαλικῶν κέντρων—πρᾶγμα τὸ ὅποion δὲν γίνεται τόσον συχνά, — ἂν κατὰ τὸν νόμον τῆς ἀδρανείας, ὅστις δὲν εἶναι μόνον φυσικὸς ἀλλὰ καὶ ψυχικὸς νόμος, ἐξακολουθῇ μὲ τὴν κεκτημένην δυνάμιν ἡ ἐργασία τῶν ἐγκεφαλικῶν κυττάρων, ἡ ἰδέα θὰ συνεχίσῃ τὸν δρόμον τῆς, θὰ ἀναπτυχθῇ, θὰ ἐξελιχθῇ ἀκόπως, καὶ τὸ σπουδαιότατον, ἕνεκα τῆς ἐξαιρετικῆς συγκεντρώσεως τοῦ πνεύματος, μὲ μεγαλειτέραν διαύγειαν, ἀκρίβειαν καὶ λογικότητα ἢ ἐν τῇ ἐγρηγόρσει. Ἐντεθῆεν ἡ ἔκτακτος τότε ὀραστηριότης τῆς ψυχῆς, τῆς ὅποιας ἡ δξύτης καὶ ἡ δημιουργικότης ἐμποιοῦν ἐνλίτε κατάπληξιν. Οἱ ἀρχατοὶ Ἕλληνες ἐκάλουν τὴν νύκτα *εὐφρόνην* «ἔτι νυκτὸς τὸ φρονεῖν ὡς μάλιστα τοῖς ἀνθρώποις παραγίγνεται». Ἐπὶ τῆς ἀληθείας δὲ ταύτης στηρίζεται καὶ ἡ γαλλικὴ παροιμία: *la nuit porte conseil*.

Καθὼς βλέπομεν εἰς τὰς ἐπιστολάς τοῦ Κοραΐ, τὸ ὀξὺ πνεῦμα τοῦ μεγάλου σοφοῦ ἐγένετο ὀξύτερον εἰς τὴν σιωπὴν τῆς νυκτός. «Μία περὶ ὁδὸς τοῦ Πλουτάρχου, ἔγραφε τῇ 1808, μ' ἐκράτησε δύο ἡμέρας τῆς παρελθούσης ἐβδομάδος, ἐπειδὴ δὲν ἐκαταλάμβανα· μόλις τὴν νύκτα στρεφόμενος καὶ μεταστρεφόμενος εἰς τὴν κλίνην ἐνόησα τί ἐνόει ὁ Πλούταρχος». Καὶ πάλιν: «Πολλάκις, σὲ βεβαίῳ, πηδῶ τὴν νύκτα ἀπὸ τὴν κλίνην καὶ ἀνάπτω φῶς διὰ νὰ σημειώσω μίαν ἰδέαν τῆς κεφαλῆς μου, διὰ τὸν φόβον μὴ τὴν λησιμονήσω τὸ πρῶτ'». Καὶ βραδύτερον: «Δὲν ἠξεύρουν ὅτι πολλάκις τὴν νύκτα (καὶ τοῦτο συμβαίνει δις καὶ τρίς τῆς ἐβδομάδος) πηδῶ ὡς διωκόμενος ἀπὸ τὴν κλίνην, καὶ ἀνάπτω φῶς διὰ νὰ σημειώσω μὲ τὸ μολύβδινον κονδύλιον καμμίαν ἔννοιαν οἰκειότεραν εἰς τὰς σημειώσεις ἢ τὰ προλεγόμενα»

τὴν ὁποῖαν ἐγέννησεν ἢ σιωπῇ τῆς νυκτὸς καὶ φοβοῦμαι μὴν ἐξαλείψῃ ἀπὸ τῆν μνήμην μου τὸ μέχρι τῆς ἡμέρας διάστημα».

*

Τὸ φαινόμενον τοῦτο τοῦ «λογικοῦ ψυχικοῦ αὐτοματισμοῦ» εἶνε ἀναντίρρητον, ἀλλ' ὄχι καὶ τόσο συχνόν, οὐδ' ἀποτελεῖ νόμον ἀπαράδατον τοῦ ψυχικοῦ μας βίου εἰς τὸν ὕπνον ἢ τὴν ἡμιϋπνίαν. Τοῦναντίον, ὁ συνήθης χαρακτήρ τῶν ὀνείρων εἶναι ἡ ἀσυναρτησία. Πολλοὶ παρωμοίασαν αὐτὰ πρὸς προσωρινὴν παραφροσύνην, ὁ δὲ φιλόσοφος Λεϊβνίτιος ἔλεγεν ὅτι, ἂν ἐπρόκειτο νὰ κάμωμεν ὅσα βλέπομεν εἰς τὸν ὕπνον μας, ἔπρεπε νὰ μᾶς δένουν ἐκάστην ἐσπέραν πρὶν μεταδῶμεν εἰς τὴν κλίνην μας.

Πραγματικῶς, ὁ ἐν ὀνείρῳ ψυχικὸς βίος συνδέεται συνήθως μὲ ἀναρτίθμητα νήματα πρὸς τὸν βίον τῆς ἐγρηγόρσεως. Ἐντυπώσεις, αἱ ὁποῖαι εἰσῆλθαν εἰς τὴν ψυχὴν μας τὴν ἡμέραν, ἐξακολουθοῦν νὰ ὑφαίνωνται εἰς παράδοξα συμπλέγματα κατὰ τὸν ὕπνον μας. Παλαιὰ ἀναμνήσεις, ἔτη δλόκληρα ἀκίνητοι καὶ λησιμονημένοι εἰς γωνίαν τινὰ τοῦ ἐγκεφάλου, ἀναζωογονοῦνται διὰ μιᾶς ἀλλοκότως ἢ ἰδέα τοῦ χρόνου καὶ τῆς ἀποστάσεως ἐξαφανίζονται ὁ τάφος δὲν ἀποτελεῖ πλέον σύνορον μεταξὺ ζωῆς καὶ θανάτου· συγκοινωνοῦμεν μὲ τοὺς ἀπόντας, ζῶντας ἢ νεκρούς· τὰ ἀδύνατα βλέπομεν ὡς δυνατά, τὰ τερατιώδη ὡς φυσικά. Πετώμεν εἰς τὸν ἀέρα· ἢ ἄμαξα, ἢ ὁποῖα πρόκειται νὰ μᾶς φέρῃ εἰς τὴν Σελήνην, σταθμεύει ἐναέριος πρὸ τοῦ ἐξώστου τοῦ τρίτου κατώματος...

*

Ἐμελετήθη ἡ σχέσις τῶν ἐξωτερικῶν ἐρεθισμῶν μὲ τὰς φανταστικὰς εἰκόνας τοῦ ὀνείρου, ἐμελετήθη καὶ τὸ εἶδος τῶν συνειρμῶν, οἱ ὁποῖοι συνδέουν λογικῶς ἢ ἀλόγως τὰς παραστάσεις μεταξὺ τῶν κατ' ὕπνον. Ἀλλὰ τὸ μέγα μυστήριον τῆς μεταβάσεως τοῦ αἰσθήματος ἢ τῆς κινήσεως ἀπὸ τὰ φυσιολογικὰ σύνορα πρὸς τὰ ψυχολογικὰ ἢ τὰνάπαλιν, τὸ ζήτημα τῆς σχέσεως τῶν ἐγκεφαλικῶν κυττάρων μὲ τὴν διανόησιν, μένει σκοτεινόν.

Ὁ ἄνθρωπος ἀνέκαθεν ζητεῖ νὰ ἐξερευνήσῃ τὸ σύμπαν κατ' ὄλας τὰς διευθύνσεις, ἀγωνίζεταί νὰ μάθῃ τὰ ἀπόκρυφα τοῦ ὕψους: τῶν ἀστέρων καὶ τοῦ αἰθέρος· τὰ ἀπόκρυφα τῶν ἄκρων: τῶν παγωμένων πόλων· τὰ ἀπόκρυφα τοῦ βάρους: τῶν

σκοτεινῶν βυθῶν τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πυριφλεγῶν σπλάγχων τῆς γῆς. Σχετικῶς βραδύτερον διηύθουνε τὸ βλέμμα του καὶ πρὸς μίαν ἄλλην ἄβυσσον, τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν. Μὲ τὸν προδόλεα τῆς ἐπιστήμης ζητεῖ νὰ φωτίσῃ καὶ ταύτην· ἀλλ' ὑπάρχουν βάθη, εἰς τὰ ὁποῖα δὲν ἔφθασαν ἀκόμη αἱ ἀκτίνες τῆς.

Ὁ ἄνθρωπος, ἀδάμιαστος ἐξερευνητὴς τοῦ ἀγνώστου, ἀτρόμητος κατακτητὴς τῆς ἀληθείας, θὰ ὑψιθῇ πιθανῶς μίαν ἡμέραν εἰς τὰ ὕψη, θὰ προχωρήσῃ εἰς τὰ ἄκρα, θὰ κατέλθῃ εἰς τὰ βάθη· ἀλλ' ἴσως οὐδὲ τότε θὰ εἰσδύσῃ εἰς τὰ σκοτεινὰ ἄδυτα τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς!

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ

Η ΤΕΧΝΗ ΤΗΣ ΣΥΝΔΙΑΛΕΞΕΩΣ

Οί άγριοι και οί άποκτηνωθέντες λαοί και άνθρωποι, εκ τής δυστυχίας ή εξ άλλης άφορμής, διατελοῦν σχεδόν ξένοι εις τήν τέρψιν τής συνδιαλέξεως· δύνανται νά μένουν επί ώρας καθήμενοι άπέναντι άλλήλων χωρίς νά ανταλλάξουν μίαν λέξιν. 'Απ' έναντίας δέ τὸ αὐτὸ δριμέφυτον τὸ συγκεντροῦν εις άγέλας εἶδη τινά ζώων, παράγει μεταξύ τῶν πολιτισθέντων ανθρώπων τήν ψυχικήν εκείνην διάθεσιν, εις τήν ὅποίαν φιλόσοφοι τινες διαβλέπουν τήν εκ τῶν δεινῶν ανακούφισιν, σχεδόν τήν εξ αὐτῶν άπαλλαγήν· τήν κατάστασιν ταύτην διερμηνεύει ή πρὸς τήν συνδιάλεξιν κλίσις. Συνδιαλεγόμενος, δέν ανταλλάσσεις μόνον λέξεις, αλλά συνεννοεῖσαι διὰ τής κοινότητος ιδεῶν και αἰσθημάτων. 'Υπακούεις εις τὸ δριμέφυτον τής κοινωνικότητος, εκτελεῖς πράξιν συμπάθειας.

Συμπάθεια. — 'Η λέξις αὐτή, τήν ὅποίαν εκ τής ελληνικῆς παρέλαβαν και αἱ ξένοι γλῶσσαι, εκφράζει κατι ὀλιγώτερον τής λέξεως ἔρωσ και κατι περισσότερον τής λέξεως ἔλεος. 'Ολιγώτερον ακριβῆς και περισσότερον εὔρετα, ή λέξις αὐτή εκφράζει μάλλον πάσης άλλης τὸ αἰσθημα τής ανθρωπίνης άλληλεγγύης.

“Οθεν ή συμπάθεια είναι ή πρώτη πηγὴ τής συνδιαλέξεως. 'Η συνδιάλεξις δέν εὐαρεστεῖ, παρά μόνον ὁσάκις εκφράζει σεβασμὸν και ἀμοιβαίαν συγκατάβασιν και ἔλα τὰ λοιπὰ αἰσθηματα τὰ άπορρέοντα εκ τής χριστιανικῆς αγάπης. 'Αλλά πάντοτε δέν είναι δυνατόν νά κατεχώμεθα ἀπὸ τοιαῦτα αἰσθηματα, δέν ὑφιστάμεθα πάντοτε συμπάθειαν, και δέν τρέφομεν πάντοτε σεβασμὸν διὰ τὰ θέματα τῶν ὀμιλιῶν μας. 'Ότε ὅμως πῶς δυνάμεθα νά συνδιαλεγώμεθα εὐαρέστως, άφοῦ ἔλλειπει εξ ἡμῶν ὁ πρώτιστος τῶν ὄρων ὁ καθιστῶν εὐχάριστον τήν συνδιάλεξιν; Δέν πρέπει νά τὸ κρύπτωμεν. Οἱ άνθρωποι δυσκόλως είναι ειλικρινεῖς εις τὰς πράξεις των, και ὀλιγώτερον ακόμη εις τοὺς λόγους των. Πνευματώδης κυρία ἔλεγε κάποτε: “'Εγὼ δέν θέλω πλέον νά ζῶ ἔλεεινά, μέ τήν προσποίησιν· θέλω νά εἶμαι έντελῶς ειλικρινής. — 'Αγαπητή μου, τής απήντησεν άλλη γυνή πνευματωδεστέρα· γίνε έν πρώτοις άφογος και τελεία

διότι, άλλως, δέν θά είσαι παρά άνυπόφορος”. 'Αξιοζήλευτοι εκείνοι, τῶν ὀποίων αἱ καρδίαι είναι μεστὰι αγαλλότητος και τιμῆς πρὸς τὸν πλησίον. (Οἱ περισσότεροι δέν κάμνουν άλλο παρά μόλις νά άνέχωνται ὁ εις τὸν άλλον· δέν αγαποῦν, δέν εκτιμοῦν, δέν έννοοῦν άλλήλους· και ἔμμεσ άνάγκη νά είναι εὐάρεστοι πρὸς άλλήλους συνδιαλεγόμενοι. 'Ανάγκη νά παρέχωμεν εις τοὺς ακούοντας ἡμᾶς τήν αὐτὴν ἐγκάρδιον και πνευματικὴν τέρψιν, τήν ὅποίαν θά παρήχαμεν εις αὐτοὺς, άνίως ἠθέλαμεν τοὺς αγαπᾶ, τοὺς εκτιμᾶ και τοὺς έννοῆ. 'Ενταῦθα ἐπιτρέπεται ή προσποίησις· είναι μάλιστα ἐπαινετὴ και αναγκαία, διότι συντηρεῖ τήν κοινωνικότητα και ένισχύει τοὺς καλοὺς τρόπους και τήν ἀδραν συνομιλίαν.

“Οθεν πρώτιστον πάντων ή συνδιάλεξις απαιτεῖ νά τρέφῃ τις πράγματι ή τοῦλάχιστον νά δεικνύῃ σεβασμὸν και συμπάθειαν πρὸς τὰ πρόσωπα, μετ' ὧν συνομιλεῖ. (1) σεβασμὸς δέ κυριώτερον συνίσταται εις τὸ νά ὀμιλῇ τις χαμηλοφώνως και καθαρῶς, μάλλον βραδέως ή βιαστικά. Φωνὴ ισχυρᾶ και τραχεῖα ένέχει τι τὸ ἐπιθετικόν, εξ οὗ προσγεννᾶται ή ιδέα τής άσεβείας, ἐπομένως και τής χυδαιότητος. (Οἱ αρχαιοὶ "Ελληνες, πρώτοι διδάσκαλοι πάντων εις πάντα, παρετήρησαν ὅτι οἱ άνθρωποι τοῦ λαοῦ φωνασκοῦν πάντοτε πάντες ὅμοι μετ' ἑλῆς τής δυνάμειος τῶν πνευμόνων των· οἱ δέ μεσημέρινοι, τοὺς ὀποίους ή φύσις ἐπροίκισε με δυνατὰ και εὔηχα φωνητικὰ ὄργανα, εκτρέπονται συνήθως εις παραφωνίας, ἔπου ἠθελαν ἐμφανισθῆ. Σκαιὸς και φιλαυτος διατρέχει τὸν κίνδυνον νά φωνῇ ἐκεῖνος, ὅστις εις τὰς αἰθούσας ζητεῖ νά ἐλκύσῃ τήν προσοχὴν ανυψώνων τήν φωνήν του.

‘Οσαύτως σεβας και συμπάθειαν ἐπιδεικνύει τις πρὸς τοὺς συνομιλητάς του, ὁσάκις προὐποθέτει ὑφισταμένην μεταξύ πάντων διανοητικὴν και κοινωνικὴν ἰσότητα. 'Ιξαιροῦνται μόνον οἱ εκ βασιλικῆς αἱματος πρίγκιπες και οἱ τὰ πρώτα φέροντες εις τὰ πολιτικὰ αξιώματα. Πλὴν ταύτων, πάντες οἱ συγκεντρούμενοι κύκλῳ τής οἰκοδεσποίνης είναι ἴσοι. "Αν ὑπάρχη τις ανισότης, αὐτὴ αναφέρεται εις τὸ φῶλον και εις τήν ἡλικίαν.

Αἱ κατ' ἰδίαν συνομιλίαι αναιροῦν αὐτὴν τήν ψυχὴν τής συνδιαλέξεως. Πρώτον, διότι είναι ἔλως αντίθετοι πρὸς τήν ἐκδήλωσιν τής εὔρείας εκείνης συμπάθειας, ἥτις ἀποτελεῖ τὸν

δεσμὸν τῆς κοινωνίας. Ἐπειτα, διότι ἕκαστος τῶν συνδιαλεγομένων ἔχει ἀνάγκην προσεκτικῶν ἀκροατῶν, καθὼς ἕκαστος μουσουργὸς ἔχει ἀνάγκην κοινοῦ. Ἀκροατήριον ἀποτελούμενον ἐκ δύο καὶ τριῶν δὲν ἀρκεῖ διὰ τὴν κεντήσῃ τὸν ζῆλον τοῦ καλλιτέχνου συνομιλητοῦ. Ἡ δὲ ἰδεώδης, οὕτως εἰπεῖν, συνδιάλεξις πολὺ ὁμοιάζει πρὸς μουσικὴν συμφωνίαν.

*

Δεύτερος, μετὰ τὴν συμπάθειαν, νόμος τῆς συνδιαλέξεως, εἶναι ὁ ἐξῆς: ἀνάγκη ἢ συνδιάλεξις αὐτὴ καὶ ἑαυτὴν νὰ εἶναι ἐνδιαφέρουσα. Ἄλλ' ἢ ἀπαίτησις αὕτη εἶναι πολὺ δύσκολος εἰς τὴν ἐφαρμογὴν, διότι τὸ ἐνδιαφέρον ποικίλλει κατὰ τὸν τόπον, κατὰ τὴν κοινωνίαν, κατὰ τὸν χρόνον. Ὅ,τι ἐνδιαφέρει σήμερον δὲν ἐνδιαφέρει αὔριον. Αἱ πολιτικαὶ συνδιαλέξεις εὐκόλως παρεκτρέπονται εἰς ἐπιπολαίους καὶ τετριμμένας λογοτριβὰς. Ὁ περὶ τοῦ πλησίον λόγος μεταβάλλεται εὐχερῶς εἰς δηλητηριώδη κακολογίαν. Ἀκόμη καὶ διὰ τὴν κακολογίαν, ἐνώπιον καλοαναθρεμμένου κόσμου, χρειάζεται τέχνη καὶ λεπτότης. Πάντως ὅμως εἰς τοὺς καλοὺς λεγομένους κύκλους αἱ κακαὶ γλῶσσαι δὲν ἔχουν πολλὴν πέρασιν. Οἱ τυχόντες πρεπούσης ἀνατροφῆς καὶ μορφώσεως συναισθάνονται πόσον εἶναι ἀνοίκειον νὰ δυσφημῇ τις τοὺς ἀπόντας καὶ ἐπομένως ἀδυνατοῦντας νὰ ὑπερασπίσων ἑαυτοὺς. Ἄλλ' ἢ ἀλήθεια εἶναι ὅτι καὶ ἡ τέχνη τοῦ κακολογεῖν εὕρσκει ὅπως ἂν ἴσχυται θιασώτας. Πολλοὶ δὲν λογαριάζονται, ἢ μόνον διότι ἐμπνέουν φόβον καὶ εἶναι ἐπίφοβοι, διότι ἀκούονται.

Αἱ προσωπικαὶ καὶ οἰκογενειακαὶ μας ὑποθέσεις, αἱ δίκαι μας, ἡ ὑγεία καὶ ἡμῶν καὶ τῶν τέκνων καὶ τῶν οἰκείων, ὅσα ἀνάγονται εἰς τὰς κλίσεις καὶ εἰς τὰς ἀσχολίας μας, ἐν ἐνὶ λόγῳ τὸ ἐγὼ ὑφ' ὅλας τοῦ τὰς ὄψεις, ἀποκλείεται τῆς συνδιαλέξεως. Ὅμοια θέματα μόλις χωροῦν εἰς τὰς ἰδιαιτέρας συνομιλίας. Ἐξ ἐναντίας δύναται τις νὰ διηγητῆται, ὑπὸ τύπον ἀνεκδότων, τὰς ἀναμνήσεις του, φθάνει μόνον νὰ μὴ διαδραματίζῃ τὸ κυριώτατον πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ἀφηγητῆς. Γελοιωδεστάτη εἶναι ἢ ματαιοδοξία ἐκείνων, οἱ ὅποιοι κατονομάζουσι εἰς τὰς συνδιαλέξεις των διαπρεπῆ καὶ διάσημα πρόσωπα, μόνον διὰ τὴν νὰ δείξουν ὅτι σχετίζονται μετ' αὐτῶν. Ἄλλοτε πολὺ εὐχαρίστως ἠκούοντο κατὰ τὰς συνδιαλέξεις ταξιδιωτικαὶ ἀφη-

γήσεις. Ἄλλ' ὁ συρμός αὐτὸς παρήλαε. Σήμερον εἶναι τόσον εὐκόλα τὰ ταξίδια, ὥστε καθεὶς ταξιδεῦει διὰ λογαριασμόν του, καὶ φυλάττει τὰς ἐντυπώσεις του δι' ἑαυτόν. Ἀντιθέτως πρὸς ὅ,τι ἐγένετο ἄλλοτε, διὰ τὴν νὰ ἐνδιαφέρουν ὅπως ἂν ἴσχυται αἱ ἐκ ταξιδίων ἀναμνήσεις, πρέπει νὰ εἶναι αὐταὶ κοιναὶ εἰς τε τὸν ὁμιλοῦντα καὶ εἰς τοὺς ἀκούοντας.

Οἱ πανδαήμονες δὲν εὐχαριστοῦν εἰς τὰς συνομιλίας. Καλὸν νὰ γνωρίζῃ τις τὰ πάντα: καλλίτερον νὰ φαίνεται ὅτι τὰ ἀγνοεῖ. Οἱ ἐγκυκλοπαιδικοὶ ἐνοχλοῦν τοὺς ἄλλους: πληγώνουν ὄχι τὴν ἀκοήν, ἀλλὰ τὴν φιλαυτίαν. Οἱ πολλοὶ δὲν συγχωροῦν τὴν ὑπεροχὴν ἢ ἐκείνων μόνον τῶν ἐποίων εἶναι παγκοίνως ἀνεγνωρισμένη ἢ εἰδικότης εἰς ὀρισμένον κλάδον. Α. χ. ὅσκις οἱ διάσημοι Γάλλοι ἐπιστήμονες Δουμάς καὶ Σεβρέλ ὤμιλουν περὶ Χημείας εἰς κύκλους ἀλλοθῶν (καὶ ὅν τρόπον δύναται τις νὰ ὁμιλῇ περὶ τοιούτων θεμάτων ἐνώπιον ἀνθρώπων τοῦ κόσμου) κανεὶς δὲν προσεβόλλετο διὰ τὴν ἀμάθειάν του ἔξ ἐναντίας πάντες ἐκολακεύοντο, διότι τοὺς εἶχαν ἐκλέξῃ ὡς ἀκροατὰς τῶν οἱ σοφοὶ ἐκείνοι. Ὁ Σεβρέλ ἠκούσθη ποτὲ διαλεγόμενος ἐνώπιον κυριῶν περὶ τῶν προόδων τῆς χημείας, κυρίως ἐν σχέσει πρὸς τὰ Ἰσθμολογία ὑφαντουργεία. Ἀνέπτυσε τὸ θέμα του μετὰ περιστῆς χάριτος. Ἀπέφυγε τοὺς τεχνικοὺς ὅρους. Ὡς ἐμφυχα παρίστα τὰ φυτὰ, τὰ προμηθεύοντα χρωστικὰς τινὰς οὐσίας, ἐξήγει καὶ ἐξωγράφει, πρὸ πάντων δὲ διήγοιγε πρὸ τῶν ἀμυήτων ἀχανεὶς ὀρίζοντας, ὁμιλῶν περὶ τῆς ἀπεράντου μεταμορφωτικῆς δυνάμεως τῆς παγκοσμίου βλῆς, περὶ τοῦ ἰδεώδους τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, αἱ ὅποιοι ἴδὲ μᾶς ὀδηγήσουν ποτὲ εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἐνότητος τῆς βλῆς, ὡς ἡ μεταφυσικὴ ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἐνότητος τοῦ Θεοῦ, καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς Χημείας ἐφηρμοσμένης εἰς τὴν ἀνάλυσιν, ὄχι τῶν ἐπὶ τοῦ πλανήτου ἡμῶν μόνου, ἀλλὰ πάντων τῶν κόσμων.

Ἐξ ἄλλου, στρατηγός, διηγούμενος τὰς μάχας του — ἐκτὸς ἂν κατέχη τὸ δῆρον νὰ χρωματίζῃ γραφικῶς τὰς εἰκόνας του — καὶ κυνηγὸς ἐξιστορῶν τὰ θηρευτικά του κατορθώματα καθίστανται ἀνεξαιρέτως πληκτικοί.

*

Τὸν τρίτον νόμον τῆς τέχνης τῆς συνδιαλέξεως ἀποτελεῖ πανταχοῦ καὶ ἀπαύστως ἢ ἐκ μέρους τοῦ λαλοῦντος διέγερσις τῆς φιλαυτίας τῶν ἀκροατῶν. Ἐμπνευσε εἰς τὸν συνομιλητὴν σου τὴν ἰδέαν, ὅτι σοῦ προξενεῖ βαθεῖαν ἐντύπωσιν τὸ πνεῦμά του, ὅτι τὸν θεωρεῖς ἄριστον κριτὴν, ὅτι ἐπιδιώκεις τὴν ἐπιδοκιμασίαν του· ὁδὸς καὶ εἰς αὐτὸν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ὁμιλήσῃ ὑπὸ εὐνοϊκούς τινας ὄρους καὶ ἔσο βέβαιος ὅτι θὰ ἀρέσῃς. Διηγείται ὁ Σατωβριάνδος, ὅτι συνηντήθη κάποτε μετὰ τοῦ μεγάλου Ναπολέοντος, καὶ ὅτι οὗτος, βραδύτερον, ἐδείχθη πολὺ εὐχαριστημένος ἀπὸ τὴν ὁμιλίαν τοῦ Σατωβριάνδου. «Καὶ ἐν τούτοις, προσθέτει, λέξιν δὲν εἶπα· μόνον ἐκεῖνος ὡμίλει καὶ προφανῶς ἦτο εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του». Πάντες εἴμεθα, κάπως, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης, ὡς ὁ μέγας Ναπολέων. Τὸ μυστικὸν τῆς συνδιαλέξεως εἰς τοῦτο συνίσταται: πῶς νὰ κατορθώσῃς νὰ ἐπιδεικνύωνται οἱ ἄλλοι.

Ἄκουε· ἄκουε πραγματικῶς, προσεκτικῶς, συγκαταβατικῶς· δείκνυε διὰ τοῦ τρόπου σου σεβασμὸν καὶ ἐνδιαφέρον· τοῦτο εἶναι τὸ ἀληθές, τὸ μέγα, τὸ ἀλάνθιαστον μέσον διὰ νὰ ἀρέσῃς. Ἀλλὰ τὸ μέσον αὐτὸ εἶναι πολὺ σπάνιον καὶ πολὺ δύσκολον. Χρειαζέται πρὸς τοῦτο ἢ νὰ εἶσαι πολὺ ἀγαθὸς ἢ νὰ ἀσκήσῃς μέγα κράτος ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ σου. Πρέπει νὰ ἀρνηθῇς τὸ ἐγὼ σου. Ὁ μόνος τρόπος διὰ νὰ φαίνεσαι ὅτι ἀκούεις εἶναι νὰ ἀκούῃς. Ἄν ἦ προσοχὴ σου εἶναι προσποιητὴ, δὲν γνωρίζω ποῖον ἀδιόρατον ἠλεκτρικὸν ρεῦμα πληροφορεῖ περὶ τούτου τὸν συνομιλητὴν σου.

Ἄλλο εἶδος συνδιαλέξεως, εὐχαριστοῦν τοὺς ἀκροατάς, εἶναι τὸ νὰ ἐκφράζεσαι κεκαλυμμένως πῶς, μᾶλλον δι' ὑπαινιγμῶν ἢ μὲ στραγγυλάς φράσεις. Εἰς τὸ εἶδος αὐτὸ τοῦ λέγειν ἠρέσκοντο οἱ ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι. Καὶ ὡς πρὸς τοῦτο, πάντες εἴμεθα Ἀθηναῖοι. Μᾶς εὐχαριστεῖ ὁ διαλεγόμενος, δσάκις φαίνεται ὅτι στηρίζεται ἐπὶ τῆς ὀξύτητος τῆς ἀντιλήψεώς μας, δσάκις ὑποδεικνύει μόνον τὰ πράγματα δι' ἐλαφροτάτων γραμμῶν καὶ τρόπον τινὰ μᾶς προσλαμβάνει ὡς συνεργάτας του. Ἐν μειδίῳ, κωμικῇ τις σοβαρότητι, βαγίλοῦν εἰς τὸ ἐπιδιωκόμενον ἀποτελεσματικὸν καὶ συντελοῦν εἰς τὸ νὰ κατανοηθῇ ὅτι κατὰ τὸ ἥμισυ λέγομεν.

Οἱ λόγοι, ἔσοι ὑπαγορεύουσι εἰς πάντα ἐπιτήδειον συνομιλητὴν νὰ φροντίξῃ πῶς νὰ κολακεύῃ, διὰ ποικίλων τρόπων, τὴν ματαιοδοξίαν τῶν ἄλλων, ἀπαγορεύουσι αὐστηρῶς τὴν χρῆσιν ἠλιθίων αἰνιγμάτων εἰς τὰς συνδιαλέξεις τοῦ καλοῦ κόσμου. Τὸ μᾶλλον ἀνόητον καὶ τὸ μᾶλλον τετριμμένον εἶδος τῶν αἰνιγμάτων τούτων εἶναι τὸ λογοπαίγνιον. Ὁ λογοπαίκτης φαίνεται ὡς νὰ προκαλῇ τὸν ἀκούοντα εἰς ὀμιλίαν εὐφρολογίας, ἢ, τοῦλάχιστον, φαίνεται ὡς νὰ ἀμφιβάλλῃ διὰ τὸ πνεῦμά του, καὶ τοῦτο εἶναι κάπως ἀγενές. Ἄλλως τε καὶ ὁ εὐτυχῆς εὐρετῆς τοῦ λογοπαίγνιου φαίνεται προμελετήσας τοῦτο ἐν ἀνέσει, ἐνῆ ὁ ἀκούων καταλαμβάνεται ἀπροετοίμαστος. Διὰ πάντα ταῦτα τὰ λογοπαίγνια θεωροῦνται ἀσυμβίβαστα πρὸς τὴν καλὴν ἀγωγὴν.

Ἡ σιωπὴ πληροῖ μέγα μέρος τῆς συνδιαλέξεως, ὡς ὁ ὕπνος μέγα μέρος τῆς ζωῆς μας. Ὅσάκις ἀκούομεν σιωπῶντες, εἴμεθα ἐντὸς τοῦ πρέποντος. Ἐν τούτοις ὑπερβάλλουσα σιωπὴ εἶναι δείγμα ὑπερβαλλούσης φιλαυτίας. Ὁ ἐγωῖστικὸς φανερώνει κατὰ δύο τρόπους τὸ ἐλάχιστόν του: ἢ δὲν ἀφίνει τοὺς ἄλλους νὰ ὁμιλήσουσι, διακόπτειν ἀπαύστως καὶ ἀφαιρῶν ἀπ' αὐτῶν τὸν λόγον, ἢ τηρεῖ ἀπόλυτον σιωπὴν.

Ἄλλ' εἶναι χειρότερος τῆς ἀπολύτου σιωπῆς ὁ καταρράκτης τῶν λόγων. Οἱ ἀριστοτέχναι τῆς συνδιαλέξεως συγκρατοῦν τρόπον τινὰ καὶ ταλαντεύουσι τὸν λόγον ἐπάνω εἰς τὰ χεῖλη των πρὶν τὸν ἐξακοντίσουσι· καὶ τοῦτο ἄνευ ἐπιτηδεύσεως· εἶναι κήρυξις τοῦ λόγου των καὶ δὲν μεθύουσι ἀπὸ πολυλογίας. Ἡ ἀρχὴ των εἶναι νὰ προξενούσιν μεγάλην ἐντύπωσιν δι' ἐλάχιστων μέσων. Ἀπλή λέξις, ἐντόνως, πρεπόντως ἐκφερομένη, εὐχαριστεῖ πολὺ περισσότερο ἀπὸ ἀτελευτήτων λόγων συμπλέγματα, καὶ ἔν τῷ τρόπῳ τρεῖς ὥραιαι, ἀκριβεῖς καὶ σύμμετροι γραμμικαὶ ἀναδεικνύουσι τὸ κάλλος ἐνὸς κτιρίου ἀσυγκρίτως πλειότερον ἢ πλήθος ἀγαλμάτων.

Καὶ διὰ νὰ καταλήξωμεν εἰς ἓν πρακτικὸν συμπέρασμα: Δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πράγματι γνωρίζων τὴν τέχνην τῆς συνδιαλέξεως ἐκεῖνος, ὃ ὅποτος προκαλεῖ τὴν γενικὴν προσοχὴν εἰς κύκλον ἀποτελούμενον ἐξ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν μορφωμένων.

ΤΑ ΛΑΧΑΝΑ¹

Ἡ καλλιέργεια τῶν λαχάνων ἐπέδρασε κατὰ περίεργον καὶ ἀξιοσημείωτον τρόπον εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Βορειοδυτικῆς Εὐρώπης.

Εἰς διάφορα μέρη, ἰδίως εἰς τὰ μεσημβρινὰ παράλια τῆς Ἀγγλίας, εὕρεται φυτὸν, γνωστὸν εἰς τοὺς βοτανικοὺς ὑπὸ τὸ λατινικὸν ὄνομα *Brassica oleracea*. Ἀπὸ τὸ ἀγριολάχανον τοῦτο προέρχονται τὰ ποικίλα εἶδη τῶν φαγισίμων λαχάνων. Τὰ κόκκινα λάχανα, τὰ μικρὰ λάχανα τῶν Βρυξελλῶν, τὰ κουνουπίδια καὶ ἄλλα εἶδη καταλέγονται μεταξὺ τῶν ἀπογόνων τοῦ ἀγριολάχανου.

Ἐνίοτε τὸ λάχανον δύναται διὰ τῆς καλλιέργειας νὰ λάβῃ ἀσυνήθεις διαστάσεις. Ὁ Δαρβίνος περιγράφει λάχανον ὕψους 16 ποδῶν, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὅπου ἐστήσαν πτηνὰ τὴν φωλεάν των. Εἰς τὸ βοτανικὸν μουσεῖον τοῦ Κέω, εἰς Λονδίνον, ὑπάρχει βακτηρία κατασκευασθεῖσα ἀπὸ τὸν κορμὸν λαχάνου.

Τινὲς τῶν κυριωτέρων ποικιλιῶν τοῦ φυτοῦ τούτου ἦσαν γνωσταὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους. Ὁ Θεόφραστος ἀναφέρει τρία εἶδη λαχάνων καὶ ὁ Πλίνιος ἕξ. Δὲν γνωρίζομεν ἂν τὸ λάχανον ἦτο γνωστὸν καὶ εἰς τὰ ἀρχαῖα ἔθνη τῆς Ἀσίας ἢ κοινοτέρα γνώμη εἶναι, ὅτι ἡ καλλιέργειά των ἤρχισε κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Εὐρώπην.

*

Ἀνατρέχοντες εἰς ἐποχὴν, ὅποτε δὲν εἶχεν ἀκόμη ἀρχισῆ ἡ καλλιέργεια τοῦ φυτοῦ τούτου, δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν τοὺς ἀγρίους κατοίκους τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης διατρέχοντας πρὸς εὐρεσίαν τροφῆς ἐρήμους ἐκτάσεις παρὰ τὴν παραλίαν καὶ ζη-

τούντας νὰ κορέσουν τὴν πείνάν των. Ἴσκει εἰς ἐξ αὐτῶν βλέπει τὸ ἀγριολάχανον καὶ ἐν ἐλλείψει ἄλλου ἐλκυστικιωτέρου φυτοῦ, τὸ δοκιμάζει. Ἢ γευσὶς του δὲν τὸν εὐχαριστεῖ πολὺ, ἀλλὰ τὸ φυτὸν δὲν εἶναι φαρμακερὸν. Ἰχόρτασε χωρὶς νὰ πειραχθῆ.

Τὴν ἐπαύριον τρέφεται καὶ πάλιν μὲ τὸ ἀγριολάχανον καὶ οἱ ὁμόφυλοι τοῦ ἀκολουθοῦν τὸ παράδειγμα του. Μετὰ τινα καιρὸν ἄλλος τῆς ἰδίας φυλῆς, ἐξυπνότερος αὐτός, διὰ νὰ μὴ κοπιᾷ κατ' ἡμέραν μεταβαλίνων εἰς τὴν ἀπέχουσαν παραλίαν, μεταφυτεύει ὀλίγα ἀγριολάχανα πλησίον τοῦ σπηλαίου, ὅπου κατοικεῖ. Ἴσκει τὸ παχύτερον ἔδαφος ὑποβοηθεῖ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ μεταφυτευθέντος ἀγρίου λαχάνου. Μετὰ ἔτη — ἴσως μετὰ αἰῶνας — συντελεῖται ἄλλη μεγαλειτέρα πρόοδος. Ἀρχίζουν οἱ κάτοικοι νὰ φυτεύουν τὸν σπῆρον τοῦ ἀγριολάχανου. Τότε βαθμηδὸν περιφράσσεται ὁ χῶρος ὅπου ἐφυτεύθησαν οἱ σπόροι καὶ σχηματίζονται κῆποι. Δὲν ὑπάρχει πλέον ἀνάγκη νὰ ταπα- νᾶται ὅλη ἡ ἡμέρα πρὸς εἴρεσιν τροφῆς καὶ μένει καιρὸς, δι' ἄλλας φροντίδας, διὰ τὴν κατασκευὴν ἐνδυμάτων καὶ κατοικιῶν.

*

Δὲν παραγνωρίζομεν τὴν σημασίαν τῆς καλλιέργειας τῆς κριθῆς καὶ ἄλλων φυτῶν, ἀλλ' ἀναντιρρήτως καὶ τὰ λάχανα συνετέλεσαν τὰ μέγιστα εἰς τὸν ἐκπολιτισμὸν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. Τὰ καλλιεργηθέντα φυτὰ καὶ τὰ κατοικίδια ζῆα εἶναι αἱ κύριαι βάσεις τῆς πρωτογενοῦς κοινωνίας. Κατ' ἕσον τὰ φυτὰ γίνονται εὐχυμότερα καὶ τὰ κτήνη ἡμερώτερα, ὁ ἄνθρωπος ἀνυψοῦται. Ἢ ζωὴ του δὲν ἐξαρτᾶται πλέον ἀπὸ μόνους τοὺς ὄρους τοῦ κλίματος ὅπου ζῆ καὶ ἀπὸ τὰ αὐτοφυῆ προϊόντα τοῦ ἐδάφους. Μανθάνει ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ διαρρυθμίσῃ, μὲ ἀξάνουσαν ἀνεξαρτησίαν, τὰς ἀνάγκας καὶ τὰς ἔξεις του, τὰ δὲ κυριώτερα πρὸς τοῦτο βρομλήματα εἶναι τὰ φυτὰ τὰ ἐπιδεκτικὰ καλλιέργειας καὶ τὰ ζῆα ἕσα δύναται νὰ χρησιμοποιήσῃ διὰ τὰς ἀνάγκας του.

Δὲν γνωρίζομεν ἀκριβῶς μέχρι τίνος ἐποχῆς δὲν ἐκαλλιεργούτο εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην τὰ λάχανα, ἀλλὰ γνωρίζομεν ὅτι μέχρις ἐποχῆς ὅχι πολὺ ἀπέχουσης ἡ καλλιέργειά των ἦτο περιορισμένη εἰς κῆπους καὶ ἐγένετο διὰ τῆς σκαπάνης. Τοῦτο

¹ Ἐράνισμα ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Καθηγητοῦ I. Miall: Round the year, a series of short nature studies (Ὁ ἐνιαυτός, σειρὰ μικρῶν μελετημάτων τῆς Φύσεως).

ἦτο τὸ πρῶτον βῆμα. Καθ' ὅσον ἐξετείνετο ἡ καλλιέργεια καὶ ἐπληθύνοντο τὰ προϊόντα τῆς, ἐγίνετο καταφανῆς ἡ εὐεργετικὴ ἐπίδρασις τῆς ἐπὶ τῆς ὑγείας καὶ τῆς εὐημερίας τῶν κατοίκων.

Μέχρι τῶν μέσων τοῦ 17^{ου} αἰῶνος τὰ κτήνη εἰς τὴν Ἀγγλίαν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διατηρηθοῦν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χειμῶνος. Μετὰ τὸν Περισμὸν καὶ μέχρι τοῦ ὀργώματος οἱ μὴ περιφραγμένοι ἀγροὶ ἀφίνοντο ἐλεύθεροι πρὸς βοσκὴν τῶν βοῶν καὶ τῶν προβάτων. Ἴσκει, καθὼς καὶ εἰς τὰς μὴ καλλιεργησίμους καὶ χέρσους ἐκτάσεις τῆς χώρας, ἔδοσκον αἱ ἀγέλαι καὶ τὰ ποίμνια. Σανδὸς ὀλίγιστος ὑπῆρχε καὶ οὔτε ἐλαμβάνετο φροντίς διὰ νὰ μὴ καταπατήσουν ἢ φάγουν τὰ ζῆα τὸ αὐτοφυῆς νωπὸν χόρτον. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ χειμῶνος ἐσφάζοντο καὶ ἠλατίζοντο τὰ κτήνη ὄλα, ἐκτὸς ἔσων διετηροῦντο διὰ νὰ γεννήσουν τὰ μικρά των.

Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἤρχισαν οἱ Ἀγγλοὶ κτηνοτρόφοι νὰ καλλιεργοῦν χόρτα κατάλληλα πρὸς τροφήν τῶν κτηνῶν, τότε δὲ κατὰ πρῶτον Ἀγγλὸς, χρηματίσας πρεσβευτῆς εἰς τὰς Κάτω Χώρας, εἰσήγαγεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὴν καλλιέργειαν τῶν γογγυλίων (turnips). Οἱ Ὀλλανδοὶ ἦσαν τότε περισσότερο ἢ ὄλα τὰ λοιπὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης προικευμένοι εἰς τὴν ἀγρονομίαν καὶ τὴν κηπουρικὴν, τὰ δὲ χορταρικά των καὶ οἱ σπόροι εἰσήγοντο ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Ἄλλως, ἡ ὑπεροχὴ τῶν Ὀλλανδῶν δὲν περιορίζετο εἰς τοῦτο. Οἱ μηχανικοί, οἱ ναυπηγοί, οἱ ἔμποροι τῆς Ἀγγλίας, ὅπως καὶ οἱ γεωργοὶ ἢ κτηνοτρόφοι, εἰς τὴν Ὀλλανδίαν ἐζήτουν μαθήματα καὶ παραδείγματα.

Ἄλλ' οἱ Ἀγγλοὶ γεωργοὶ ἤργησαν νὰ ὠφεληθοῦν ἀπὸ τῶν Ὀλλανδῶν τὸ παράδειγμα. Παρήλθε καιρὸς πολὺς μέχρις οὗ χρησιμοποιηθοῦν τὰ γογγύλια πρὸς τροφήν τῶν προβάτων. Κτηνοτρόφοι τινὲς διετείνοντο ὅτι καὶ οἱ χοῖροι αὐτοὶ δὲν τὰ τρώγουν, ἐκτὸς ἐὰν βρασθοῦν. Μόλις κατὰ τὸν 18^{ον} αἰῶνα ἐγενικεύθη ἡ χρῆσις των.

Ἐν τούτοις ἐβελτιοῦτο βαθμηδὸν καὶ τῶν ἀνθρώπων ἡ τροφή. Τὸν παλαιὸν καιρὸν, ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου μέχρι τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, καὶ αἱ εὐποροὶ ἀκόμη οἰκογένειαι δὲν ἔτρωγαν εἰμὴ μόνον παστὰ κρέατα καὶ ψάρια καὶ πλακούντια ἀπὸ

πιζέλια. Οἱ δὲ πτωχοὶ ἐτρέφοντο μὲ κακῆς ποιότητος παστὰ ἐπίσης κρέατα ἢ ψάρια καὶ μὲ κακῶς ξηραμμένους σπόρους. Λαχανικὰ τὸν χειμῶνα ἦσαν σπανιύτατα καὶ μόνον οἱ πλούσιοι ἠδύναντο νὰ τὰ ἀπολαύσουν. Κατὰ συνέπειαν ἐπεπόλαζε τὸ σκορβοῦτον καὶ ἡ λέπρα.

Σήμερον ἡ λέπρα περιορίζεται εἰς μέρη μόνον τινὰ τῆς Εὐρώπης, ὅπου γίνεται πολλὴ ψαροφαγία. Ἀλλὰ κατὰ τὸν Μεσαιῶνα ἡ ἀσθένεια αὕτη ἐμάστιζεν ὀλέκληρον τὴν Εὐρώπην. Εἰς μόνην τὴν Ἀγγλίαν εὐρίσκοντο ἡ λεπροκομίαι. Τὸ τελευταῖον ἰδρύθη πλῆσιον τοῦ Ἰδριμβούργου κατὰ τὸ ἔτος 1591, ὃ δὲ τελευταῖος λεπρὸς τῆς Μεγάλης Βρετανίας ἀπεβίωσεν εἰς τὴν Σκωτίαν κατὰ τὸν 18^{ον} αἰῶνα.

Ἡ κακὴ τροφή συνεπάγεται κακὴν ἐν γένει διαίταν, ἕξεις ἀκαθαρσίας καὶ οἰκήματα ἀλλια. Κατὰ τὸν μεσαιῶνα, εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ εἰς ἄλλους τόπους τῆς Εὐρώπης ὁ χωρικὸς ἔζη εἰς καλύβας στενοχώρους καὶ ἐλεεινάς, αἱ ὁποῖαι ἐντὸς ὀλίγων ὥρων ἐκτίζοντο. Ἄντὶ σανίδων τὸ πάτωμα ἦτο πατημένη γῆ, ἢ στέγη ἦτο ἀπὸ ἄχυρον ἢ καλάμους, οὔτε καπνοδόχος ὑπῆρχε διὰ τὴν πυρὰν, οὔτε βάλαι εἰς τὸ παράθυρον. Ἰὴς τὸ ἔδαφος ἐστρώνοντο ἄχυρα, ἐπὶ τῶν ἐπολιῶν ἐκαμιῶντο καὶ οἱ ἀνθρώποι καὶ τὰ κτήνη των διότι ἡ καλύβη δὲν ἐχωρίζετο εἰς διαμερίσματα καὶ στάβλοι δὲν ὑπῆρχαν. Ἡ σάπιον ἦτο ἀκριβὸς καὶ ὁ χωρικὸς πολὺ σπανίως ἐνίπτετο. Ἀκριβαὶ ἦσαν καὶ αἱ κλινοστρωματὰ, ὥστε ἐκαμιᾶτο μὲ τὰ ἐνδύματά του.

Ἐντὸς τῶν τελευταίων τριῶν αἰώνων τὰ πράγματα εὐτυχῶς μετεβλήθησαν ἐπὶ τὸ βέλτιον. Τὸ σκορβοῦτον, ἡ λέπρα καὶ ἡ πανώλης εἶναι νύσαι ἀγνωστοὶ πλέον εἰς τὴν Βορειοδυτικὴν Εὐρώπην, καὶ τοῦτο ὀφείλεται κατὰ μέγιστον μέρος εἰς τὰ φυτὰ καὶ ἰδίως εἰς τὰ γογγύλια, τὰ γογγύλια καὶ τὰ λάχανα.

Η ΦΥΓΗ ΤΟΥ ΓΑΡΙΒΑΛΔΗ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΡΙΧΑΡΔΑΝ ΧΟΥΧ

«Παλαιὰ τραγούδια θὰ τραγουδήσω, διὰ νὰ ἐπαναφέρω εἰς τὸν κόσμον τὸ πνεῦμα τοῦ νεκροῦ τῆς νήσου. Τῆς λόρας τοῦ Αἰόλου τὰς χορδὰς θὰ ἐντείνω μεταξὺ τῶν σκοπέλων καὶ ὅταν ὁ ἄνεμος περνᾷ ἀπ' ἐπάνω των, θὰ ἤχησιν ἱερὰς ἀναμνήσεις : σημαίας κυματιζούσας καὶ φλογερὰ σπαθιά, θυσίας καὶ θριάμβους. Ἐάν τὸ τραγούδι μου ψάλλῃ τῆς Ἰταλίας τὴν ταφὴν καὶ τὴν ἀνάστασιν, θ' ἀκούσῃ ὁ Γαριβιάδης : ἀνασταίνει ἀπὸ τὴν ἕγρηϊν ἀγκύλην τοῦ Θεοῦ τῶν ὠκεανῶν καὶ ἀναιρεύεται μέσῳ εἰς τὴν ἀτέρυκτον μελωδίαν, τὴν ὁποίαν σκορπίζει ἡ λόρα εἰς τῆς θαλάσσης εἰς κύματα. Ἴδετε, ἀπὸ τὸν βράχον ἀνυψώνεται τὸ σῶμά των, τὴν κεφαλὴν του στεφανιώνουν στέφανοι, τοῦ ὠκεανοῦ ὁ γαλανὸς κύκλος ἕξει εἰς τοὺς πόδας του.

«Παλαιὰ τραγούδια θὰ τραγουδήσω, διὰ νὰ ἐπαναφέρω εἰς τὸν κόσμον τὸ πνεῦμα τοῦ λέοντος τῆς νήσου».

Μὲ ἓνα τοιοῦτον ὑψιπετῆ πρόλογον εἰσάγει τὸν ἀναγνώστην μεγάλη συγγραφεὺς, ἡ Γερμανὶς Ricarda Huch, εἰς τὸ νεώτατον, παγκοσμίου φήμης καταστάν μυθιστόρημά της «ἡ Ὑπερίσσις τῆς Ρώμης». Ἐὐνομιάζομεν μυθιστόρημα, ἴσως ἀδίκως. Ἡ μεγάλη ἐποποιία τῶν ἀγώνων τῆς Ἰταλίας κατὰ τῶν σπαραξάντων ἐπὶ πολὺ τὸ ὠραῖόν της σῶμα ξένην τυράννην εὗρηκε τὸν ποιητὴν της. Ἡ Ἀχιλλεὺς μορφὴ τοῦ ἔπους εἶναι ὁ μέγας νεκρὸς, τοῦ ὁποίου ἡ εὐγνωμὴν, ἡνωμένη πλέον, ἐνδοξος καὶ εὐδαίμων χώρα εὗρταος πρό τιος τὴν ἑκατοστὴν γενέθλιον. Αὐτὸς εἶναι ὁ Λέων τῆς νήσου. Ἰσχυρὸς ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους ἥρωας ἀπειθε τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος του ὁ μέγας Γαριβιάδης καὶ εὐτυχῆς καὶ μετὰ θάνατον εὗρσκει ὁ Ἀχιλλεὺς τῆς Ἰταλίας τὸν Ὀμηρὸν του. Διότι ἡ συγγραφεὺς τῆς Ὑπερίσσεως τῆς Ρώμης εἶναι ποιήτρια μὲ τὸ θαυμασιὸν πλεονέκτημα ἐποποιοῦ συγγραφέου πρὸς τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα· θέν ἀντλεῖ ἀπὸ τὸν μῦθον, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ζωὴν, ἡ ὁποία εἰς τὰ τέχνη τῶν φλοομένων ἡρώων ἀκόμη ἀντανεκλᾷ ὄλην τὴν ψηλαφητὴν πραγματικότητα καὶ τὴν ἀλήθειάν της. Ἐὐνομιάζομεν αὐτὴ ἡ ἱστορία μὲ τὰς γνωστὰς τῆς μεγάλας καὶ προσφιλεῖς μορφὰς καὶ μόνον τὸ λεπτὸν νῆμα τῆς διηγήσεως, μὲ τὸ ὁποῖον ὑφαίνονται εἰς τὸν ἱστὸν τῆς ποιήσεως τὰ γεγονότα, εἶναι ἰδική της ἐπίνοια. Καὶ ἐν τῇ μεταξὺ πόσον ὠραία εἶναι ἡ εἰκὼν τῶν χρόνων, τοὺς ὁποίους διέρχεται ὁ ἀναγνώστης! Ὅπου ἀπὸ τὸ δράμα μεταβαίνει τὸ ἔπος εἰς τὸ πλατὺ καὶ ἡσυχον βῆμα τῆς ζωῆς, ἐκεῖ ἀντανεκλᾷ τὴν ἀλήθειαν αὐτῆς καὶ τὰ θέλγητρα ἡ διήγησις, ὡς νὰ ἦτο πιστὴ ἀφήγησις τῶν καθημερινῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα βλέπει τις καὶ σήμερον εἰς πᾶσαν γωνίαν τῆς ἰταλικῆς χώρας.

Εἰς ἀληθῆς κλασσικὸν ἔπος εἰς ἑτέρου ἀνέρχεται ἡ ἀφελῆς διήγησις, ὅταν οἱ κλεισθέντες ὑπὸ τῆς ἱστορίας μεγάλοι ἄνθρωποι τῆς νεωτάτης Ἰταλίας λαλοῦν, κινδύονται καὶ ἀναρροῦν ὡς γνήσιοι ἀπόγονοι τῶν σοβαρῶν συγκλητικῶν, εἴτινες τὰς τύχας τοῦ κόσμου ὠριζάν ποτε ὑπὸ τὰ τεῖχη τοῦ Καπιτωλίου. Πολλαχοῦ οἱ λόγοι τῶν δημοκρατικῶν ἀνδρῶν τῆς Ρώμης τοῦ 1848 — αὐτὴ εἶναι ἡ ἐπιτομὴ τοῦ μυθιστορήματος — ἐνθυμίζουσι Σαλλουστίον καὶ Τακίτιον ἕπος.

Ἐνομιάζομεν ὅτι εἰς τοὺς ἀναγνώστης τῆς «Μελέτης» ἠδυναίμεθα νὰ δώσωμεν ἓν μικρὸν δείγμα τοῦ θαυμαστοῦ βιβλίου τῆς Γερμανίδος συγγραφεῖς, μεταφράζοντας μόνον ἀπὸ τῆς τελευταίας του σελίδας. Ὁ ἀγὼν τοῦ 1848 πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἰταλίας ἀπὸ τῆς παποκρατίας καὶ τῆς τυραννίας τῶν ξένων εἶχε πινγῆ εἰς τὸ αἷμά του. Οἱ Ἀστριακοὶ ἐπιδέχθησαν κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν εἰς τὴν βόρειον Ἰταλίαν καὶ οἱ Γάλλοι εἰσῆρχοντο μετὰ φοβερὰν πολιορκίαν εἰς τὴν Ρώμην. Ὁ Γαριβιάδης μὲ τὸ ἀποδοκιμασθέν εἰς τὴν πολιορκίαν ταῦτην σῶμά του, στερημένος τῶν γενναιοτάτων ἀνδρῶν, ἔσει μετ' αὐτοῦ ὑπερήσπασεν τὴν αἰωνίαν πόλιν καὶ εἰς τὰ τεῖχη της ἔχυσαν τὸ αἷμά των, φεύγει διὰ νὰ συνεχίσῃ ἀλλαχοῦ τὴν ἀγῶνα. Ὁ τελευταῖος του σταθμὸς εἰς τὰ κερύκερα τῆς Ρώμης εἶναι ἓν μοναστήριον. Κατόπιν ἀρχίζει ἡ ὁδὸς τοῦ μαρτυροῦ, τῆς ἐπίσεως τῆς τελευταίας σταθμοῦ περιλαμβάνει τὸ κατωτέρω ἐν μεταφράσει τεμάχιον. Ἐὐνομιάζομεν εἰς τὸ πένθυμον τέλος του. Καὶ εἶναι ἀντάξιον μεγάλου ποιητοῦ αἱ τελευταῖαι σκηναὶ του, καθὼς εἶναι μία μακρινὴ ἀντανάκλασις ὁμηρικῶν μεγαλείου τὸ τέλος τῆς εὐγενούς ἀφῆσιν τοῦ Γαριβιάδης, τῆς Ἀνίτας, ἀλλῆς ταύτης Ἀνδρομάχης. Ἀλλὰ τὸ βιβλίον θέν τελευταῖον εἰς καταστροφὴν. Ἐκ τῶν ἐσχάτων κινδύνων καὶ ἐκ τῆς ἰδίας σιγῆς ἀπελπισίας σφίζεται ὁ ἥρωας διὰ νὰ ἀναφανῆ ἀργότερον ποτε ἐκδικητῆς τῶν πεισόντων φίλων, σωτῆρ τῆς Ἰταλίας καὶ διὰ παντὸς καύχημά της.

Σ *

Ὁ Γαριβιάδης, μαζί με ἄλλους ἀκόμη εἶχαν μείνη, ἐφθασεν εἰς τὸ παραθαλάσσιον, εὗρηκεν ἐκεῖ δεκατρία ψαράδικα πλοίαρια, τὰ ἐκράτησαν καὶ ἠνάγκασαν τοὺς ψαράδες νὰ τοὺς πάρουν μέσα. Ἡ Ἀνίτα, ἡ ἑπίσα σχεδὸν ἐν ἡμερόνυκτον χωρὶς διακοπὴν ἦτο εἰς τὸ ἄλλογον, μολονδτι ὁ πυρετὸς τὴν ἐψηνε καὶ πόνοι σπασμωδικοὶ τὴν ἐθασάνιζαν, ἐλιποθύμησε μόλις ἐβῆκε εἰς τὸ πλοίαριον· ὁ Γαριβιάδης ἐδρόσιζε τοὺς κροτάφους της μὲ νερὸν καὶ μόλις συνήλιε, τὴν ἔθαλε νὰ πλαγιάσῃ ἐπάνω εἰς τὸν μαγῶν τῶν, ἔπος καὶ ἀπεκοιμήθη λικνιζομένη ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Εἰς τὸ ἴδιον πλοῖον εὗρσκαντο, ἐκτὸς τοῦ Γαριβιάδης καὶ τῆς γυναίκης του, ὁ Μπρουνέτι μὲ τὸν υἱὸν του Λουίτζι καὶ ὁ Ὀύγκο Μπάτσι. Αὐτὸς εἶχε πάθει εἰς τὸν δρόμον ἀπὸ πυρετοῦς καὶ μερικὰς ἡμέρας μάλιστα εἶχε μείνη ὀπίσω εἰς

τὴν κατοικίαν περιποιητικῶν ἀνθρώπων διὰ τὴν ἀναλάβη ὀλίγον ἦτο χλωμὸς καὶ ἀδυνατισμένος. Ἦς περισσοτέρας φορὰς ἐπήγαινε μὲ τὸ ἄλογον εἰς τὸ πλευρὸν τοῦ Μπρουνέτι ἢ διηγείτο εἰς τὸν μικρὸν Λουίτζι πατριωτικὰς ἱστορίας καὶ τοῦ ἐμάνθανε στίχους τοῦ Δάντη καὶ τοῦ Τάσσου. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς καθὼς οἱ ἄλλοι κατελήφθη ὡσὰν ἀπὸ οὐρανίαν ἀγαλλίασιν, ὅταν εὐρέθη ἐπάνω εἰς τὸ ὑγρὸν στοιχεῖον.

Τὸν Γαριβάλδην ἐτρόμαξε τῆς γυναικὸς του ἡ κατάστασις. Ποτὲ δὲν τὴν εἶχεν ἰδῆ ἄλλοτε λιποθυμημένην. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἀνεθάρρησεν ἀπὸ τὴν χαρὰν, ὅταν εὐρέθη εἰς τὴν θάλασσαν κάτω ἀπὸ τὴν ὑψηλὴν ὀρθοκοιμημένην πρύμνην, ὅπου ἐστάθη ὁ Γαριβάλδης διὰ τὴν πηδάλιουχῆ ὀρθὸς «μὲ τὸ κουπί». Ἐκύρτωνε τὴν ῥάχιν του τὸ φοβερὸν στοιχεῖον ὡσὰν δαμασμένον θηρίον, τὸ ὁποῖον ἀνασηκῶνεται νὰ γλείψῃ τὴν χεῖρα τοῦ κυρίου του, καὶ ὁ ἀνεμὸς ἔσειε τὰ πτερά του ὡσὰν νὰ ὑπήκουεν εἰς τὴν ἀλησμόνητον ἐκείνην φωνήν, τῆς ὁποίας αἱ διαταγαὶ ἤκούοντο καθαρὰ εἰς τὸ πάφλασμα τοῦ νεροῦ, καὶ ἔσπρωχνε μὲ τὴν πνοήν του τὸν μικρὸν στολισκὸν πρὸς βορρᾶν.

Μὲ ταπεινὴν φωνήν, διὰ τὴν μὴ ταραχθῆ εἰς τὸν ὕπνον τῆς ἡ Ἀνίτα, ὑπελόγιζε πότε θὰ ἔφθιαναν εἰς τὴν Βενετίαν μὲ ἑξακολουθητικὸν οὐριὸν ἀνεμὸν. Διότι ἀνυπομόνει πότε θὰ εὕρισκε τέλος πάντων ἡσυχίαν ἢ Ἀνίτα καὶ τὴν περιποίησιν, τῆς ὁποίας εἶχε τόσῃν ἀνάγκην. Ἦτο γεμάτος ἐλπίδα ὅτι ὁ βαλοῦς ὕπνος μιᾶς νυκτὸς θὰ τῆς ἔδιδε πάλιν τὴν πρώτην δύναμιν. Ἰδίαν προχωρήσῃ εἰς τὸ πέλαιος σχεδὸν μίαν ὥραν, ὅταν ἡ σελήνη ἀνέτειλε καὶ τὴν ἀπέραντον ἐπιφάνειαν τοῦ νεροῦ ἐπλημμύρισε μὲ τὸ φῶς τῆς. Φωνὴ ἐκπλήξεως ἔξῃλλε τότε ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Λουίτζι, ὁ ὁποῖος πρώτην φορὰν ἔβλεπε θάλασσαν. Ἀλλ' οἱ ἄνδρες εἶχαν ἓν δυσάρεστον συναίσθημα, ὡσὰν νὰ εἶχε τραβηχθῆ ἀπ' ἐμπρὸς των ἓν σκέπασμα, τὸ ὁποῖον τοὺς ἔκρυπτε καὶ ὡσὰν νὰ εἶχαν ἐκτεθῆ ἀπροστάτευτοι πλέον εἰς τὸ διαπεραστικὸν βλέμμα τῶν διωκτῶν των.

Καὶ πράγματι γρήγορα ἔμαθον οἱ Αὐστριακοὶ φρουροὶ τῶν παραλιῶν, ὅτι ὁ ἐπιφοβὸς ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος κατὰ ξηρὰν τοὺς διέφυγεν, εἶχεν ἐπιβιβάσθῃ εἰς τὰ πλοιάρια, καὶ σημεῖον ἐδόθη κατ' ὄλον τὸ μῆκος τοῦ αἰγιαλοῦ διὰ τὴν δεύουσαν

του. Ὡς τὸσον οἱ ναυτίλοι μας δὲν ἔβλεπαν κανὲν ἐμπόδιον, ἕως ὅτου ὁ αὐστριακὸς στόλος, ὁ ὁποῖος ἔπλεεν ἐμπρὸς εἰς τὰ νερὰ τῆς Βενετίας, μετὰ τὰ μεσάνυκτα, διέκρινεν εἰς τὸ ὀλόφωτον πέλαιος τὸν πτερωμένον στολισκὸν. Ἀλλὰ περισσότερον ἀπὸ τοὺς Γαριβάλδινούς ἐτρόμαξαν οἱ φαρᾶδες, οἱ ὁποῖοι μὲ τὴν βίαν ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιχειρήσουν τὸ τόλμημα τοῦτο καὶ τώρα ἔτρεμαν καὶ διὰ τὴν ζωὴν των καὶ διὰ τὰ πλοιάριά των. Ἐφραντάζοντο ὅτι οἱ Αὐστριακοὶ θὰ τὰ ἐθύμιζαν μὲ τὰ κανόνια των, ὥστε μερικοὶ ἔρριψαν τὰ κουπιά καὶ δὲν ἤθελαν πλέον νὰ προχωρήσουν. Ἰὴς αὐτὴν τὴν γενικὴν τροιάραν ὁ Γαριβάλδης ἐφύλαξε τὴν γαλήνην του. Διὰ τὴν δυσκολεύσῃ τὴν καταδίωξιν εἰς τὸν ἐχθρὸν, διέταξε νὰ σκορπισθῶν τὰ πλοιάρια καὶ τὸ καλὲν νὰ προσπαθήσῃ νὰ φθάσῃ μόνον εἰς τὴν Βενετίαν, πρὸ πάντων ὅμοις μὲ ἕλην τὴν ταχύτητα νὰ πιάσουν ὅλοι κουπί. Ἀλλ' οἱ φαρᾶδες ἦσαν παγημένοι ἀπὸ τὸν τρόμον καὶ δὲν ἤκουσαν οὔτε ἐπίπληξιν οὔτε φοβέρισμα. Ἦρπασαν λοιπὸν τὰ κουπιά ὁ Οὐγκο Μπάσσι καὶ ὁ Μπρουνέτι, ἀλλ' ἀμάθητοι ἄνθρωποι δὲν κατώρθωναν πολλὰ πράγματα. Τοῦ Γαριβάλδου ἕως τὸ ἀνίκητον πνεῦμα ἠνοιξε ὄριον διὰ τὸ πλοῖόν του ἐπάνω εἰς τὰ κύματα καὶ, ἐνῶ τὰ περισσότερα ἐπρόφθασαν καὶ συνέλαβαν οἱ Αὐστριακοὶ, τὸ ἰδικὸν του ἐπέταξεν ὡσὰν γλᾶρος ἀπὸ τὰ μάτια των ἐμπρὸς καὶ ἐχάθη μέσα εἰς τοὺς καλαμιῶνας τῆς λιμνοθαλάσσης τῆς Ραβέννας.

Ἡ Ἀνίτα ἐξύπνησεν ἐπάνω εἰς τὴν λογομαχίαν μὲ τοὺς φαρᾶδες, δὲν ἐκατάλαθε καλὰ τί συνέβαινε, ἀλλὰ καὶ δὲν ἠρώτησε τί τρέχει. Ἦμεινεν ἀκίνητος καὶ πλαγιασμένη μὲ τὰ μισοσβυσμένα μάτια πρὸς τὸν οὐρανόν. Ὁ Γαριβάλδης τὴν ἐσήκωσε καὶ τὴν ἔφερεν εἰς τὴν ἀγκάλην του, βυθιζόμενος εἰς τὴν λάσπην, ἕως ὅτου εὐρέθηκε στερεὸν ἔδαφος διὰ τὴν ἀφήσῃ κάτω. Ἦώρα ἀφοῦ ἐπέρασεν ὁ κόπος τοῦ ταξιδίου, παρετήρησε φοβισμένος τὴν γυναικᾶ του, τῆς ὁποίας ἡ φυσιογνωμία εἶχεν ἀλλάξῃ τρομακτικᾶ. Ὁ Οὐγκο Μπάσσι καὶ ὁ Μπρουνέτι εἶχαν κατ' ὄδον ἀκόμη ἐννοήτῃ, ὅτι ὁ θάνατός τῆς ἐπλησίαζεν, ἀλλὰ τώρα ἐνόμιζαν, ὅτι ἕλιον εἶχε φθάσῃ ἡ τελευταία στιγμή καὶ ἐθεώρουν περὶ τὸν νὰ ἐμιλήσουν περὶ τούτου. Μὲ ἰλιψὸν μόνον ἐκύτταζαν τὸν Γαριβάλδην ἄφροναν, σκυμμένον ἐπάνω εἰς τὸ ἀλλοιωμένον

δροσερόν νερόν και ή αυξανουσα ζέστη ανεζωογόνησαν ακόμη μίαν φοράν τήν 'Ανίταν, ώστε ήλθεν εις τας αισθήσεις της, ανεγνώρισε τόν άνδρα της και έπροσπάθησε να του χαμογελάση.

'Αφ' ουτου τόν υπανδρεύθη, ήτο πάντοτε ή δυνατή και άφοβος σύντροφός του εις όλα του τα παράτολμα έπιχειρήματα, και μολονότι εις τούς τοκετούς και εις τας άσθενείας των τέκνων της πολύ υπέφερεν, ειχεν όμως πάντοτε τόσην δύναμιν, ώστε να κρύπτη από τόν άνδρα της τούς πόνους, ώστε αυτός, με όλην του τρυφερότητα και προθυμίαν, δέν ήναγκάσθη ποτέ να τήν προφυλάξη από τίποτε ή να τήν περιποιηθή. 'Αλλά τώρα, εις τας τελευταίας της στιγμάς, άτονος πλέον και χωρίς πόνους εις τό άπονεκρωμένον σώμα, ειχε μίαν μόνον έπιθυμίαν, να μείνη πλαγιασμένη επάνω εις τό αγαπημένον στήθος χωρίς θέλησιν και χωρίς δύναμιν. 'Ησθάνετο ως να ήτο πάρα πολύ μικρά, μικροτέρα από βρέφος, όχι πολύ μεγαλειτέρα από ό,τι χωρεί εις τήν καλάμην· έπειτα μερικώς στιγμάς έχανε και τήν συνείδησιν που ήτο και ποία ήτο. 'Αλλά πάλιν ή γαλανοπράσινος άτμοσφαίρα, ή όποία έσειέτο έλαφρά, τα στέφανα των σταφυλών, κρεμασμένα ανάμεσα από τα μορεόδενδρα εις άμετρήτους και άπεράντους σειράς, και ό κανονικός παλμός της μεγαλόφρονος καρδιάς, εις τήν όποίαν έστήριζε τήν κεφαλήν της, άπετέλουν όλα μαζί ώσαν ένα έερών χορόν γύρω της, πέρα του όποιου ήσαν τα μυθικά συμβάντα της ζωής της. 'Από καιροϋ εις καιρόν τήν ήρώτα με χαμηλήν φωνήν ό Γαριβάλδης, αν αισθάνεται καλλίτερα, και αυτή άπεκρίνετο με έν αδύνατον χαμόγελον ή άφινε να πέση ή κεφαλή της προς τό πλευρόν με έν φίλημα εις τήν χείρά του.

Εις τό αναμεταξύ οι φίλοι του στρατηγοϋ, καθώς και οι έχθροί του, εις όλα τα παραθαλάσσια χωρία, όπου έφθασεν ή είδησις της φυγής του, ειχαν τόν νοϋν των εις τα διάφορα μέρη του αιγιαλοϋ και έξ αυτών ό 'Γζιοακίνο Μπονέ, όστις κρυφά έπληροφόρηθη ότι σιμά εις τήν Μαγναβάκκα· μίαν λέμβος ειχε πλησιάση εις τήν ξηράν, εκίνησε να ιδή μήπως εκεί ήτο ό Γαριβάλδης, ώστε με τήν βοήθειαν καλών πατριωτών να τόν σώση από τήν καταδίωξιν. Τόν ειχε μάλιστα ιδή μαζί με τόν χωρικόν, αλλά δέν ήθελε να φανή εμπρός του, έως ότου έβεβαιώθη, ότι εκείνος δέν

θα τόν έβλεπε πλέον, και όταν ειδεν ότι ψυχή δέν έφαινετο εις όλην εκείνην τήν έκτασιν, έπροχώρησε προς τόν Γαριβάλδην κάμων από μακράν σημεϊον, ότι είναι φίλος.

'Εκείνος ειχεν ιδή μίαν φοράν μόνον περαστικώς εις τήν Ραβένναν τόν νέον, αλλά τόν ανεγνώρισεν άμέσως, έπειδή έχώλαινε με τόν άριστερόν πόδα, έτρεξε προς αυτόν και όταν έστάθη αντικρύ του, ειπεν :

— Εισαι ό 'Γζιοακίνο Μπονέ, ένας πατριώτης· ό άδελφός σου Γαετάνος έφονεύθη εις τας 3 'Ιουνίου εις τήν Ρώμην· εις έσε έμπιστεύομαι. Είπέ μου που ήμπορώ να φέρω τήν γυναϊκά μου διά να εύρη ήσυχίαν και περιποίησιν;

'Ο Μπονέ άπεκρίθη, ότι όλα τα έχει προητοιμασμένα και όχι πολύ μακράν εις τόν αιγιαλόν εύρίσκεται τό υποστατικόν ενός φίλου του, όπου θα τόν δεχθοϋν προσωρινώς· έλπίζει μάλιστα με βεβαιότητα, ότι εκεί δέν θα τόν εύρη ό έχθρός, έως ότου συνεννοηθή με άλλους πώς να φύγη παρέκει· ευτυχώς έχει και τό διαβατήριο του άδελφοϋ του Γαετάνου, τό όποϊον ήμπορεί ό Γαριβάλδης να μεταχειρισθή ως ιδικόν του. 'Ωδήγησε λοιπόν τόν Γαριβάλδην έως εις τήν θάλασσαν, έφώναξεν ένα ψαράν, ό όποιος έστέκετο και έψάρευε, του έδωσεν αυστηράν διαταγήν να μεταφέρη με τήν λέμβον του τόν άνθρωπον με τήν γυναϊκα εις τό υποστατικόν, και ό ίδιος έτρεξεν εις τό Κομάκιο, να φροντίση περι ασφαλεστέρας διαμονής.

Εις τό υποστατικόν υπεδέχθη τόν Γαριβάλδην άνθρωπος τρομαγμένος με τήν ύψηλήν μαυρομάταν γυναϊκά του, ή, όποία ειχεν έτοιμάση ήδη κλίνην διά τήν 'Ανίταν και έδειξε πάσαν προθυμίαν να περιποιηθή εκεί τήν άσθενή. 'Η τύχη μάλιστα εκάμε να εύρεθή εκεί και Ιατρός, ό όποιος έθεράπευεν έν άρρωστον παιδίον, καλόκαρδος γέρων. 'Ηθέλησε να εξετάση τήν πάσχουσαν, αλλά με τό πρώτον βλέμμα έννευσεν, ότι καμμία έλπις δέν υπήρχεν. 'Η οικοδέσποινα ήτοίμασε λεμονάδαν και ό Γαριβάλδης έστάλαζεν εις τό στόμα της 'Ανίτας από καιροϋ εις καιρόν, και τό ποτόν έφαινετο ότι της εκάμνε καλόν. Μετά μίαν ώραν επέστρεψεν ό Μπονέ, έπήρε μαζί του τόν στρατηγόν εις τόν στάβλον, κολλητά εις τήν κατοικίαν, και διηγήθη σιγαλά, έντ' εκείνος έτρωγεν όλίγον άγγοϋρι

και σταφύλια, τί είχε κατορθώσει έως την ώρα· εις την Ραβένναν, ειπεν, είναι εν καταφύγιον δια τους φυγάδας, όπου πρέπει να μείνουν ολίγον καιρόν, έως του χαλαρωθῆ ἢ επαγρύπνησις των Αὐστριακῶν ἢ στραφῆ εἰς ἄλλον τόπον. Κατόπιν ἀφηγήθη τὰ τελευταῖα συμβάντα τῆς Βενετίας, τὸν θάνατον τοῦ Καίσαρος Ροσαρόλλ και ὅτι ἡ χολέρα περισσότερο ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν κατέβαλλε τὴν ἀντίστασιν τοῦ πολιορκημένου στρατεύματος, ὥστε εἰς μίαν ἢ τὸ πολὺ δύο ἐβδομάδας θὰ ἔλθῃ κ' ἐκεῖ τὸ τέλος. Ἡ Δημοκρατία θὰ ὑπέκυπτε ταχύτερα, εἶπεν, ἂν ἔλειπεν ἡ μακροχρόνη ἀνδρεία μερικῶν στρατιωτῶν και πολιτικῶν, τοὺς ὁποίους ὁ λαὸς ἐφοβεῖτο σχεδὸν περισσότερο ἀπὸ τοὺς Αὐστριακοὺς. Ὁ λαὸς τώρα, πτωχοὶ και πλούσιοι, ἐδαρύνθησαν πλέον τὴν κατάστασιν και θέλουν μὲ πάντα τρόπον τὴν εἰρήνην.

Ἦσαν ἀκόμη ἐπάνω εἰς τὴν ὀμίλιαν, ὅταν ὁ ἄνθρωπος τοῦ ὑποστατικοῦ ἐκύτταξε προσεκτικὰ μέσα και ἔδωκε τὴν εἶδησιν, ὅτι εἶδεν εἰς τὸν δημόσιον δρόμον αὐστριακὰς στολάς, αἱ ὁποῖαι ἤρχοντο πρὸς τὸ ὑποστατικόν. Ὁ Γαριβάλδης πρέπει ἀμέσως νὰ φύγῃ μὲ τὴν γυναῖκά του, ἂν δὲν θέλῃ νὰ πέσῃ εἰς τὰς χεῖράς των. Ὁ Γαριβάλδης ἐπέισθη, ὅτι πράγματι Αὐστριακοὶ ἦσαν οἱ ἐρχόμενοι, ἀλλ' ἐπίστευεν, ὅτι θὰ ἔκαμναν ἐν τέταρτον τῆς ὥρας ἀκόμη ἕως νὰ φθάσουν και ἤθελε νὰ ἰδῆ ἂν ἡ Ἀνίτα θὰ ἦτο εἰς κατάστασιν νὰ τὴν μεταφέρουν παρέκει. Εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον. Ἀλλ' ἡ οἰκοδέσποινα και ὁ ἰατρὸς ἐτραδήχθησαν ταραγμένοι ἀπὸ τὴν κλίνην, μόλις εἶδαν τὸν Γαριβάλδην, διὰ νὰ κάμουν θέσιν, και ἔνευσαν εἰς τὸν Μπονέ, ὅτι ἡ ἀσθενὴς ἀπέθανεν. Ὅταν ὁ Γαριβάλδης εἶδε τὸ φρικτὰ ἀλλοιωμένον πρόσωπον, τοῦ ἐφάνη ὡς ἂν νὰ τὸν ἐκύτταζε πικραμμένον ἀπὸ τὰ βάλθη τοῦ Ἄδου μὲ τὰ μάτια προσηλωμένα ἐπάνω του ὡς εἰς οὐράνιον φῶς, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐχωρίζετο διὰ νὰ χωθῆ πλέον εἰς τὰ σκότη. Ἐρρίφθη ἐπάνω τῆς μὲ μεγάλον θρήνον. Ἀλλ' ὁ οἰκοδεσπότης τὸν εἶχεν ἀκολουθήσῃ μὲ τρόμον και ἔλεγεν, ὅτι οἱ Αὐστριακοὶ ἐφθασαν και ὁ Γαριβάλδης πρέπει νὰ ἐλεήσῃ αὐτὸν και τοὺς ἰδικούς του, διότι ἡ ζωὴ ὅλων κινδυνεύει. Ἡ σύζυγός του, ἂν και ἔρριψεν εἰς τὸν ἄνδρα τῆς βλέμμα γεμάτον ἀπὸ ἀγανάκτησιν, δὲν ἀντεῖπεν ὅμως ἔτρεμε και αὐτῇ διὰ τὰ παιδιὰ τῆς. Ἡ σκηνὴ διήρκεσε μόνον μίαν στιγμὴν· ὁ Γαριβάλδης ἀπεσπάρθη ἀπὸ τὸ

ἀγαπημένον στῆθος, ἐνῶ ἀκόμη ἐρρόγγαζεν, ἔδωκε τὴν χεῖρα εἰς τὸν οἰκοδεσπότην και εἰς τὴν οἰκοδέσποιναν μὲ τὰς λέξεις «Θάψατε τὴν γυναῖκά μου», και ἐγκατέλειψε τὴν οἰκίαν διὰ μίας θύρας, ἡ ὁποία ἔφερε πρὸς τὴν θάλασσαν. Λέμβος μὲ τρεῖς ἀνθρώπους, τοὺς ὁποίους εἶχε μισθώσει ὁ Μπονέ, τὸν ἐπερίμενεν. Ὁ Μπονέ ἐσύστησε πάλιν νὰ φέρουν τὸν φυγάδα ἕως εἰς τὴν Ραβένναν και αὐτοὶ μὲ δροκούς και κατάρας τὸν ἐδεβαίωσαν πάλιν, ὅτι θὰ ἐκτελέσουν ἀκριβῶς τὴν παραγγελίαν του, ὅτι και ἂν συμβῆ.

Οἱ ἄνθρωποι μὲ ἐν δυνατὸν κωπηλάτημα ἐπροχώρησαν γρήγορα εἰς τὴν θάλασσαν τόσον, ὥστε ἀπὸ τὴν παραλίαν νὰ μὴ ἤμποροῦν πλέον νὰ τοὺς γνωρίσουν, και ἔπειτα διηυθύνθησαν πρὸς τὸ βόρειον μέρος. Ἐπήγαιναν ἐμπρὸς χωρὶς νὰ παρουσιασθῆ κανὲν ἐμπόδιον, κατόπιν ὅμως ἐφάνησαν μερικὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα προδήλως οὔτε ψαράδικα ἦσαν οὔτε ἐμπορικά, και οἱ ἄνθρωποι ἤρχισαν νὰ ἀνησυχοῦν ἔνευσαν ὁ εἰς πρὸς τὸν ἄλλον, ἄλλοτε βλέποντες πρὸς τὰ πλοῖα και ἄλλοτε ἀναμεταξύ των. Ἐπειδὴ αἱ ἀπαλαὶ σκιαὶ τῶν πύκων πλησίον τῆς Ραβέννας ἐσκότιζαν κάπως τὴν παραλίαν, εἰς ἕξ αὐτῶν ἔνευσε μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ἐκεῖ, και τὸ σημεῖον αὐτὸ οἱ ἄλλοι ἐξήγησαν ὅτι καλὸν θὰ ἦτο ν' ἀποβιβάσουν ἐκεῖ τὸν ἐπικίνδυνον προστατευόμενον των. Μὲ νεύματα συνεγνωθήθησαν ἀναμεταξύ των πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως, χωρὶς νὰ καταλάβῃ τίποτε ὁ Γαριβάλδης, ὁ ὁποῖος ἐκάθητο ἀνάμεσά των μὲ τὸ πρόσωπον κρυμμένον εἰς τὰς χεῖρας, και σιγὰ-σιγὰ ἔφεραν τὴν λέμβον εἰς μίαν αὐλακα ἀπὸ τὰς πολλὰς, ὅσαι διασχίζουσι ἐκεῖ τὴν παραλίαν. Μόλις ἐκόλλησαν εἰς τὴν ξηράν, ἐσήκωσεν ὁ Γαριβάλδης τὴν κεφαλὴν και ἐνόησεν ὅτι δὲν τὸν ἔφεραν ὅπου ἔπρεπεν, ἐν τούτοις ἀπεβιβάσθη και διηυθύνθη ἀμέσως εἰς τὸ δάσος, ὥστε τὰς ἐξηγήσεις, ὅσας ἦσαν ἔτοιμοι νὰ δώσουν διὰ νὰ δικαιολογήσουν τὸ κάμωμά των, κατέπιαν μὲ ἀνασηκωμένους τοὺς ὤμους και ἐλαφρωμένην τὴν συνείδησιν, ἐκτύπησαν τὰ κουπιὰ ὀπίσω και ἔφυγαν.

Ὁ Γαριβάλδης ἐβάδιζεν, ἕως ὅτου τὸ δάσος ἔγινεν ἀραιότερον, και εἰς ἀπόστασιν ἑκατὸν βημάτων ἐμπρὸς εἶδε τὸν δημό-

σιον δρόμον. Ἐστάθη καὶ ἐχώθη πάλιν εἰς τὰ πυκνὰ δένδρα· ἐκεῖ ἔπεσε μὲ τὸ πρόσωπον εἰς τὰ χόρτα ὡς νὰ τὸν ἐμαχαίρωσαν λησταὶ καὶ ἐρρίφθη εἰς ἓνα λάκκον διὰ νὰ ροφήσῃ ἡ γῆ τὸ αἷμά του, τὸ ὁποῖον ἔτρεχεν ἀπὸ τὸ στόμα καὶ ἀπὸ τὴν καρδίαν. Ἐσυλλογίσθη τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὅτε ὁ Ἀτλαντικὸς ὠκεανὸς ἤρπασεν εἰς τὰ παράλια τοῦ Ρίο-Γράνδε τὰ πλοῖά του καὶ τὴν περιουσίαν του καὶ τοὺς φίλους του καὶ τὰ κατέπιεν, ἐνῶ αὐτὸς μόνος εἰς ἀξένους τόπους, παγωμένος ἀπὸ τὴν λύσσαν καὶ τὸ ψῦχος τοῦ ὠκεανοῦ δὲν εἶχε πλέον τὸ θάρρος νὰ ζήσῃ· ἐκεῖ, ἐνῶ ἔπινε νερὸν ἀπὸ τὴν βρύσιν, εὔρε τὸ παιδί τῆς τύχης, τὸ ὁποῖον τὸν ἔσωσε μὲ τὸ αἷμά του, καὶ τὸ ὁποῖον τὴν ἄκουσεν, ἴσως μὲ τὴν ἀναπνοὴν ἀκόμη εἰς τὸ στόμα, ἔθιπταν ξένοι χεῖρες εἰς ξένον χῶμα. Ἡπόρει πῶς δὲν ἔμεινε πλησίον τῆς ν' ἀποθάνη μαζί της. Ἐπὶ στιγμὴν ἔχασε τὴν συνείδησιν ἀπὸ τὸν κόπον, διότι μετὰ τὴν βραχεῖαν διαμονὴν εἰς τὸν Ἅγιον Μαρτῖνον δὲν εἶχε πλέον κοιμηθῆ, καὶ πάλιν ἐνόμιζεν ὅτι μὲ τὴν ἀσθενῆ εἰς τὴν ἀγκάλην διήρχετο τὴν ἀπέραντον γλοερὰν πεδιάδα μὲ τὴν καρδίαν γεμάτην τρυφερότητα· ἀλλ' ἀνετινάσσετο ἐκ νέου ἀπὸ τὸ ὄνειρον καὶ εὔρισκε τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὸ τέρμα πάσης εὐτυχίας καὶ πάσης ἐλπίδος.

Ὅταν ὁ ἥλιος ἔκλινε πρὸς τὴν δύσιν καὶ εἰς τὸ ἔδαφος τοῦ δάσους καὶ εἰς τοὺς κορμούς τῶν δένδρων ἐφαίνοντο ὡς ν' ἀνάπτουν ὡσάν χρυσὰ πολύφωτα, διήρχοντο τρία ἀμάξια γεμάτα Αὐστριακοὺς στρατιώτας ἀπὸ τὸν δημόσιον δρόμον καὶ εἰς ἓν ἐξ αὐτῶν μετεφέρετο εἰς τὴν Βολωνίαν ὁ συλληφθεὶς Οὐγκο Μπάσσι, διὰ νὰ δικασθῇ ἐκεῖ. Ὁ Γαριβάλδης, ἀκούσας τὸ τρίξιμον τῶν ἀμαξίων ἐγύρισε νὰ ἴδῃ πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο καὶ ἀνεγνώρισε μετὰ τῶν μισητῶν στολῶν τὸν φίλον. Ἀνεκινήθη καὶ παρηκολούθησε μὲ τὸ βλέμμα τὰ ἀμάξια, τὰ ὁποῖα ἐγιναν ταχέως ἀφαντα μέσα εἰς τὸν κιτρινωπὸν κονιορτὸν τοῦ δρόμου. Καὶ πάλιν ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν τοῦ Γαριβάλδου τὸ μέγα ναυάγιον τοῦ ὠκεανοῦ προτοῦ εὔρη τὴν Ἄνιταν· τόσον πτωχὸς ὅμως τότε δὲν ἦτο, διότι εἶχε τὴν ἐλπίδα τοῦ ἀκόμη εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἀλλὰ τὴν ἄγῶν ἐγίνε καὶ ἐχάθη! Ἴσως, ἐσυλλογίζετο, ὁ φύλαξ ἀγγελὸς τοῦ ἰκέτευσε τότε τὸν Θεὸν νὰ τοῦ χάρισῃ ὀλίγην ζωὴν ἀκόμη καὶ ἡ προθεσμία αὐτῆ εἶχε λήξῃ πλέον· ἡ

φυγὴ του εἶχε ἀισθανθῆ μίαν φορὰν ἀκόμη ὑπερτάτην χαρὰν καὶ πόνον καὶ τὴν ἡλθεν ἡ στιγμὴ τοῦ θανάτου. Ἐσηκώθη καὶ παρετήρει πολλὴν ὥραν διὰ μέσου τῶν δένδρων τὰ ἐσπερινὰ χρώματα τοῦ οὐρανοῦ, τὰ ὁποῖα ἐχύνοντο εἰς μακρινὰς γραμμὰς μὲ ἀπείρους τόνους, καὶ τὴν μελαγχολικὴν τῶν ἀντανάκλασιν εἰς τοὺς βάλτους. Ἐπειτα εἰσῆλθεν εἰς τὸν σκοτεινὸν πευκῶνα. Ἐβάδιζεν ἀργὰ μετὰ τῶν δένδρων, τὰ ὁποῖα τὸ ἐν πλησίον τοῦ ἄλλου ὄρθια ἀνέβαιναν πρὸς τὰ ἐπάνω ὡς ἀτάραχοι φλόγες καὶ μὲ τὴν θείαν ἰσομετρίαν τῶν κλάδων τῶν ἐσχημάτιζαν στέμματα καὶ ἐδασίλευαν ἀπὸ παναρχαίους χρώτους. Ἀνεκουφίζετο συλλογιζόμενος ὅτι αὐτὰ καὶ μετὰ αἰῶνας ἐκεῖ θὰ ἐστέκοντο, χρυσοὶ στῦλοι τοῦ ἰταλικοῦ οὐρανοῦ. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπεμακρύνοντο οἱ κορμοὶ ὁ εἰς ἀπὸ τὸν ἄλλον, ἕως ὅτου ὀλίγοι μόνον ἐξεχώριζαν μεγάλοι μετὰ τῶν θάμνων, καὶ εἶδεν ἐμπρὸς του ὁ Γαριβάλδης τὴν θάλασσαν ὡς ἐν ἀτελείωτον μισοσκοτεινὸν τρεμούλιασμα, ἐπάνω ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐστέκετο μέσα εἰς τὸ θάλασπος μισοκρυμμένος τῆς σελήνης ὁ δίσκος κόκκινος ὡσάν μακρινὴ πυρκαϊὰ χαμένου πλοίου...

Μετάφρασις Σ*

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΛΛΑΣ

Ἡ Σύγκλητος τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου ἀπεφάσισε τὴν σύστασιν φοιτητικοῦ συσσιτίου, ἐν συνεννοήσει μετὰ τῆς ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Λ. Β. Υ' τῆς Πρυγκιπίσεως Σοφίας ἐπιτροπῆς τοῦ Οἰκονομικοῦ Συσσιτίου. Ὅσοι ἐκ τῶν φοιτητῶν ἐπιθυμοῦν νὰ εὕρσκουν τροφήν ὑγιεινὴν καὶ οἰκονομικὴν ἀντὶ ἐλαχίστου τιμῆματος, θὰ μετέχουν τοῦ συσσιτίου, τὸ ἐποῖον ἐγκαθίσταται εἰς ἰδιαιτερον οἰκῆμα ἐνοικιασθέν καὶ ἐπιπλωθέν ὑπὸ τοῦ Πανεπιστημίου.

— Ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγῶνων προεκήρυχθησαν «Τακτοὶ Ἀγῶνες» κατὰ τὰς τρεῖς Κυριακὰς: 7, 14 καὶ 21 Ὀκτωβρίου 1907. Οἱ Ἀγῶνες τελοῦνται εἰς τὸ Παναθηναϊκὸν Στάδιον, μετέχουν δὲ τούτων οἱ Γυμναστικοὶ Σύλλογοι Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς. Οἱ Τακτοὶ Ἀγῶνες ἔχουν τοῦτο τὸ ἰδιαιτερον χαρακτηριστικόν, ὅτι τελοῦνται καὶ μετὰ ἀγωνιστῶν ἀνίσου δυνάμεως, ἐξισουμένων ὅπως δῆποτε διὰ τῆς παροχῆς χαρισμάτων ἐκ μέρους τῶν ἰσχυροτέρων. Τοιοῦτοι Ἀγῶνες πρῶτην φορὰν τελοῦνται εἰς τὴν Ἑλλάδα.

— Ἀπὸ τοῦ παρόντος σχολικοῦ ἔτους ἀρχίζει ἡ λειτουργία τοῦ ἐν Ἀθήναις Γαλλικοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, τοῦ ἰδρυθέντος ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐξαρτωμένου ἐκ τῆς Γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς. Τὸ κτίριον τοῦ σχολείου εἶναι ἕτοιμον ἀπὸ διητίας, ἡ δὲ ἐσωτερικὴ ἐπιπλωσις αὐτοῦ ἐγένετο ἐπιμελεῖα τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Μουσείου τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων. Τὸ Σχολεῖον τοῦτο δέχεται μόνον ἄρρενας μαθητὰς πάσης ἐθνικότητος, ἰδίως ὅμως σκοπὸν ἔχει νὰ διευκολύνῃ τοὺς Ἑλληνόπαιδας εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς Γαλλικῆς γλώσσης. Τὰ διδασκὰ εἶναι 36 δραχμαὶ δι' ἑκάστηρον τὸ σχο-

λικὸν ἔτος, ἀπὸ 23 Ὀκτωβρίου μέχρι 1 Ἰουνίου. Κατὰ τὸ ἔτος 1907-1908 θὰ λειτουργήσῃ μόνη ἡ ἀνωτέρα τάξις διὰ προχωρημένους μαθητὰς ἔχοντας ἤδη γνῶσιν τῆς γαλλικῆς.

ΑΓΓΛΙΑ

Ἱατρικὴ ἐξέτασις γενομένη εἰς τὰ σχολεῖα τοῦ Λονδίνου ἐβεβαίωσεν, ὅτι ἐλαχίστη καταβάλλεται φροντίς ὑπὸ τῶν γονέων πρὸς περιποίησιν τῶν ὀδόντων τῶν τέκνων των. Ἐπί χιλίων μαθητῶν δύο μόνον ἐδήλωσαν ὅτι μεταχειρίζονται ψήκτραν. Μετὰ 20 ἑκατὸν, ἡλικίας 9-10 ἐτῶν, μόλις τριάκοντα εἶχαν ἀβλαβεῖς ὀδόντας. Εἰς ἱατρὸς, ἐξετάσας τὰ στόματα τετρακοσίων εἴκοσι παιδίων, εὗρεν εἰς ταῦτα 1048 ὀδόντας ἔχοντας ἀνάγκην θεραπείας καὶ 1086 ἔχοντας ἀνάγκην ἐκριζώσεως.

ΑΜΕΡΙΚΗ

Ἡ ἠλεκτρικὴ θέρμανσις διαδίδεται ὀλονέν περισσώτερον εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ ἀντικαθιστᾷ τὰ ἄλλα μέσα θερμάνσεως. Ἡ Ἐταιρεία Ἔδισον τῆς Ν. Ἰόρκης παραδίδει εἰς κοινὴν χρῆσιν ἠλεκτρικὰ στεγνωτήρια διὰ τὰ ἀσπρόρρουχα, θερμαντήρια διὰ τὰ πινάκια τοῦ φαγητοῦ, πιαστήρια βιβλιοδετικά, κολλητήρια φανοποιῶν κλπ. Ἄλλη ἔταιρεία παρέχει πρὸς δοκιμὴν δωρεάν ἐπὶ ἓνα μῆνα ἠλεκτρικὰ σιδηρωτήρια. Διὰ τῆς ἠλεκτρικῆς θερμότητος ἤρχισαν νὰ ἀναλύουν καὶ τὰ παγωμένα νερά τῶν ὑδρογωγείων. Ἐπὶ τέλους τὰ ἠλεκτρικὰ μαγειρεία πολλαπλασιάζονται ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν.

— Ἐν τῷ ἀνώτατον Παρθεναγωγείον, τὸ θαυμασιώτατον πάντων τῶν ἀμερικανικῶν ὡς πρὸς τὸν πλοῦτον καὶ τὴν τελειότητα τῆς ἐγκαταστάσεως, εἶναι τὸ τοῦ Λεουτς εἰς τὰ περίχωρα τῆς Φιλαδελφίας. Περιστοιχί-

ζεται ἀπὸ θαυμασιόν ἄλσος, τὰ δὲ οἰκοδομήματά του εἶναι ἀληθινὰ ἀνάκτορα. Περιλαμβάνει, πλὴν τῶν ἄλλων, θέατρον καὶ θερμοκήπιον. Διὰ τροφεία καὶ διδασκὰ ἐκάστη μαθήτρια πληρώνει δι' ὀκτῶ μῆνας τοῦ ἔτους δύο χιλιάδας δολλάρια, ἧτοι 11 χιλιάδας δραχμῶν περίπου.

ΑΥΣΤΡΙΑ

Κατὰ τὸ 1910 θὰ γίνῃ Διεθνῆς Κυνηγετικὴ Ἐκθεσις εἰς τὴν Βιέννην.

ΑΦΡΙΚΗ

Ὁ στρατηγὸς Μπόθας ἐδήλωσεν εἰς τὸ νομοθετικόν σῶμα τοῦ Ἰρανσβάλ, ὅτι προτίθεται νὰ ζητήσῃ πίστωσιν πρὸς ἀγοράν τοῦ ἀδάμαντος «Κούλλιμαν» ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, ἧτις θὰ τὸν δωρήσῃ εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας, ὡς δαίγμα πίστεως καὶ ἀφοσιώσεως. Ὁ ἀδάμας οὗτος εἶναι ὁ μεγαλειότερος καὶ παλυτιμότερος τοῦ κόσμου. Ἡ τιμὴ τῆς ἀγορᾶς ὤρισθη εἰς 150 χιλιάδας ἀγγλικῶν λιρῶν, ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ τρία πέμπτα τῶν μετοχῶν τοῦ ἀδάμαντωρυγείου, ὅπου εὐρέθη, ἀνήκουν εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ Ἰρανσβάλ, θὰ καταβάλλῃ αὐτὴ μόνον τὸ ὑπόλοιπον τοῦ ἀνωτέρου ποσοῦ, ἧτοι 60 χιλιάδας λιρῶν. Ὁ «Κούλλιμαν» εὐρέθη τὴν 26 Ἰανουαρίου 1905 καὶ εἶναι κατατεθειμένος εἰς τὰ χρηματοκιβώτια τῆς Standard Bank τοῦ Λονδίνου. Ζυγίζει ἀκατέργαστος 8.062 καράτια, ἐνῆ τὸ βάρος τοῦ «Κοχινὸρ» ἀκατέργαστου ἦτο μόνον 900 καὶ τοῦ «Ἀντιβασιλέως» μόλις 410.

ΓΑΛΛΙΑ

Ὑπὸ πολλῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων μελετᾶται ἡ ἰδρυσις συναδελφικῆς Ἐνώσεως, τῆς ὁποίας σκοπὸς θὰ εἶναι ἡ ἐνίσχυσις τῶν νέων, ὅσοι δὲν ἔχουν τὰ μέσα πρὸς ἐκδόσιν τῶν ἔργων των. Ἡ Ἐνωσις αὕτη δὲν θὰ προβαίῃ εἰς τὴν ἐκδόσιν βιβλίων, ἀλλὰ θὰ κρίνῃ τὰ ὑποβαλλόμενα εἰς αὐτὴν καὶ δαυθεῖ πρᾶγματι ἀξία δημοσιεύσεως θὰ συνιστᾷ πρὸς ἐκδόσιν εἰς τοὺς ἐξ ἐπαγγέλματος βιβλιοπώλας ἐκδότας.

— Ἐδημοσιεύθη ἡ ἔκθεσις τοῦ G. Loisel, ἀποσταλέντος εἰδικῶς ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως πρὸς μελέτην τῶν ζυρολογικῶν κήπων τῆς Ἀγγλίας, τῆς Ἰρλανδίας, τοῦ Βελγίου καὶ τῆς Ὀλλανδίας. Ὅλοι οἱ ζυρολογικοὶ κήποι τῶν χωρῶν τούτων συνεστήθησαν καὶ συντηροῦνται ὑπὸ ἐταιρειῶν, ἐκτὸς τοῦ ζυρολογικοῦ κήπου τοῦ Μάντσεστερ, ὁ ὅποιος ἀνήκει εἰς ἰδιώτην. Τινὲς τῶν ἐταιρειῶν αὐτῶν ἔχουν κολοσσαῖα εἰσοδήματα: ἡ Ζυρολογικὴ ἔταιρεία τοῦ Λονδίνου ἐν καὶ ἡμισυ ἑκατομμύριον κατ' ἔτος καὶ ἡ τῆς Ἀμβέρσης ἐννεασκοσίας χιλιάδας φράγκων. Μόνον οἱ ζυρολογικοὶ κήποι τοῦ Λονδίνου, τοῦ Ρόττερδαμ, τῆς Χάγης καὶ τοῦ Ἀμστελοδάμου περιλαμβάνουν καὶ ἐνυδρεῖα (aquariums).

ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Τὰ οἰκονομικὰ καὶ ὑγιεινὰ οἰκήματα διὰ τοῦς ἐργάτας πολλαπλασιάζονται εἰς τὴν Γερμανίαν. Αἱ οἰκοδομικαὶ ἔταιρεια ἦσαν 500 κατὰ τὸ 1903 καὶ σήμερον ὑπερβαίνουν τὰς 600. Αἱ ἀσφαλιστικαὶ ἔταιρεια ἐδαπάνησαν κατὰ τὸ 1904 εἴκοσιν ἑκατομμύρια μάρκων διὰ τὴν ἰδρυσιν λαϊκῶν κατοικιῶν. Εἰς τὴν Πρωσίαν ὑπάρχουν ἤδη 10.000 ἐργατικὰ οἰκήματα ἀνήκοντα εἰς τὸ Δημόσιον καὶ 8.000 εἰς οἰκοδομικὰς ἔταιρεια.

— Τὴν 9 Ὀκτωβρίου ἐ. ν. ἐπρωτάθη εἰς τὴν Πρωσίαν ἡ ἐκατοστὴ ἐπέτειος τῆς καταργήσεως τῆς δουλείας. Τὴν 9 Ὀκτωβρίου 1807 ἐξεδόθη τὸ Β. Διάταγμα τῆς καταργήσεως τῆς δουλείας, ὡς πρώτη ἀρχὴ τῶν μεγάλων πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν μεταρρυθμίσεων, τὰς ὁποίας ἐπετέλεσαν ὁ Στάϊν καὶ ὁ Χάρδερμπεργ.

ΟΥΓΓΑΡΙΑ

Ἡ πρώτη τηλεφωνικὴ ἐφημερίς ἐξεδόθη ἤδη εἰς τὴν Βουδαπέστην. Ὀνομάζεται *Telefon-Hirmandó* καὶ μεταδίδει εἰς τοὺς συνδρομητὰς τῆς ὅλα τὰ περιεχόμενά της, ὅχι διὰ τυπωμένων φύλλων, ἀλλὰ τηλεφωνι-

κώς. Τὸ προσωπικὸν τῆς ἀποτελεῖται ἐκ 200 συνεργατῶν, ἔχει δὲ μέχρι ὄρας ὑπὲρ τοὺς 15.000 συνδρομητὰς. Καθ' ἐκάστην, ἀπὸ τὴν 8 ὥραν τῆς πρωτῆς μέχρι τῆς 10 τῆς νυκτός, ὁκτώ φωναὶ καθαραὶ καὶ δυναταὶ διαλαλοῦν εἰς τὰ τέσσαρα ἄκρα τῆς πόλεως λέξιν πρὸς λέξιν τὰ ἄρθρα, τὰ ληφθέντα τηλεγραφήματα, τὰς ἐξωτερικὰς καὶ ἐσωτερικὰς εἰδήσεις, τὰ κοινοβουλευτικὰ πρακτικὰ, τὰ δελτία τῶν χρηματιστηρίων, τὰ τιμολόγια τῆς ἀγορᾶς, τὰ ἀστυνομικὰ νέα, τὰς ἐργασίας τῶν δικαστηρίων, τὰς μετεωρολογικὰς προγνώσεις καὶ αὐτὰς τὰς παντοειδεῖς ἀγγελίας. Παρεκτός τούτων ἡ τηλεφωνικὴ ἐφημερίς μεταδίδει εἰς τοὺς συνδρομητὰς τῆς

τὴν μουσικὴν τῶν συναυλιῶν, ἐν ᾧ ἐκτελοῦνται αὐταί, τὰς παραστάσεις τῶν θεάτρων ἐκ στόματος τῶν ἠθοποιῶν, τὰς θρησκευτικὰς διδασχὰς, τὰς ἀγορεύσεις συλλαλητηρίων κλπ. Ὁ συνδρομητὴς παρακολουθεῖ τὰ πάντα χωρὶς νὰ κινηθῇ ἀπὸ τὸ ἀνάκλιτρόν του, ἀπὸ τὸ γεῦμά του, ἀπὸ τὴν κλίνην του, ἀρκεῖ νὰ ἔχη πλησίον του τὸ ἀκουστικὸν κέρας τοῦ τηλεφώνου. Δι' ὅλα δὲ ταῦτα πληρώνει μόνον 20 λεπτὰ τὴν ἡμέραν. Ἡ Telefon-Hirnanho εἶναι βεβαίως ὁ πρόδρομος τῆς ἐφημερίδος τοῦ μέλλοντος, ἡ ὁποία ἐν συνδυασμῷ μετὰ τοῦ φωνογράφου καὶ τοῦ κινηματογράφου θ' ἀντικαταστήσῃ τὴν σημερινὴν ἐφημερίδα.

ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΡΙΟΝ

ΕΞΕΝΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Ἀγγλικά:

Contemporary Review (Λονδίνον, Σεπτέμβριος). — Περὶ τῆς θεοραπειᾶς τοῦ Καρκίνου ὑπὸ C. W. Saaleby.

Fortnightly Review (Λονδίνον, Σεπτέμβριος). — Κατὰ τὸν C. Myatonovich τὸ μόνον μέσον πρὸς εἰρήνευσιν τῆς Μακεδονίας θὰ ἦτο ἡ κατοχὴ ταύτης ὑπὸ μικτοῦ εὐρωπαϊκοῦ στρατοῦ συμπράττοντος μετὰ τῆς ὀθωμανικῆς χωροφυλακῆς.

Albany Review (Λονδίνον, Σεπτέμβριος). — Ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῆς Ἀγγλίας δὲν εἶναι, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ περιοδικοῦ, ὁποιαῖα ἔπρεπε νὰ εἶναι, ὡς ἀπεδείχθη ἐκ τοῦ Συνεδρίου τῆς Χάγης, ὅπου ἀπέτυχαν οἰκτρῶς οἱ ἄγγλοι ἀντιπρόσωποι.

Nineteenth Century. — Ὁ A. S. Hurd πλέκει τὸ ἐγκώμιον τῆς Ἰαπωνικῆς Διπλωματίας καὶ ἀποδίδει εἰς ταύτην μεγαλήτερον μέρος τῶν νι-

κῶν κατὰ τὸν ῥωσοῦλοπικὸν πόλεμον ἢ εἰς τοὺς στρατοὺς τῆς Μαντζουρίας.

Ἀμερικανικά:

North American Review (N. Υόρκη, 2 καὶ 16 Αὐγούστου). — Τὸν F. H. Skrine ἀνησυχεῖ ἡ ἀφύπνισις τῶν Ἰνδιῶν. — Ὁ A. Harrisson ἐπισκοπεῖ τὰ διάφορα ὄργανα τοῦ γερμανικοῦ τύπου θεωρεῖ τούτον ὑπολειπόμενον τοῦ τύπου ἄλλων ἐθνῶν, ὡς πρὸς τὴν ἐπιχειρηματικότητα καὶ τὸ ἐλκυστικὸν τοῦ περιεχομένου, ἀλλὰ συντελοῦντα μεγάλως εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ λαοῦ.

Γαλλικά:

Grande Revue (Παρίσι, 10 Αὐγούστου). — Ἡ λύσις τοῦ ἀγροτικοῦ ζητήματος ἀπασχολεῖ τὸν Τολστόη, μετὰφρασιν δὲ τῶν σκέψεων του μεταδίδει τὸ γαλλικὸν περιοδικόν. Ἐπειδὴ καὶ ἡμᾶς ἀπασχολεῖ τὸ ἀγροτικὸν ζήτημα, ἰδίως ἐν Θεσσαλίᾳ, ἐνδιαφέρει ἡ ἀνάγνωσις τῶν

σκέψεων τοῦ μεγάλου Ρώσου φιλοσόφου, ὅσον καὶ ἂν αὐταὶ εἶναι δυσεφάρμοστοι. — Ἀρχὴ μελέτης περὶ τῆς κρίσεως τοῦ γάμου ὑπὸ H. Αὐβέρνι. — Αἱ Στρατιωτικαὶ Ἐνώσεις, ἦται ἐταιρεία ἀλληλοδοθησίας ὑπὸ τοῦ λοχαγοῦ Herzeele. — (25 Αὐγούστου). Ὁ Ch. Beauquier ὑποστηρίζει τὴν ἀνάγκην διοικητικῆς μειωροθυμίας ἐν Γαλλίᾳ. Φρονεῖ ὅτι ἐπικρατεῖ ἀκόμη ἡ παλαιὰ γραφειοκρατία καὶ ἡ ἐκ τούτου μισοθυσία πλήθους ὑπαλλήλων περιττῶν. Εἰς 680.000 ὑπολογίζει τοὺς σήμερον ἐν ἐνεργείᾳ ὑπαλλήλους τῆς Δημοκρατίας. — (10 Σεπτεμβρίου). Ἀφορμὴν λαμβάνων ἐκ τοῦ Συνεδρίου τῆς Χάγης ὁ Ch. Martel ἐξιστορεῖ τὰ κατὰ τὸ Συνέδριον τῆς Εὐρώπης τοῦ 1849, τὸ συνεθρῶν εἰς Παρίσιος ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Βίκτωρος Οὐγκώ.

Nouvelle Revue (Παρίσι, 1 Σεπτεμβρίου). — Περιγραφή τῆς Βιβλιοθήκης Καρνέγη, τῆς ἰδρυθείσης ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ Ἰδρυματικόν, ὑπὸ E. Morel. — (15 Σεπτεμβρίου). Πραγματεία τοῦ R. Laufer περὶ φυσιολογικῆς ὁργανώσεως τῆς ἐργασίας. Ἐρευνᾷ ἰδίως τὸ ζήτημα τῆς ὑπερκοπώσεως.

Revue des Deux Mondes (Παρίσι, 1 Σεπτεμβρίου). — Ὁ P. Arminjon περιγράφει τὰς διαφόρους φάσεις τῆς οικονομικῆς κρίσεως ἐν Αἰγύπτῳ καὶ θεωρεῖ ταύτην τοπικὴν ὄλως καὶ παροδικήν. — (15 Σεπτεμβρίου). Ἡ τρίτη Δοῦμα τῆς Ρωσίας κατὰ τὸν Leroy Beauclieu κατ' οὐδὲν θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς ἐκρύθμου πολιτικῆς καταστάσεως.

Revue de Paris (Παρίσι, 1 Σεπτεμβρίου). — Ἀφορμὴν λαμβάνων ἐκ τῶν λεγομένων ἐπιδημιῶν καὶ ἐνδημιῶν νοσημάτων ὁ ἰατρός A. Beauvy ἀναφέρει ὅτι μόνον εἰς τοὺς Παρίσιος ἀποθνήσκουν ἐκ τούτων 2 χιλιάδες ἄνθρωποι κατ' ἔτος καὶ εἰς ὅλην τὴν Γαλλίαν 20 ἕως 30 χιλιάδες. Καὶ ὅμως ἡ κατάστασις ἐβελτιώθη ἐν σχέσει πρὸς τὸ παρελθόν, δύναται δὲ ἀκόμη νὰ βελτιωθῇ, ἂν λαμβάνωνται αὐστηρῶς τὰ μέτρα,

ὅσα ἡ ὑγιεινὴ ἐπιβάλλει. — (15 Σεπτεμβρίου). Ἄρθρον περὶ τῶν Πυραμίδων ὑπὸ A. Morel, συνοφίζον πάσας τὰς γινόμενας σχετικὰς ἀρχαιολογικὰς ἐργασίας ἐν Αἰγύπτῳ.

La Revue (Παρίσι, 15 Σεπτεμβρίου). — Ἡ Ἀμερικανικὴ Λογοτεχνία ὑπὸ M. Ugarde. — Τέλος τῆς ἀξιαναγνώστου πραγματείας τοῦ H. de Gallier περὶ τοῦ πῶς ἐταξίδευαν ἄλλοτε. — (1 Ὀκτωβρίου). Ἡ Γυμναστικὴ ἐπασχολεῖ πάλιν τὸν ταγματάρχην E. Mayer ἐξ ἀφορμῆς τοῦ βιβλίου τοῦ Muller «τὸ Σύστημά μου», τοῦ ὁποιοῦ καταπληκτικὴ εἶναι ἡ διάδοσις εἰς τὴν Δανίαν, εἰς τὴν Ἀγγλίαν, εἰς τὴν Γαλλίαν, εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Σουηδίαν. — Ἐν ἄρθρον περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τοῦ Κεδίβη ὑπὸ J. d'Ivray καὶ ἄλλο περὶ τοῦ Γιλδίξ ὑπὸ Sefer Bey. — Ἐξ ἀφορμῆς τῆς δημοσιεύσεως ἀλληλογραφίας τοῦ Talin ἄρθρον πλήρες θαυμασμοῦ πρὸς τὸν μέγαν φιλόσοφον ὑπὸ N. Segur (N. Ἐπισκοποπούλου).

Mercure de France (Παρίσι, 1 Σεπτεμβρίου). — Μελέτη συγκριτικὴ περὶ Γκαίτε καὶ Οὐγκώ ὑπὸ F. Baldensperger. — (16 Σεπτεμβρίου). Τὰ κριτικὰ συγγράμματα τοῦ Κωλάβλ ὑπὸ E. Barthélemy.

Volume (Παρίσι, 14 καὶ 21 Σεπτεμβρίου). — Ἡ Γεωργία Σάνδη παιδαγωγός, ὑπὸ A. Marchal. Σύνοψις τῶν περὶ ἀνατροφῆς ἰδεῶν τῆς. Αἱ ἰδέαι αὐταὶ οὐδὲν ἔχουν τὸ καινότερον, ἀλλὰ μαρτυροῦν τὴν ἀγαθότητα τῆς διασῆμου συγγραφῆς. Ὡς ἰδεώδη ἀνατροφῆς θεωρεῖ ἐκαίνην, ἡ ὁποία κατορθώνει νὰ ἐπιτυχῶσιν τὸν σκοπὸν χωρὶς νὰ προξενῇ στενοχωρίας καὶ νὰ προκαλῆ δάκρυα.

Revue Générale des Sciences (Παρίσι, 30 Ἰουλίου). — Τὰ μέσα τῆς καλλιέργειας τῆς φωνῆς εἰς τὸ ὄθειον τῶν Παρίσιων ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ τοῦ Ὄθελου J. Glover. — (30 Αὐγούστου). Ἡ ἐνεσιῶσα κατάστασις τῆς γεωργίας εἰς τὴν Μαδαγασκάρην ὑπὸ M. A. Leblond. — (15 Σεπτεμβρίου). Ἀξιαναγνώστος ἡ περὶ ὑγιεινότητος τῶν κατοικουμένων τό-

πων πραγματεία τοῦ G. Trelat. — (30 Σεπτέμβριου). Ὁ ἰατρός A. Chantelesse ἐκθέτει τὰ περὶ ἐφαρμογῆς τῆς ὁρροθεραπείας ἐπὶ τοῦ τυφοειδοῦς πυρετοῦ καὶ τὰ ἀποτελέσματα ταύτης ἐξ ἰδικῶν του παρατηρήσεων. Ἐβρίσκει ὅτι, ἐνῆ ὁ μέσος ὄρος τῆς θνητότητος τῶν ἐκ τυφοειδοῦς πυρετοῦ παθόντων εἶναι 17% εἰς τὰ Παρισινὰ νοσοκομεία, ἐκ τῶν ὑπ' αὐτοῦ νοσηλευθέντων διὰ τοῦ ὁρροῦ ἀπέθαναν μόνον 4% κατὰ τὴν ἐξαετιαν 1901-1906.

La Science au XXe Siècle (Παρίσιοι, 15 Αὐγούστου). — Περὶ τοῦ ζητήματος τῆς Κληρονομικότητος πραγματευόμενος ὁ L. Cuénot προσάγει νέα πορίσματα μετὰ εἰκόνων ἐκ τοῦ βίου τῶν ποντικῶν καὶ τῶν κοχλιῶν.

Revue du Mois (Παρίσιοι, 10 Ὀκτωβρίου). — Ὁ ὀρεσιῶς ἀῆρ ὑπὸ A. Turpin, ἱστορικὴ σύνοψις τῶν κατὰ τὴν ἐφεύρεσιν ταύτην καὶ ἐπισκόπησις τῶν ἐφαρμογῶν τῆς. — Μελέτη περὶ τῆς Ἑμισοικῆς Ναυτιλίας τῆς Γαλλίας ὑπὸ C. Vallaux.

Revue Pédagogique (Παρίσιοι, 15 Αὐγούστου). — Ὁ καθηγητὴς F. Delattre δημοσιεύει μακρὰν πραγματείαν περὶ τῆς παιδικῆς λογοτεχνίας ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐξαιρεῖ τὴν ἐπίδρασιν αὐτῆς ἐπὶ τῆς ἀνατροφῆς καὶ παιδείας τῶν ἀγγλοπαίδων. — (15 Σεπτέμβριου). Ἡ ὑποχρεωτικὴ φοίτησις εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον ὡς πρὸς τὰς ἀγγλοσαξονικὰς χώρας ἐπασχολεῖ τὸν V. Friedel, γράφοντα προηγουμένως καὶ περὶ τῆς ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως ἐν Ἰταλίᾳ. Ἐὶς τὸ ζήτημα εἶναι ἐξόχως ἐνδιαφέρον διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ ἄρθρα ταῦτα, πλήρη στατιστικῶν πορισμάτων, ἀξιαντάγνωστα.

Revue Universitaire (Παρίσιοι, 15 Ἰουλίου). — Τὰ νευρικὰ παιδιὰ μας, ὑπὸ τῆς Kae Moll-Weiss.

L'Enfant (Παρίσιοι, 15 Αὐγούστου). — Σημειώσεις περὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν νεανίδων ἐν Σουηδίᾳ, ὑπὸ G. Bouet-Maury. «Ὁ, τι ἐλκύνει ἰδίως τὴν προσοχὴν τοῦ περιηγητοῦ εἰς τὴν Σουηδίαν, μετὰ τὰς καλλο-

νάς τοῦ τόπου καὶ τὴν φιλεργίαν τῶν χωρικῶν, εἶναι ἡ σωματικὴ διάπλασις καὶ ἡ κοινωνικὴ μόρφωσις τῶν γυναικῶν». Ταῦτα ἀποδίδει ὁ γράφων εἰς τὸ κλίμα ἐν μέρει, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ σῆστημα τῆς ἀνατροφῆς κατὰ πολὺ. «Ἴσως αἱ Σουηδοὶ δὲν εἶναι ὄραται καὶ χαρίσσαι ἀπὸ παρισινής ἀπόψεως, ἀλλ' ἔχουν τὴν ἔσφιν πλήρη ὑγείας, εἶναι εὐκρινεῖς καὶ ἐνεργητικαί».

Revue pour les Français (Παρίσιοι, Σεπτέμβριος 1907). — Πρόγραμμα διδασκαλίας τῆς Γεωργίας ὑπὸ D. Zolla.

Après l'École (Παρίσιοι 5 Αὐγούστου καὶ Σεπτέμβριος). — Τὸ Δευκὸν ὄρος, διάλεξις μετὰ προβολῶν εἰκόνων ὑπὸ I. Marchand. — Ὁ Ἀνατὸλ Φράνς παιδαγωγὸς ὑπὸ J. Collombell.

Chasseur Français (Παρίσιοι, Αὐγούστου - Ὀκτωβρίου). — Τὰ μνηματὰ ταῦτα τεύχη τοῦ περιοδικοῦ περιέχουν ἐν ἐκτάσει τὰ πρακτικὰ τοῦ Πρώτου Διεθνοῦς Κυνηγετικοῦ Συνεδρίου, τὸ ὁποῖον συνήλθεν εἰς τοὺς Παρισίους τὸ θέρος τοῦ 1907. Ἀλλὰ καὶ πλὴν τούτου ἡ ὕλη του εἶναι πάντοτε ποικίλη καὶ ἐνδιαφέρουσα τοὺς ἀρσενομένους εἰς τὰς σωματικὰς ἀσκήσεις καὶ τοὺς ἐν γένει ζῶντας εἰς ἐξοχάς.

Education Physique (Παρίσιοι, 31 Ἰουλίου). — Ἐνδιαφέρουσα περιγραφή τῆς ἐορτῆς τῶν Γυμναστικῶν Συλλόγων τῆς Βοημίας, ἡ ὁποία ἐγένετο εἰς τὴν Πράγαν. Κατὰ τὴν ἐορτὴν ταύτην, πλὴν ἄλλων, ἐξετελέσθησαν γυμνάσματα ὑπὸ 8 χιλιάδων γυμναστῶν συγχρόνως καὶ ἐχορεύθησαν ἐθνικαὶ χοροὶ τῆς Μοραβίας καὶ τῆς Κροατίας ὑπὸ 2.400 γυναικῶν. — (15 Ὀκτωβρίου). Ἐξακολουθεῖ ἡ δημοσίευσίς τοῦ Νιγῶνος ὑπὲρ τῆς Σωματικῆς Ἀγωγῆς, ἥτοι τῶν ἀναμνήσεων τοῦ βαρῶνου Couberlin. Ἐὶς τὸ II' κεφάλαιον ἀναφέρεται εἰς τοὺς πρώτους Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνας, τοὺς γενομένους ἐν Ἀθῆναις κατὰ τὸ 1896.

Revue Olympique (Παρίσιοι, Αὐγούστου 1907). — Τὸ δωματίον τῆς Γυμναστικῆς, ὁδηγία περὶ τῆς κατα-

NEA BIBLIA

La situation de l'Hellénisme en Turquie par M. le Dr Michel S. Ktchégy, professeur de Droit International à l'Université de Berne. Genève, 1907.

Exposition Maritime Internationale de Bordeaux. — C. N. Rados, **La Marine Grecque pendant la guerre de l'Indépendance.** Athènes, 1907.

Δημ. Σ. Μπουλάνου, **Ἡ Λουκάρεϊος Ὁμολογία.** Ἀθήναι, 1907.

Περὶ τῆς εἰς Ἀμερικὴν Μεταναστεύσεως καὶ τῶν αἰτίων αὐτῆς. Διάλεξις Ἀριστ. Θεοδοσιδίου ἐν τῷ «Παρνασσῷ». Ἀθήναι, 1907.

Ἀριστοτέλους Σ. Ματλή, **Υγεία καὶ Ἀγωγή.** Λειψία, 1907.

Σταυρίδου Παπαζή, **Ἀθηναϊκαὶ Ἡμέραι.** Ἀθήναι, 1908. [Τοῦ νέου ταύτου βιβλίου τοῦ γνωστοῦ λογογράφου προτάσσεται ἡ κάτωθι εἰσαγωγή, ἡ ὁποία εἶναι καὶ περιληψίς τοῦ περιεχομένου: «Ὁ Δημοφῶν, νέος Ἕλληνας, Χριστὸς τῆς πατρίδος καὶ ὀρθόδοξος τὸ θρησκευτικόν, ἐν Ἀγγλίᾳ γεννηθεὶς καὶ ἀνατραφεὶς, πραγματοποιεῖ ἐπὶ τέλους τὸ γλυκὺ καὶ σταθερὸν ὄνειρον τῆς ζωῆς του, νὰ ἐλθῆ δηλονότι εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ νὰ προσπέσῃ εἰς τὴν Ἰερὰν πόλιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, μετὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ὁποίας καὶ μετὰ τὸ ὄνειροπόλημα ἐξέθρεψε καὶ ἐνέφανε τὴν ζωὴν του ὁ εὐγενὴς καὶ φιλόπατρις Ἕλληνας καὶ Χριστὸς. Ἐμπορος καὶ τραπεζίτης αὐτὸς ἦτο συνάμα καὶ ἐνθουσιωδέστατος μελετητὴς καὶ σεμνότητος μίστης τοῦ ἀρχαίου μεγαλείου καὶ τοῦ κλέους τῆς πατρίδος του. Διάθερος δὲ λάτρης καὶ φανατικὸς Πατρισταῆς τῆς ἐθνικῆς ἱστορίας του, ἐρρέμβασκε τὴν Ἑλλάδα ἀδιαλείπτως, καὶ τὴν φυγὴν του ἐξῆρσεν ἐφλογερὸς πόθος νὰ ἴδῃ τὴν προσφιλεῖ γῆν τῶν ὀνείρων του, τὴν Ἑλλάδα, τὰς Ἀθήνας αὐτὰς τὰς ἀθανάτους, τὰς δαμιονίας καὶ ἱσοσφάτους, καὶ προσκυνητὴς ἐμπεπνευσμένος καὶ ρεμβώδης νὰ θύσῃ ἐνδομήχως εἰς τὰ ἐθνικὰ ἱερὰ τῆς κλεινῆς πόλεως ἐν τῇ κατειδύλῃ λαμπρότητι

σκευῆς ἰδιαιτέρου δωματίου διὰ γυμναστικὰς ἀσκήσεις, ἀπαραιτήτου εἰς πάντα θυνάμενον νὰ ἔχῃ τοιοῦτο εἰς τὴν οἰκίαν του.

Γερμανικά:

Deutsche Rundschau (Βερολίον, Σεπτέμβριος). — Περὶ τῆς Βενετίας λαμβάνει ἀφοριστὴν νὰ ἐμιλήσῃ ὁ K. Brandl ἐκ τοῦ νεωτάτου ἱστορικοῦ συγγράμματος τοῦ Kreisshaupt, ἰδίως ὡς πρὸς τὴν ὑπέροχον θέσιν, τὴν ἑποῖαν κατέλαβεν αὐτὴ κυριαρχήσασα ἐπὶ μακρὸν τῆς Ἀδριατικῆς καὶ ὡς πρὸς τοὺς λόγους, ἔσοι συνετέλεσαν εἰς τὴν παρακμὴν τῆς. — Ἡ A. Heine ἐμιλεῖ περὶ τῶν κινήσεων τῆς γυναικῆς, τὰ ἑποῖα κρίνει ὡς ἐκφράζοντα ἀσυνειδήτως τὴν σκέψιν καὶ τὰ αἰσθήματα, χαρακτηρίζοντα δὲ ἰδιαιτέρως τὰς ἐξ ἐκείτης φυλῆς γυναίκας καὶ μαρτυροῦντα τὸν πολιτισμὸν τῆς φυλῆς.

Deutsche Revue (Στουτγάρδη, Σεπτέμβριος). — Ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ τοῦ Κρίσπη δημοσιεύονται ὑπὸ τοῦ P. Levi εἰς ἄρθρον ἐπιγραφόμενον ὁ Κρίσπης, ἡ Γαλλία, ὁ Παισκάνος καὶ ὁ ἀγοστλιομὸς. Ὡς δόγμα ἐθνικὸν εἶχεν ὁ Κρίσπης: «Ἡ Ἰταλία κυρία ἐσπυτῆς». — Ἡπίσθη ἐνδιαφέρουσα ἐπιστολαὶ σχετιζόμεναι πρὸς τὸν θάνατον τῆς Πικυλίας Λουίζης τῆς Πρωσσίας, δημοσιεύονται ὑπὸ τοῦ T. Schumacher, ἀπευθυνόμεναι ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ τῆς πρὸς φίλον του. Περιέχουν πράγματι συγκινητικὰς λεπτομερείας περὶ τῆς ἀσθενείας καὶ τοῦ θανάτου τῆς αὐτοῦς ἐκείνης γυναικῆς, ἥτις ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Πρωσσίας προσέβλεπε τὸν γενικὸν θαυμασιμὸν καὶ τὴν ἀγάπην τῶν ὑπηκόων τῆς. Ὁ ὄλεθρος τῆς Πρωσσίας καὶ αἱ ταπεινώσεις, ἐσας ἠπέστη ἡ Παρμὴ φιλοπατρία τῆς, ὠδήγησαν προήρως εἰς τὸν τάφον τῆς Λουίζας.

Ἑλβετικά:

Bibliothèque Universelle (Λιωννῆ, Σεπτέμβριος). — Περιγραφή τῶν βουδικῶν μοναστηρίων καὶ τοῦ ἐντὸς αὐτῶν βίου λίαν ἐνδιαφέρουσα ὑπὸ A. O. Sibirjakov.

αὐτῆς, νὰ ἐξυψώσῃ δὲ τὴν ψυχὴν του ἀκούων τὴν θείαν ἱερουργίαν εἰς ἐλεύθερον ἑλληνικὸν ἔδαφος ἐντὸς ὀρθοδόξου ναοῦ χριστιανικοῦ. Ἡθελε καὶ ἠύχετο ὁ Δημοφῶν νὰ συμπλέξῃ ἐν τῇ θετικότητι τῆς σκέψεώς του καὶ τῇ ἐξάρσει τῆς φαντασίας του τὰς αἰθλοὺς παραδόσεις τοῦ λαμπροῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου ἐν τῇ πολυμερεῖ ἐκδηλώσει αὐτοῦ, καὶ τὰ περιωθέντα λείψανα τῆς Ἑλλάδος τοῦ Ὀλυμπιακοῦ Πανθέου πρὸς τῆς χριστιανικῆς Ἑλλάδος τὴν θείαν λατρείαν καὶ τὴν ὑψηγορίαν τῶν ἕμνων τῆς γεραρᾶς Ἐκκλησίας τῆς. Ἰοῦ Περικλέους καὶ τοῦ Ἀλκιβιάδου ἑταῖρος, τοῦ λαμπροῦ ἀθηναϊκοῦ Δήμου ἐκ προτιμήσεως καὶ καρδίας πολίτης, εἶχεν ἀνοίξει τῆς ψυχῆς του τὰ βῆθη καὶ τῆς καρδίας του τὰς πτυχὰς εἰς τὴν γόησσαν θεότητα τῆς ἐθνικῆς καὶ εἰδωλοσπάρτου Ἑλλάδος, καὶ εἰς τοῦ θείου Ναζωραίου τὸ δίδαγμα, συμπλέξας εἰς τοὺς ἐνδοτάτους τῆς συνειδήσεώς του μυχοὺς τὸν «Ἑλληνισμόν» καὶ τὸν «Χριστιανισμόν», θεότητας διττῶς προσφιλεῖς, ἐνιαίως ἀνθούσας καὶ λατρευομένας εἰς τὸν ἄσπιλον τῆς καρδίας καὶ τῆς ἀγάπης του βωμόν. Ὁ πόθος τοῦ Δημοφῶντος ἐπληρώθη ἐπὶ τέλους. Ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀνῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἡτένισε τὸν ἱερὸν τῆς Ἀκροπόλεως βράχον καὶ ἐψαυσεν εὐλαδῶς τὰ σεμνὰ τοῦ σεπτοῦ καὶ ἀφθίτου κλέους μνημεῖα καὶ ἐρείπια. Μὲ ψυχὴν πάλλουσαν ἀπὸ συγκίνησιν καὶ ἐνθουσιασμόν διέτρεξε τὰ μνημεῖα τῆς ἐνδόξου πόλεως, εἶδε τὴν νέαν, ἐνεπνεύσθη εἰς τὸ κλίμα καὶ τὸν ἥλιον τῆς Ἀττικῆς, καὶ ἠσθάνθη καταλειδόμενα θερμὰ τὰ δάκρυα ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν του εἰς τὴν πανταχοῦ ἀντηχοῦσαν καὶ συγκινοῦσαν πατριὸν φωνήν, καὶ εἰς τὴν θεὰν τῶν Ἀθηναίων, οὗς ἀνεύρισκεν, ὡς ἔλεγε, τείνοντας κατὰ πάντα νὰ ὁμοιάσωσι πρὸς τοὺς ἀρχαίους. Εἰς ἀριθμοὺς ἀσχοληθεὶς παιδιόθεν αὐτός, καὶ εἰς τοῦ Κερδίου τὰς ἀκηλιδώτους καὶ εὐρείας ἐπιχειρήσεις, ἦτο ποιητὴς ἐν τούτοις ἐξ αἰσθημάτων, καὶ παράφορος τῆς ἐθνικῆς

γλώσσης του λατρευτῆς. Θαυμαστῆς τῆς ὑψηλῆς φιλολογίας καὶ γραματολογίας τῆς πατρίδος του, ἐθλίβετο, ὅτι δὲν εἶχεν εὐτυχῆσῃ νὰ σπουδάσῃ αὐτὴν ἐπαρκῶς εἰς τὴν ξένην, οὔτε πλήρως νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὴν ἀνέκφραστον ἁρμονίαν τῆς, καὶ εἰς τῆς σοφίας καὶ τῶν νοημάτων τῆς τὴν βαθύτητα. Ἡ ζωὴ τοῦ Δημοφῶντος, ὡς περὶ στήμονα σταθερὸν καὶ ἀδιάλειπτον, περιστρέφετο περὶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἡ ἱστορία τῆς, ἡ τέχνη τῆς, ἡ φιλοσοφία τῆς, ἡ δόξα τῆς, τὸ μεγαλεῖόν τῆς καὶ τὸ παράδειγμα τῶν λαμπρῶν χρόνων, τῶν ἠθικῶν καὶ πολεμικῶν νικῶν καὶ τροπαίων τῆς, ἦτο εὐγενές τῶν σκέψεων του θέμα καὶ τῶν ρεμβασμῶν του ἀντικείμενον. Ἰὰς ἡμέρας του διήρχετο ὁ Δημοφῶν πλανώμενος περὶ τὴν πόλιν καὶ τὰ ἀρχαῖα ἐρείπια ἢ ἀνερχόμενος εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Ἐὰν τὸν ἔδλεπέ τις ἐκεῖ κατὰ τὰς ὥρας τῶν ρεμβασμῶν του καθήμενον ἀσκεπῆ, εὐλαδῆ καὶ σκεπτικόν εἰς τὴν βαθμίδα ναοῦ τινος ἢ ἀφαιρούμενον εἰς τὴν θεὰν τῶν μεγαλοπρεπῶν καὶ ἀνυπερβλήτων συντριμμάτων καὶ μαρμάρων, θὰ τὸν ἐξελάμβανεν ἀρχαῖον Ἀθηναῖον ἀναζήσαντα καὶ ἐλθόντα νὰ λατρεύσῃ καὶ νὰ θαυμάσῃ πάλιν τοὺς ναοὺς—τὰ ἐρείπια τῶν ναῶν—, οὗς ἠγειρεν ἢ εἰδωλολατρικὴ μεγαλοφυΐα τῶν Ἑλλήνων καὶ οὗς ἀκεραίους εἶχεν ἴδῃ εἰς τὴν περσομάχον ἀκμήν καὶ εἰς τὴν μεγαλεπήβολον περίκλειον, ὅταν, ὑπὸ τὴν ἐπιφοίτησιν τῆς Ἀθηνᾶς, ἀνῆρχετο τὴν Ἀκρόπολιν, ἵνα ἐμπνευσθῆ ἐκεῖ καὶ θύσῃ εἰς τὰ πολλὰ καὶ ἐκπαγλα τῆς Πολιοῦχου ἱερὰ καὶ ἀγάλματα. Τὴν νύκτα ἀνακαλῶν τῆς ἡμέρας τὰς συγκινήσεις καὶ τὰς ἐντυπώσεις ἐσημείου προχείρως καὶ ἀτάκτως αὐτὰς, μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ γράψῃ βραδύτερον καὶ εὐρύτερον τὰς ἀθηναϊκὰς ἐντυπώσεις του». Δ.]

Γεωργίου Χατζηκυριάκου, Σκέψεις καὶ ἐντυπώσεις ἐκ περιουσίας ἀνὰ τὴν Μακεδονίαν μετὰ τοπογραφικῶν, ἱστορικῶν καὶ ἀρχαιολογικῶν σημειώσεων. Ἀθήναι, 1906.